

**ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

**РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ
ПРО СТАН НАВКОЛИШНЬОГО
ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В
ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ у 2024 році**

**Полтава
2025**

ВСТУП

Регіональна Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області у 2024 році підготовлена на виконання ст. 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та Порядку взаємодії Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України з обласними, Київською і Севастопольською міськими державними адміністраціями з питань охорони навколишнього природного середовища (пункт 3 розділ IV), який затверджений наказом Міндовкілля України від 28.10.2022 № 454 та зареєстрований в Міністерстві юстиції України 07.02.2023 за № 242/39298.

Під час роботи над Доповіддю були використані матеріали, які надали Головне управління статистики у Полтавській області; Головне управління Держгеокадастру у Полтавській області; Полтавський обласний центр з гідрометеорології; Державна екологічна інспекція Центрального округу; Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області; Слобожанський лісовий офіс ДП «Ліси України»; Головне управління Держспродрозживслужби в Полтавській області; Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Полтавській області (Полтавський рибоохоронний патруль); Північно-східним міжрегіональний центр ДУ «Держґрунтохорона» Державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»; Східна інспекція з ядерної та радіаційної безпеки (на правах самостійного управління) Державної Інспекції ядерного регулювання України, м. Харків; Державне спеціалізоване підприємство «Об'єднання «Радон»; Департамент культури та туризму Полтавської обласної військової адміністрації; Департамент з питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами облвійськадміністрації; Департамент будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики облвійськадміністрації; Департамент агропромислового розвитку облвійськадміністрації; Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтавський державний медичний університет; Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Короленка; Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Полтавський університет економіки і торгівлі та інші підприємства, організації, установи Полтавської області.

Зібрані матеріали характеризують стан атмосферного повітря, водних, земельних ресурсів, рослинного, тваринного світу, природно-заповідного фонду, ілюструє вплив господарської діяльності на довкілля, висвітлюють нагальні екологічні проблеми та пропонують шляхи їх вирішення. Також у Доповіді проаналізовано стан державного управління у сфері охорони навколишнього середовища, стан екологічної освіти, інформування громадськості та громадські рухи.

Доповідь публікується на веб-ресурсі незалежного Регіонального інформаційно-моніторингового центру «Довкілля Полтавщини» (<https://eco-pntu.in.ua/iformatsijno-monitoryngovyj-tsent-r-dovkillya-poltavshhyny/>) та офіційному сайті Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської обласної військової адміністрації (<https://eko.adm-pl.gov.ua/>).

Згідно з положеннями Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану

війни» фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи під час воєнного стану або стану війни та протягом трьох місяців після його припинення мають право не подавати статистичну та фінансову звітність. Ураховуючи зазначену норму, частина респондентів, які були залучені до участі у державних статистичних спостереженнях, скористалася цим правом і не подала звіти, що унеможлиблює формування органами державної статистики об'єктивної інформації по окремих статистичних показниках.

ЗМІСТ

1.	ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ	9
1.1.	Географічне розташування та кліматичні особливості території	9
1.2.	Соціальний та економічний розвиток області	10
2.	АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ	11
2.1.	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	11
2.1.1.	Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря	11
2.1.2.	Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)	13
2.2.	Транскордонне забруднення атмосферного повітря	15
2.3.	Якість атмосферного повітря в населених пунктах	15
2.4.	Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	19
2.5.	Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	19
2.6.	Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря	20
3.	ЗМІНА КЛІМАТУ	22
3.1.	Тенденції зміни клімату	22
3.2.	Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	24
3.3.	Політика та заходи у сфері охорони озонного шару	24
4.	ВОДНІ РЕСУРСИ	26
4.1.	Водні ресурси та їх використання	26
4.1.1.	Загальна характеристика	26
4.1.2.	Водокористування та водовідведення	27
4.2.	Забруднення поверхневих вод	29
4.2.1.	Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	29
4.2.2.	Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)	30
4.2.3.	Транскордонне забруднення поверхневих вод	31
4.3.	Стан поверхневих вод	32
4.3.1.	Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод	32
4.3.2.	Хімічний стан масивів поверхневих вод	34
4.3.3.	Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	36
4.3.4.	Радіаційний стан поверхневих вод	37
4.5.	Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів	37
5.	ЗБЕРЕЖЕННЯ БІО- ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОМЕРЕЖІ	38
5.1.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	38
5.1.1.	Загальна характеристика	38

5.1.2.	Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	39
5.1.3.	Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	40
5.1.4.	Формування національної екомережі	41
5.1.5.	Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами (ГМО)	43
5.2.	Охорона, використання та відтворення рослинного світу	43
5.2.1.	Загальна характеристика рослинного світу	43
5.2.2.	Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів	44
5.2.3.	Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	47
5.2.4.	Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України	48
5.2.5.	Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	49
5.2.6.	Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах адміністративно-територіальної одиниці	50
5.3.	Охорона, використання та відтворення тваринного світу	51
5.3.1.	Загальна характеристика тваринного світу	51
5.3.2.	Стан і ведення мисливського господарства	52
5.3.3.	Стан і ведення рибного господарства	53
5.3.4.	Охорона і відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	56
5.3.5.	Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів	56
5.3.6.	Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах області	57
5.4.	Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	58
5.4.1.	Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду	58
5.4.2.	Водно-болотні угіддя міжнародного значення	60
5.4.3.	Біосферні резервати та Всесвітня спадщина	60
5.4.4.	Формування Смарагдової мережі	60
5.5.	Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду	62
5.6.	Державна політика та заходи збереження біорізноманіття	64
6.	ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ	65
6.1.	Структура та стан земельних ресурсів	65
6.1.1.	Структура та динаміка основних видів земельних угідь	65
6.1.2.	Стан ґрунтів	67
6.1.3.	Деградація земель	68
6.2.	Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	69
6.3.	Державна політика та заходи у сфері охорони земель	71
6.3.1.	Практичні заходи	71
6.3.2.	Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво	72

7.	НАДРА	73
7.1.	Мінерально-сировинна база	73
7.1.1.	Стан та використання мінерально-сировинної бази	73
7.2.	Система моніторингу геологічного середовища	78
7.2.1.	Підземні води: ресурси, використання, якість	78
7.2.2.	Екзогенні геологічні процеси	78
7.3.	Дозвільна діяльність у сфері використання надр	79
7.4.	Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	80
7.5.	Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр	80
8.	ВІДХОДИ	83
8.1.	Структура утворення та накопичення відходів	83
8.2.	Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	83
8.3.	Транскордонні перевезення небезпечних відходів	86
8.4.	Державна політика у сфері поведінки з відходами	86
9.	ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА	88
9.1.	Екологічна безпека як складова національної безпеки	88
9.2.	Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку	88
9.3.	Радіаційна безпека	91
9.3.1.	Стан радіоактивного забруднення території області	92
9.3.2.	Поведінки з радіоактивними відходами	93
9.3.3.	Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення	93
9.4.	Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України	93
9.4.1.	Шкода, завдана земельним ресурсам	93
9.4.2.	Втрати надр	94
9.4.3.	Збитки, завдані водним ресурсам	94
9.4.4.	Шкода, завдана атмосферному повітрю	94
9.4.5.	Втрати лісового фонду	95
9.4.6.	Збитки, завдані природно-заповідному фонду	95
9.5.	Державна політика та заходи із забезпечення екологічної безпеки	95
10.	ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОКІЛЛЯ	97
10.1.	Структура та обсяги промислового виробництва	97
10.2.	Вплив на навколишнє середовище	98
10.2.1.	Гірничодобувна промисловість	98
10.2.2.	Харчова промисловість	99
10.3.	Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва	100
11.	СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ	101
11.1.	Тенденції розвитку сільського господарства	101
11.2.	Вплив на навколишнє середовище	102

11.2.1.	Внесення мінеральних та органічних добрив на оброблювальні землі та під багаторічні насадження	102
11.2.2.	Використання пестицидів	105
11.2.3.	Зрошення та осушення земель	105
11.2.4.	Тенденції в тваринництві	106
11.3.	Органічне сільське господарство	106
11.4.	Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства	107
12.	ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ	108
12.1.	Структура виробництва та використання енергії	108
12.2.	Ефективність енергоспоживання та енергозбереження	109
12.3.	Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище	113
12.4.	Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	114
12.5.	Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище	115
13.	ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ	116
13.1.	Транспортна мережа	116
13.1.1.	Структура та обсяги транспортних перевезень	116
13.1.2.	Склад парку та середній вік транспортних засобів	118
13.2.	Вплив транспорту на навколишнє середовище	119
13.3.	Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище	119
14.	СТАЛЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО	121
14.1.	Тенденції та характеристики споживання	121
14.2.	Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	122
15.	ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА	124
15.1.	Національна та регіональна екологічна політика	124
15.2.	Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища	127
15.3.	Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища	129
15.4.	Виконання державних цільових екологічних програм	132
15.5.	Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища	133
15.6.	Оцінка впливу на довкілля	135
15.7.	Економічні засади природокористування	136
15.7.1.	Економічні механізми природоохоронної діяльності	136
15.7.2.	Стан фінансування природоохоронної галузі	137
15.8.	Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	138
15.9.	Державне регулювання у сфері природокористування	139

15.10.	Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля	140
15.11.	Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища	146
15.12.	Екологічна освіта та інформування	146
15.13.	Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища	125
	ВИСНОВКИ	155

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Полтавщина розташована в центральній частині України в лісостеповій зоні з помірно-континентальним кліматом. На півночі область межує з Чернігівською (107 км) та Сумською (238 км) областями, на сході – з Харківською (188 км), на півдні – з Дніпропетровською (173 км) і на заході – з Київською (19 км), Черкаською (225 км) та Кіровоградською (149 км). Загальна довжина меж близько 1100 км, з яких 162 км – по Кременчуцькому і Кам'янському водосховищах.

Площа області складає 28,75 тис. км², або 4,6 % площі України.

На південному заході області протікає р. Дніпро, більша частина течії якого зарегульована водосховищами. Найбільшими притоками Дніпра є:

- Псел – довжина в межах області 350 км, об'єм стоку 1,46 км³ на рік;
- Сула – довжина в межах області 213 км, об'єм стоку 1,15 км³ на рік;
- Ворскла – довжина в межах області 226 км, об'єм стоку 0,9 км³ на рік;
- Оріль – довжина в межах області 80 км, об'єм стоку 0,355 км³ на рік.

Густота річкової сітки більша на півночі, менша на південному заході. Більша частина стоку припадає на березень – квітень. Річки області живляться переважно талими сніговими водами (60% об'єму стоку).

Більшість ландшафтів області відносяться до лісостепоного типу (клас рівнинних східноєвропейських ландшафтів), і лише на південному сході – до степового та північно-степового типу. У зв'язку з високим рівнем сільськогосподарської діяльності, природні ландшафти майже не збереглися і тому переважають антропогенні. Їх структурі притаманний сільськогосподарський тип. Місцевість області являє собою рівнину, розділену річковими долинами і ярами.

Полтавська область знаходиться в помірному кліматичному поясі. Найбільший вплив на формування погодних умов і клімату області мають величина і характер сонячного випромінювання, віддаленість регіону від великих водних мас, належність області до зони дії переважно атлантичних помірних та арктичних холодних повітряних мас, рівнинність.

Територія області належить до недостатньо вологої, теплої, крайній південний схід – до посушливої, дуже теплої агрокліматичної зони. Середньорічна кількість опадів на території області змінюється, збільшуючись з півдня на північ. Кліматичні умови області сприятливі для життя людини.

Лісові ресурси в області невеликі. Всі ліси віднесені до природоохоронних і рекреаційних.

В області розвідано та експлуатується багато нафтових, нафтогазоконденсатних, газових і газоконденсатних родовищ. В районі Кременчуцької аномалії зосереджені запаси залізних руд. Серед інших корисних копалин – торф, будівельні матеріали, мінеральні води.

Найбільш поширені в області ґрунти – чорноземи. Вони займають майже дві третини території області.

1.2. Соціальний та економічний розвиток області

Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому деяка інформація зазначена за попередній період

Кількість наявного населення на 1 січня 2022 року за даними Головного управління статистики у Полтавській області становила 1352,3 тис. осіб, з них 848,1 тис. осіб (62,7%) – міське населення, 504,2 тис. осіб – сільське.

Щільність населення – 47 осіб на 1км², менша, ніж в середньому по Україні (69 осіб/км²).

Адміністративно-територіальний устрій Полтавської області наведений в таблиці за даними офіційного вебпорталу Верховної Ради України:

райони	- 4;
територіальні громади	- 60;
міста	- 16;
райони у містах	- 5;
селищ міського типу	- 20;
сільські населені пункти	- 1803

Промисловий комплекс Полтавщини є одним із ключових секторів економіки області. В його структурі найбільша частка належить нафтогазовидобувному комплексу, гірничодобувній промисловості, сільському господарству, а також машинобудуванню.

За останніми статистичними даними у січні-вересні 2024 року в області обсяг реалізованої промислової продукції становив 159,4 млрд грн, що на 13,8 млрд грн більше січня-вересня 2023 року.

У січні-вересні 2024 року Індекс промислової продукції становить 101,5% (Україна – 106,2%).

Транспортна мережа області доволі розвинута. Протяжність залізниць – близько 1100 кілометрів, з них електрифіковано третина. За даними Державного підприємства «Агентство місцевих доріг Полтавської області» протяжність автомобільних доріг загального користування місцевого значення Полтавської області у 2024 році становила 7618,478 км, з яких 7617,678 (майже 100%) – дороги з твердим покриттям.

Функціонування річкового транспорту забезпечують два річкових порти – Кременчуцький річковий порт та Горішньоплавнівський вантажний порт ПрАТ «Полтавського ГЗК». Порти розташовані на лівому березі р. Дніпро і обслуговують тільки вантажні перевезення.

Загальна довжина магістральних трубопроводів складає 554 кілометри.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2024 році від стаціонарних джерел забруднення повітря надійшло 29185,915 т забруднюючих речовин (без урахування викидів діоксиду вуглецю), що на 1,12 тис. т менше ніж у 2023 році.

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області у 2024 році становила 1,015 т шкідливих речовин, обсяги викидів шкідливих речовин у розрахунку на одну особу області становили 21,58 кг.

Серед стаціонарних джерел головними забруднювачами є підприємства Горішньоплавнівської територіальної громади (23,87%), Кременчуцької територіальної громади (14,7%), 6,72% викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами припадає на Лохвицьку територіальну громаду, 4,89% - на Полтавську міську територіальну громаду та 3,87% - на Диканську селищну громаду.

Рис.2.1. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, т

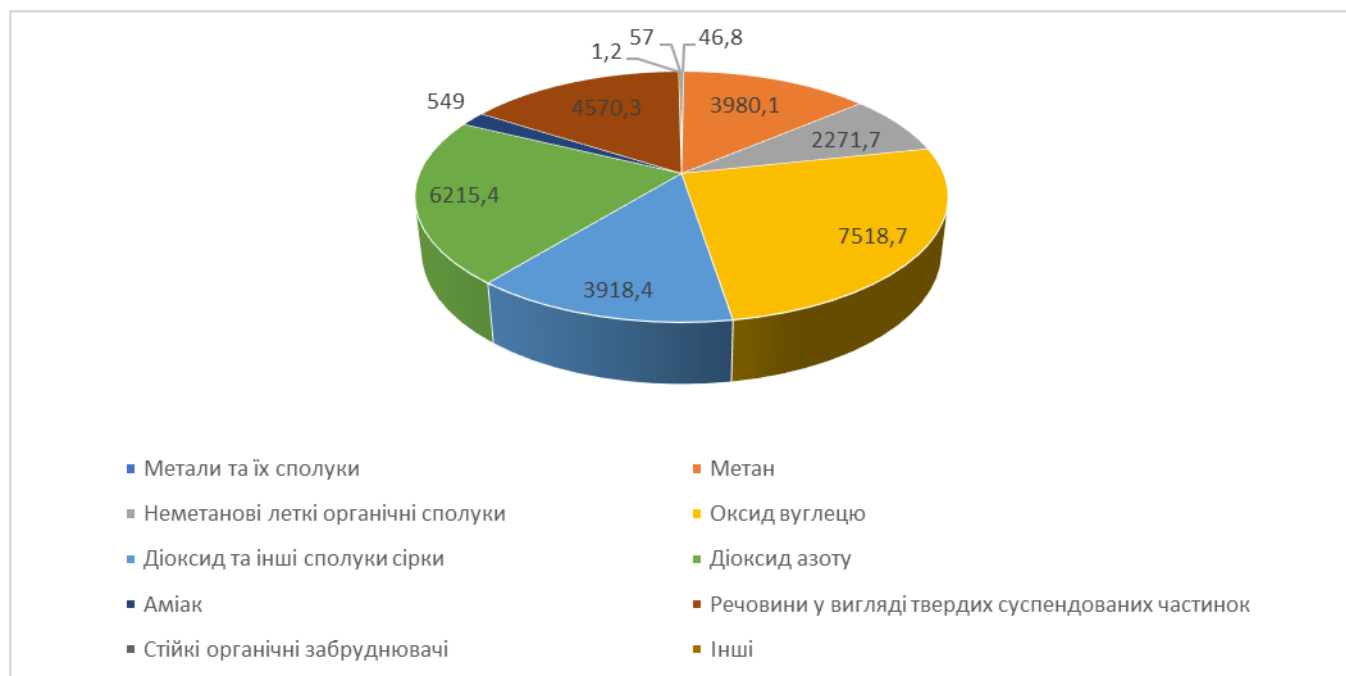
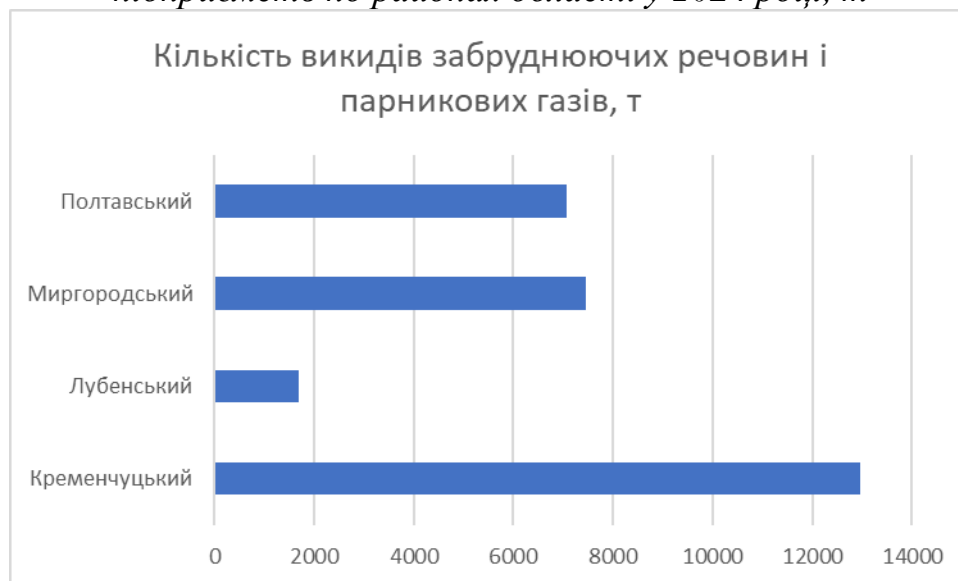

Рис.2.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел підприємств по районах області у 2024 році, т

Розрахунок обсягів викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) Головним управлінням статистики в Полтавській області за 2024 рік (як і за 2016 - 2023 роки) не здійснювався.

Табл.2.1. Динаміка викидів в атмосферне повітря

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
1	2	3	4	5	6	7
2000	151,927	60,399	91,528	5284,2	91	-
2005	161,096	68,415	92,681	5603,1	103	8,9 т/млн грн
2006	190,436	93,127	97,309	6623,6	123	8,59 т/млн грн
2007	205,755	100,2	105,498	7156,4	134,2	7,26 т/млн грн
2008	202,239	93,4	108,792	7034,2	133,2	5,93 т/млн грн
2009	183,528	82,4	101,092	6383,4	121,9	5,14 т/млн грн
2010	172,752	72,811	99,942	6008,6	115,657	3,9 т/млн грн
2011	181,322	72,284	109,041	6306,6	122,311	3,42 т/млн грн
2012	178,906	67,902	111,004	6222,7	121,498	3,16 т/млн грн
2013	176,611	66,606	110,005	6142,9	120,717	3,02 т/млн грн
2014	166,635	62,915	103,720	5795,9	114,637	2,39 т/млн грн
2015	140,983	55,607	85,376	4903,6	97,636	1,47 т/млн грн
2016	56,216**	56,216	**	1955,3**	39,2324**	0,48 т/млн грн**
2017	55,893**	55,893	**	1944,0**	39,3521**	0,346 т/млн грн**
2018	52,156**	52,156	**	1814,1**	37,0655**	0,292 т/млн грн**
2019	50,959**	50,959	**	1772,4**	36,6274**	0,245 т/млн грн**
2020	45,814**	45,814	**	1593,5**	33,2169**	*
2021	52,4	52,4	**	1823,744**	38,501**	*
2022	25,8	25,8	**	897,37**	19,08**	*
2023	30,3	30,3	**	1050**	22,4**	*
2024	29,19	29,19	**	1015**	21,58	*

Примітка.

* - величина валового регіонального продукту буде офіційно оприлюднена управлінням статистики після закінчення воєнного стану

** - розрахунок обсягів викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) Головним управлінням статистики в Полтавській області за 2016 – 2024 роки не здійснювався

У 2024 році 475 (у 2023 – 458, у 2022 – 494, у 2021 – 525, у 2020 – 576, у 2019 – 623, у 2018 – 614, у 2017 – 641, у 2016 – 540, у 2015 – 651, у 2014 – 464) підприємств Полтавщини здійснювали викиди забруднюючих речовин та парникових газів. Найбільше підприємств розташовано у Полтавській (75) та Кременчуцькій (56) міських територіальних громадах. В середньому одним підприємством області викинуто в атмосферне повітря 61,44 т (у 2023 – 66,15 т, у 2022 – 52,2 т, у 2021 – 99,9 т, у 2020 – 79,539 т, у 2019 – 81,797 т, у 2018 – 84,945 т, у 2017 – 87,196 т, у 2016 – 104,103 т; у 2015 – 85,4 т; у 2014 – 135,6 т) забруднюючих речовин.

У 2024 році 97 підприємствами добувної промисловості і розроблення кар'єрів обсяг викидів склав 14,3 тис. т, що на 2,1 тис. т більше ніж у попередньому році від 83 підприємства. 89 підприємств переробної промисловості у 2024 році здійснило 3,8 тис. т викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря області проти 3,7 тис. т забруднюючих речовин у 2023 році, що було викинуто 92 підприємствами. Підприємствами постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (23 од.) у 2024 році викинуто 3,2 тис. т забруднюючих речовин, що на 2,9 тис. т менше ніж в попередньому році здійснило викидів 22 підприємства. 10 підприємствами водопостачання, каналізації та поводження з відходами у 2024 році здійснено 0,2 тис. т викидів в атмосферне повітря.

2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Потужним забруднювачем атмосфери області – є ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (видобувна промисловість) – 11,5% обласних викидів. Обсяги викидів ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» (виробництво та розподілення електроенергії) – становлять 9,2 % усіх викидів у 2024 році.

Підприємство ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат» (видобувна промисловість) отримало дозвіл на здійснення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря з II кварталу 2010 року. Частка викидів зазначеного підприємства зросла від 1,39% усіх обласних викидів у 2010 до 5,5% у 2014 році, у 2015 – 2016 роках простежувалося зменшення до 1,0%, починаючи з 2017 року простежується тенденція до зростання обсягів викидів до 6,33% загальних викидів по області у 2022 році. У 2024 частка викидів зменшилась до 3,96% загальних викидів Полтавської області.

У другому кварталі 2018 році ТОВ «Біланівський ГЗК» розпочало виконання робіт з розкриття родовища. Викиди за 2024 рік становили 0,5 % обласних викидів.

До 2022 року підприємством, яке здійснювало найбільший вплив на атмосферне повітря Полтавської області, залишалося ПАТ «Укртатнафта» (нафтопереробна промисловість). У 2020 році частка викидів складала 22,8% загальних обласних викидів.

Інформація за 2021 рік втрачена підприємством через ракетні обстріли рф інфраструктури підприємства. Наразі ПАТ «Укртатнафта» підпорядковане Міністерству оборони України, що передбачає виконання заходів з попередження виникнення можливих загроз та

потенційних негативних наслідків для об'єктів критичної інфраструктури, що можуть впливати на стан обороноздатності держави. Тому інформація про діяльність підприємства у період дії воєнного стану носить конфіденційний характер і не може бути надана для інформування громадськості.

Табл.2.5. Основні забруднювачі атмосферного повітря

№ п/п	Підприємство - забруднювач	Відомча належність	Валовий викид, т		Зменшення/- збільшен- ня/+	Причина зменшення/ збільшення
			2024 р.	2023 р.		
1	2	3	4	5	6	7
1	ПАТ «Транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія «Укртатнафта»	Міністерство оборони України	Інформація не надається			
2	ПрАТ «Полтавський гірничо- збагачувальний комбінат»	Ferrexpo Poltava Mining	3360,336	3360,336	0	
3	ТОВ «Єрстівський гірничо- збагачувальний комбінат»	Ferrexpo Yeristovo Mining	1154,944	699,222	+455,722	
4	ТОВ «Біланівський гірничо- збагачувальний комбінат»	Ferrexpo Belanovo Mining	147,229	146,827	+0,402	
5	ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ»		2688,185	5562,330	-2874,145	
6	ПрАТ «Кременчуцький завод технічного вуглецю», м.Кременчук		214,526	114,877	+99,649	

За даними Головного управління статистики у Полтавській області викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами підприємств, що звітувалися за формою 2-ТП (повітря), мали наступний розподіл за видами економічної діяльності:

Табл.2.6. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Вид економічної діяльності	Кількість підприємств	Обсяг викидів, тис. т
1	2	3
Усього	475	29,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	97	14,3
Переробна промисловість	89	3,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	23	3,2
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	10	0,2

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані підписана від імені Української РСР 14 листопада 1979 року, ратифікована – 13 травня 1980 року. Дата набрання чинності в Українській РСР – 16 березня 1983 року.

Зазначеною конвенцією передбачається оберігання людини й оточуюче її середовище від забруднення повітря, також прагнення обмежувати і, наскільки це можливо, поступово скорочувати і відвертати забруднення повітря, включаючи його транскордонне забруднення на великі відстані.

У Полтавській області кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами поступово скорочується, а саме з 100,256 тис. т у 2007 році до 29,2 тис. т у 2024 році.

Скорочення відбувається, у тому числі, через впровадження сучасних методів та високотехнологічного обладнання для очистки газопилових потоків від джерел викидів на підприємствах області.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Державний моніторинг за вмістом забруднюючих речовин в атмосферному повітрі області здійснюють лабораторії Полтавського обласного центру з гідрометеорології на 4-х стаціонарних постах в м. Полтава, 4-х стаціонарних постах у м. Кременчук і на одному стаціонарному посту у м. Горішні Плавні та Комунальне підприємство «Науковий центр еколого-соціальних досліджень» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області.

Табл.2.7. Вміст основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі

Речовина	Клас небезпеки	Кількість міст, охоплених спостереженнями	Середньорічний вміст, мг/м ³	Середньодобові ГДК	Максимальний вміст, мг/м ³	Максимально разові ГДК	Частка міст (%), де середньорічний вміст перевищував:			Частка міст (%), де максимальний разовий вміст перевищував:		
							1 ГДК	5 ГДК	10 ГДК	1 ГДК	5 ГДК	10 ГДК
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Пил	III	3	0,261	1,000	1,050	1,325	18,9	-	-	20	-	-
Діоксид сірки	III	3	0,004	0,031	0,050	0,055	-	-	-	-	-	-
Оксид вуглецю	IV	3	0,917	0,728	13,000	1,383	1	-	-	72,2	-	-
Діоксид азоту	II	3	0,031	0,502	0,240	0,678	3,3	-	-	-	-	-
Оксид азоту	III	2	0,015	0,075	0,080	0,123	-	-	-	-	-	-
Аміак	IV	3	0,007	0,123	0,080	0,192	-	-	-	-	-	-
Формальдегід	II	2	0,003	0,614	0,074	0,925	22,2	-	-	17	-	-
Фтористий водень	II	1	0,000	0,153	0,018	0,458	-	-	-	-	-	-
Хлористий водень	II	2	0,010	0,385	0,1880	1,108	-	-	-	-	-	-
Сажа	III	2	0,004	0,135	0,135	0,315	-	-	-	-	-	-
Фенол	II	2	0,001	0,504	0,022	1,145	9	-	-	1	-	-

За даними лабораторії Полтавського обласного центру з гідрометеорології в атмосферному повітрі міст Полтава та Кременчук систематично спостерігається підвищений рівень вмісту пилу та протягом літніх місяців формальдегіду.

Простежується закономірність сезонних змін. Саме у холодний період зростає забрудненість діоксидом сірки та розчинними сульфатами, що пов'язано зі збільшенням викидів продуктів згорання палива.

Табл.2.8. Найбільші середні і максимальні концентрації забруднюючих речовин (в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міст

Забруднююча речовина	Місто	Середньорічна концентрація	Максимально разова середньорічна концентрація
1	2	3	4
Пил	м. Полтава	0,198	1,000
Пил	м. Кременчук	0,135	1,050
Пил	м. Горішні Плавні	0,045	0,450
Діоксид сірки	м. Полтава	0,002	0,010
Діоксид сірки	м. Кременчук	0,009	0,050
Діоксид сірки	м. Горішні Плавні	0,005	0,025
Оксид вуглецю	м. Полтава	1,775	13,000
Оксид вуглецю	м. Кременчук	0,700	6,000
Оксид вуглецю	м. Горішні Плавні	0,275	1,000
Діоксид азоту	м. Полтава	0,038	0,200
Діоксид азоту	м. Кременчук	0,035	0,240
Діоксид азоту	м. Горішні Плавні	0,020	0,100
Оксид азоту	м. Полтава	0,020	0,080
Оксид азоту	м. Кременчук	0,026	0,068
Аміак	м. Полтава	0,014	0,070
Аміак	м. Кременчук	0,005	0,080
Аміак	м. Горішні Плавні	0,004	0,020
Формальдегід	м. Полтава	0,002	0,053
Формальдегід	м. Кременчук	0,007	0,074
Фтористий водень	м. Полтава	0,001	0,018
Хлористий водень	м. Полтава	0,028	1,880
Хлористий водень	м. Горішні Плавні	0,001	0,020
Сажа	м. Кременчук	0,010	0,135
Сажа	м. Горішні Плавні	0,001	0,021
Фенол	м. Кременчук	0,001	0,022
Фенол	м. Горішні Плавні	0,001	0,008

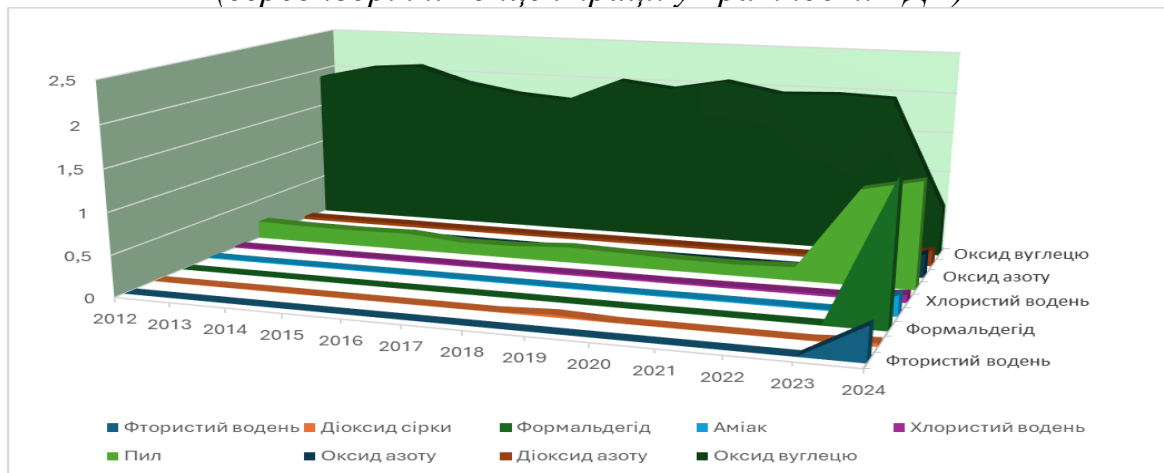
Загальний рівень забруднення атмосферного повітря у м. Полтава залишився на рівні попереднього 2023 року.

За результатами спостережень середньомісячних концентрацій в динаміці за останні 5 років (2020 – 2024 роки) Полтавська гідрометлабораторія зазначає про зростання забруднення оксидом вуглецю та діоксидом сірки. Спостерігається тенденція стабілізації вмісту в повітрі розчинних сульфатів, оксиду азоту, фтористого та хлористого водню, аміаку.

Комплексний індекс забруднення атмосферного повітря (ІЗА) в м. Полтава у 2024 році зменшився і становив 5,3 (у 2023 – 6,5, у 2022 р – 6,1, у 2021 р – 5,43, у

2020 р. – 4,8, у 2019р. – 5,6, 2018р. – 5,72, 2017р. – 4,13, 2016р. – 3,7, 2015р. – 4,41, 2014р. – 4,40; 2013р. – 4,2; 2012р – 4,8).

Рис.2.3. Забруднення атмосферного повітря у м. Полтава (середньорічні концентрації у кратності ГДК)

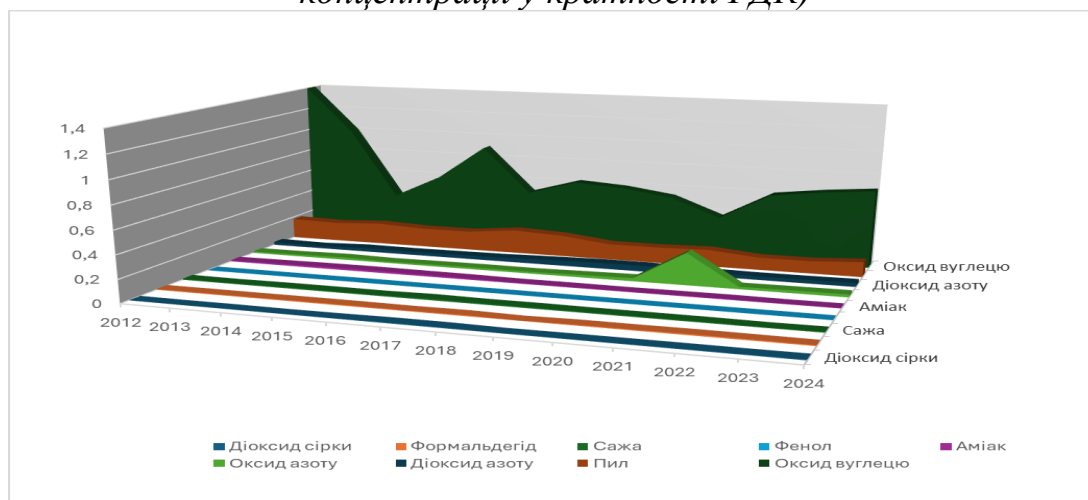
Результати спостережень за звітний рік свідчать, що загальний рівень забруднення промислової столиці Полтавщини – міста Кременчук у 2024 році (як і у попередніх) характеризується як високий. Спостерігалось підвищення середньорічного вмісту пилу, діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду азоту, сажі та аміаку. Зменшився вміст формальдегіду та фенолу.

Забрудненість повітря важкими металами в цілому по місту протягом року була значно нижче допустимого рівня.

За останні 5 років (2020-2024) спостерігається зменшення рівня забруднення атмосферного повітря пилом, сажею, діоксидом азоту та оксидом азоту, сульфатами, аміаком, формальдегідом, хромом, свинцем та залізом. Відмічена тенденція до збільшення середнього вмісту оксиду вуглецю, ангідриду сірчистого, фенолу а також мангану, кадмію, міді, нікелю та цинку.

У м. Кременчук загальне значення ІЗА у 2024 році зменшилось до 5,7 (у 2023 році – 6,2, у 2022 р – 7,07, у 2021 – 7,48, у 2020 р. – 6,9, у 2019р. – 6,3, у 2018р. – 7,1, 2017р. – 6,08, 2016р. – 6,4, 2015р. – 6,5, 2014р. – 6,05; 2013р. – 6,0; 2012р. – 5,5).

Рис.2.4. Забруднення атмосферного повітря у м. Кременчук (середньорічні концентрації у кратності ГДК)

Результати спостережень за звітний рік свідчать про низький загальний рівень забруднення міста Горішні Плавні у цілому за 2024 рік (як і у попередніх роках) за індексом забруднення.

При порівнянні з попереднім роком дещо зменшився вміст фенолу. Підвищилась забрудненість повітря пилом, діоксидом азоту. Середньорічний вміст інших домішок істотно не змінився.

За останні 5 років (2020-2024) спостерігається тенденція збільшення середньорічних концентрацій діоксиду сірки, діоксиду азоту. Зменшується вміст пилу, оксиду вуглецю, сажі, фенолу, водню хлористого. Проявляється тенденція зменшення в атмосферному повітрі міста всіх важких металів.

У м. Горішні Плавні значення індексу забруднення атмосферного повітря (ІЗА) у порівнянні з попереднім роком підвищився – 1,8 (у 2023 р. – 1,7, у 2022 р. – 1,7, у 2021 р. – 2,0, у 2020 р. – 1,9, у 2019 р. – 1,2, у 2018 р. – 2,0, у 2017 р. – 2,25, у 2016 р. – 2,1, у 2015 р. – 2,5, у 2014 р. – 2,8; у 2013 р. – 2,9; у 2012 р. – 2,8).

Рис.2.5. Забруднення атмосферного повітря у м. Горішні Плавні (середньорічні концентрації у кратностях ГДК)

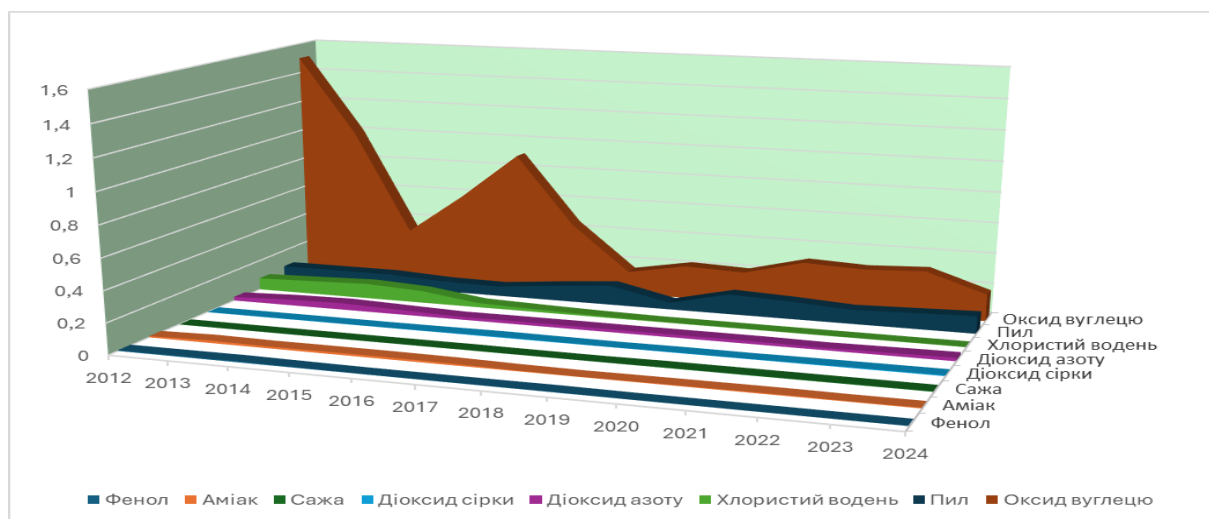

Табл.2.9. Рівень забруднення атмосферного повітря за значенням ІЗА у 2024 році

Міста, (значення ІЗА у звітному році)	Забруднюючі речовини, які визначають високий рівень забруднення атмосферного повітря
1	2
м. Полтава – 5,3	Пил, формальдегід
м. Кременчук – 5,7	Пил, формальдегід
м. Горішні Плавні – 1,8	-

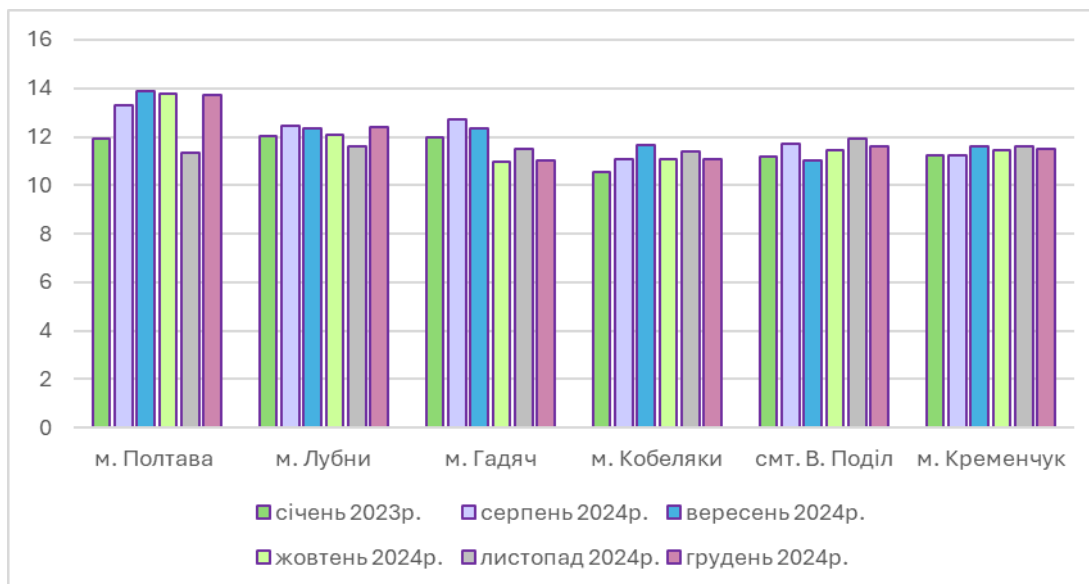
Усі значення індексу забруднення атмосфери, що визначалися, нижчі або рівні середньому по Україні – 5,7 (у 2023 р. – 6,6, у 2022 р. – 6,5, у 2021 р. – 7,1, у 2020 р. – 7,0 у 2019р. – 8,2, у 2018р. – 7,6, у 2017р. – 7,2, у 2016р. – 7,1, у 2015р. – 7,7, у 2014р. – 7,1; у 2013р. – 7,7; у 2012р. – 8,0).

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Аналіз радіаційного забруднення повітря у 2024 році здійснювався на основі спостережень, наданих Полтавським обласним центром з гідрометеорології, на 5 пунктах спостереження Полтавської області: м. Гадяч, м. Лубни, м. Кобеляки, смт. В. Поділ, ЦГМ Полтава, а також Комунального підприємства «Науковий центр еколого-соціальних досліджень» Кременчуцької міської ради – у м. Кременчук.

Середні значення гамма-фону атмосферного повітря області в порівнянні з січнем 2023 року та за серпень-грудень 2024 року відображені на рис.2.6.

Рис.2.6. Середні значення гамма фону атмосферного повітря в Полтавській області, мкР/год

Гамма-фон атмосферного повітря на всіх шести пунктах спостереження області протягом року не перевищував нормативів і залишався на рівні допустимих значень.

Державна установа «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» єдина в області установа, що проводить понад 40 років в повному обсязі соціально-гігієнічний радіаційний моніторинг довкілля згідно з Комплексною програмою здійснення державного санітарно-гігієнічного нагляду в галузі радіаційної безпеки України.

2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Техногенний тиск на навколишнє природне середовище, на біосферу – рослинний, тваринний світ і на людину, як на біологічний об'єкт, – позначається негативними змінами, які стають все помітнішими в останні десятиріччя.

Показники захворюваності населення і смертності залежать від великої кількості факторів – соціальних, економічних і, не в останню чергу, екологічних.

На стан здоров'я людей впливають всі складові довкілля – і повітря, і вода, і ґрунти, і біота. Відокремити вплив забрудненого атмосферного повітря з-поміж інших складових непросто.

Фахівцями Державної установи «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» впродовж 2024 року здійснювалась робота по проведенню соціально-гігієнічного моніторингу забруднення атмосферного повітря на стаціонарних точках територій житлової забудови, на межі санітарно-захисних зон промислових об'єктів, в зонах відпочинку населення та автошляхах з інтенсивним рухом транспорту.

Як і раніше, основними забруднювачами атмосферного повітря на території області залишаються підприємства нафтовидобувної, нафтопереробної, гірничодобувної, транспортної та енергетичної промисловості, а також автомобільний транспорт. Одним із головних джерел забруднення атмосферного повітря області є автомобільний транспорт, міжобласні автомагістралі.

Як свідчать лабораторні дослідження, забруднення приземного шару атмосфери в населених пунктах області здебільшого створюють – пил, оксид вуглецю, діоксид азоту, діоксид сірки.

2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря

За даними Головного управління статистики у Полтавській області витрати на охорону навколишнього природного середовища у 2024 році склали 2 680 112,4 тис. грн.

Капітальні інвестиції, які були спрямовані підприємствами, установами та організаціями регіону на охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату у 2024 році (у фактичних цінах) склали 49 179,6 тис. грн (у 2023 – 20108,0 тис. грн, у 2022 – 48961,1 тис. грн, у 2021 – 26764,7 тис. грн, у 2020 – 204129,9 тис. грн, у 2019 – 8749,0 тис. грн, у 2018 – 8399,8 тис. грн, у 2017 – 8971,6 тис. грн). Поточні витрати на зазначені заходи становили 820 819,0 тис. грн.

У загальному підсумку обсяг витрат в області на охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату у 2024 році становив 869 998,6 тис. грн.

Для зменшення забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами необхідно проведення комплексу заходів, що включає регулювання двигунів, масовіший перехід на газоподібне паливо, виключення реалізації та використання етилованого бензину, обов'язковість використання нейтралізаторів токсичних вихлопів.

Зменшити негативний вплив від автотранспорту на атмосферне повітря населених пунктів можна, якщо використовувати об'їзні автодороги та впроваджувати «зелені хвилі» на вулицях міста, на яких для регулювання руху автотранспорту і пішоходів можна застосовувати світлофори.

Промислові майданчики підприємств – забруднювачів атмосферного повітря необхідно виносити за межі населених пунктів, а стаціонарні джерела викидів оснащувати сучасним пилогазоочисним обладнанням.

Департаментом екології та природних ресурсів розробляється та готується до затвердження Програма державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря для зони «Полтавська».

Заходами Програми передбачено:

проєктування інформаційно-аналітичного комплексу з визначення якості атмосферного повітря у зоні «Полтавська»;

здійснення організаційних заходів з визначення комунальної установи (або створення нової), яка буде впроваджувати діяльність з моніторингу якості атмосферного повітря, а саме – підготовка відповідних розпоряджень голови Полтавської обласної державної адміністрації, рішень Полтавської обласної ради, тощо;

встановлення референтного посту спостереження за станом атмосферного повітря згідно з наявним обґрунтуванням;

встановлення індикативних постів спостереження за станом атмосферного повітря згідно з наявним обґрунтуванням;

визначення вимірювальної лабораторії для проведення моніторингу показників та складу атмосферних опадів в обсягах, передбачених пунктом 1 Списку А додатку 1 Порядку, запровадження системи обробки та моніторингу даних.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

Метеорологічні умови є основним з факторів для оцінки змiну клімату.

Спостереження за температурним режимом та опадами на території області здійснюють метеостанцій Полтавського обласного центру з гідрометеорології, які розташовані у м. Гадяч Миргородського району, м. Лубни Лубенського району, м. Кобеляки Полтавського району, селищі В. Поділ Кременчуцького району та м. Полтава.

Рис.3.1. Розташування метеостанцій Полтавського обласного центру з гідрометеорології

За даними Полтавського обласного центру з гідрометеорології у 2024 році клімат області характеризувався наступними показниками:

МС Гадяч

Середня річна температура повітря склала $+11,1^{\circ}$ тепла, що вище минулого року на $1,1^{\circ}$ ($+10^{\circ}$ у 2023 році), та вище від норми середньої річної температури повітря ($+8,4^{\circ}$) на $2,7^{\circ}$.

Річна кількість опадів склала 485 мм (82,5% норми), що менше ніж у попередньому році (2023 рік – 782 мм).

Середня відносна вологість повітря, яка визначена МС за 2024 рік, становила 71%.

МС Лубни

Середня річна температура повітря, за даними МС Лубни, склала $+11,1^{\circ}$ тепла, що вище минулого року на $0,9^{\circ}$ ($+10,2^{\circ}$ у 2023 році), що перевищує норму середньої річної температури повітря ($+8,6^{\circ}$) на $2,5^{\circ}$.

Річна кількість опадів склала 535 мм (86,7% норми), що менше ніж у попередньому році (2023 рік – 695 мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2024 рік, становила 69%.

МС Полтава

Середня річна температура повітря за даними МС Полтава $+11,4^{\circ}$ тепла, що вище минулого року на $1,2^{\circ}$ ($+10,2^{\circ}$ у 2023 році) та перевищує норму середньої річної температури повітря ($+8,8^{\circ}$) на $2,6^{\circ}$.

Річна кількість опадів склала 340 мм (59,6% норми), що менше ніж у попередньому році (2023 рік – 730 мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2024 рік, становила 68%.

МС Веселий Поділ

Середня річна температура повітря склала $+11,4^{\circ}$ тепла, що вище минулого року на $0,9^{\circ}$ ($+10,5^{\circ}$ у 2023 році) та перевищує норму середньої річної температури повітря на $2,5^{\circ}$.

Річна кількість опадів по МС склала 419 мм, (78 % норми), що менше ніж у попередньому році (2023 р. – 545 мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2024 рік, становила 69%.

МС Кобеляки

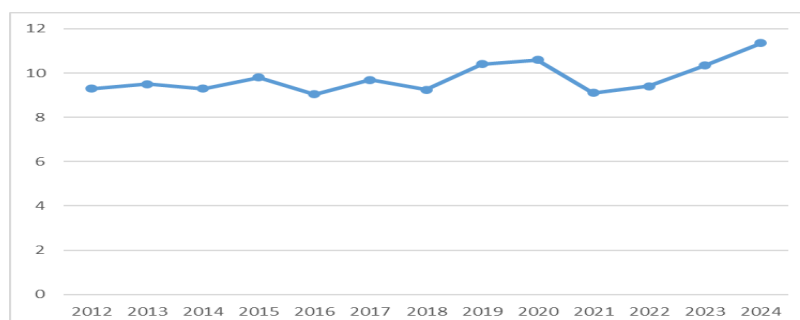
Середня річна температура повітря склала $+11,8^{\circ}$ тепла, що вище минулого року на 1° ($+10,8^{\circ}$ у 2023 році) та норму середньої річної температури повітря на $2,5^{\circ}$.

Річна кількість опадів по МС Кобеляки склала 456 мм (85,7% норми), що менше ніж у попередньому році (у 2023 р. – 566 мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2024 рік, становила 67%.

У 2024 році середня річна температура повітря по Полтавській області склала $+11,36^{\circ}$, що вище минулого року на $1,02^{\circ}$ ($+10,34^{\circ}$ – у 2023 році).

Рис.3.2. Хід середньорічної температури повітря на території Полтавській області за період 2012 – 2024 років.

Аналізуючи вищенаведений графік, можна зробити висновки про тенденцію поступового підвищення температурних умов для Полтавщини. Починаючи з 2011, середньорічна температура в області не опускалася нижче 9.0°C.

3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

Скорочення споживання природного газу, впровадження новітніх енергоефективних технологій спалювання палива, заходів з підвищення енергозбереження у сучасних умовах – є необхідний та пріоритетний напрямок розвитку області.

Пріоритетність напрямків, пов'язаних з використанням регіональних видів твердого палива, енергозбереженням та енергоефективністю в першу чергу обумовлено економічними факторами, але кінцевим результатом їх впровадження буде ефективне скорочення викидів парникових газів.

Політика адаптації та впровадження заходів скорочення антропогенних викидів парникових газів та збільшення їх поглинання буде ефективною у разі підтримки розвитку дослідницьких програм та мереж спостереження, а також створення сприятливих умов для застосування чистих технологій в галузі електрики, опалення, транспорту.

3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонowego шару

Втрата озонowego шару стратосфери, який захищає усе живе на землі від згубної дії ультрафіолетового випромінювання сонця, вважається однією з головних глобальних екологічних проблем, з якими світова спільнота ввійшла у нове тисячоліття.

Подолання цієї проблеми можливе лише завдяки скоординованим діям усіх націй та верств суспільства на глобальному рівні. Усвідомлюючи це, уряди практично усіх країн світу приєдналися до Монреальського протоколу і, тим самим, взяли на себе зобов'язання із досягнення головної мети – згортання виробництва та використання озоноруйнівних речовин у різних секторах промисловості.

У 2024 викиди озоноруйнівних речовин від стаціонарних джерел забруднення на Полтавщині становили: фреони – 1,751 т (79,8% до 2023 року); хлор та сполуки хлору – 8,925 т (321,62% до 2023 року).

Табл.3.1. Викиди озоноруйнівних речовин від стаціонарних джерел підприємств, т

Забруднююча речовина	Рік								
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Фреони	1,332	1,301	2,893	1,703	1,782	1,673	1,753	2,194	1,751
Хлор та сполуки хлору	7,676	4,738	5,861	7,251	7,354	6,892	4,599	2,775	8,925

Один із шляхів розв'язання зазначеної проблеми – це постійно залучати активні верстви населення до участі у програмах захисту озонowego шару, зокрема за допомогою:

- запровадження використання інформаційних етикеток та екологічного маркування озоноруйнівних та озонобезпечних речовин і продукції, що їх містить, відповідно до вимог Глобальної гармонізованої системи класифікації і маркування хімічних речовин;
- організації пропаганди та інформування населення стосовно екологічної небезпеки руйнування озонowego шару та його наслідків.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика*

Полтавська область розташована в центральній частині України в лісостеповій зоні з помірно-континентальним кліматом, в межах двох районів річкових суббасейнів, а саме суббасейні Середнього Дніпра (94,2%) та суббасейні Нижнього Дніпра (5,8%).

Табл.4.1. Розподіл річок області по їх протяжності

Категорія річок	По площі водозбору, км ²	Кількість річок	Загальна протяжність, км	% від загальної протяжності
1	2	3	4	5
Великі	понад 50000	1	145	2,9
Середні	2000-50000	8	1360	26,9
Малі	до 2000	136	3546,25	70,2
Разом		145	5051,25	100

Річкова мережа Полтавської області включає: одну велику річку – Дніпро, яка протікає в межах області на ділянці довжиною 145 км, 8 середніх річок загальною протяжністю 1360 км (Сула – 213 км, Удай – 129 км, Оржиця – 89 км, Псел – 350 км, Хорол – 241 км, Ворскла – 226 км, Мерла – 28 км, Оріль – 80 км). Малих річок завдовжки понад 10 км в області нараховується 136, їх загальна довжина становить 3546,25 км.

На південному заході області протікає р. Дніпро, більша частина течії якого зарегульована водосховищами: Кременчуцьким та Кам'янським, повний об'єм яких становить, відповідно – 13520 та 2450,94 млн м³ зарегульованої в них води.

Водні ресурси в межах області визначені по методу водного балансу, як різниця стоку між вище розташованими і нижче розміщеними розрахунковими створами. Водні ресурси області з врахуванням стоку суміжних територій встановлені по характерах річного стоку річок.

Водні ресурси річок, що формуються на території області становлять:

- в середній по водності рік – 1940 млн м³;
- в маловодний рік 75% забезпеченості – 1310 млн м³;
- в надзвичайно маловодний рік 95% забезпеченості – 760 млн м³.

Основними джерелами водних ресурсів області є річки Сула, Псел, Ворскла, Оріль та їх притоки, а також Кременчуцьке та Кам'янське водосховища на річці Дніпро.

В межах області формується стік трьох річок: Сліпорід, Говтва, Тагамлик.

Гідрографічна мережа річок області помірно розвинута, середня густота її, без врахування малих річок, водотоків і струмків довжиною менше 10 км, становить 0,17 км на 1 км², а з їх врахуванням – 0,45 км на 1 км², що майже співпадає із середньою густотою річкової мережі в Україні.

Згідно із інвентаризацією, проведеною у 2021 році, відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 квітня 2021 року «Про заходи державної регіональної політики на підтримку децентралізації влади» (введеного в дію Указом Президента України від 29 квітня 2021 року № 180/2021), в області налічується 65 малих водосховищ загальною площею водного дзеркала 6190,19 га і загальним об'ємом 144,75 млн м³; 2966 ставків загальною площею водного дзеркала 20245 гектарів і загальним об'ємом 278,072 млн м³; 572 озера, загальною площею водного дзеркала 4534 гектара і загальним об'ємом 7,85 млн м³ води; 573 озера.

Запаси підземних вод в межах області складають:

- прогностні експлуатаційні – 4046,5 тис. м³/добу;
- розвідані та затверджені – 806,88 тис. м³/добу.

Водозабезпеченість на одного жителя в середній по водності рік за рахунок місцевого стоку становить 1,33 тис. м³/рік.

Природні ресурси підземних вод є одним із основних джерел господарсько-питного водопостачання населених пунктів області. Підземні води залягають у виді декількох водоносних горизонтів, які відрізняються по своїх запасах та хімічними показниками.

Основними водоносними горизонтами, придатними до використання, на території області є: четвертинний (алювіальний) Полтавський, Харківський, Бучакський, Сінеман-нижньокрейдовий і Юрський. Найбільше розповсюджений Бучакський водоносний горизонт, який залягає на відносно невеликих глибинах і повсюди на території області.

Примітка:

* – розділ підготовлено за матеріалами Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області.

4.1.2. Водокористування та водовідведення

За даними порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України у 2024 році із природних водних об'єктів Полтавщини забрано 125,666 млн м³, що більше ніж у попередньому році на 5,858 млн. м³ (або 4,7 %), в тому числі 83,947 млн м³ (що на 0,577 млн м³, або на 0,7 % менше ніж у 2023 році) з підземних водних об'єктів.

Використання свіжої води у порівнянні з попереднім роком збільшилось на 5,653 млн м³: у 2024 році 595 водокористувачами використано 76,765 млн м³, у 2023 році 598 водокористувачами використано 71,112 млн м³ у 2022 році 545 водокористувачами використано 70,353 млн м³; у 2021 році 567 водокористувачами використано 80,721 млн м³ води; у 2020 році 428 водокористувачами – 72,184 млн м³ води, у 2019 році 544 водокористувачами – 84,01 млн м³; у 2018 році 549 водокористувачів використали 86,49 млн кубометрів води.

На питні і санітарно-гігієнічні потреби надійшло: 34,667 млн м³ води, збільшення на 1,5 % (2023 рік – 34,138 млн м³, 2022 рік – 33,111 млн м³, 2021 рік – 34,328 млн м³, 2020 рік – 32,778 млн м³); на виробничі потреби – 26,935 млн м³, зменшення на 2,5 % (2023 рік – 27,63 млн м³, 2022 рік – 28,72 млн м³, 2021 рік – 31,003 млн м³; 2020 рік – 28,597 млн м³); на зрошення – 12,916 млн м³ або 191 % у

порівнянні з попереднім роком (2023 рік – 6,746 млн м³, 2022 рік – 5,709 млн м³, 2021 – 10,49 млн м³; 2020 рік – 8,496 млн м³).

Найбільше свіжої води використовується у житло-комунальному і побутовому господарстві (водопостачання; каналізація; поводження з відходами) – 34,634 млн м³ (або 44,8% від загального використання води) та на сільське, лісове та рибне господарство – 18,192 млн м³ (або 23,5% загального використання води по області). Також великі обсяги води надходять на потреби добувної промисловості та розроблення кар'єрів – 10,459 млн м³ (або 13,5 % обласного використання). Високі показники споживання води у підприємств переробної промисловості – 6,933 млн м³ (або 9% загального обласного використання) та підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 4,576 млн м³ (5,9% від загального обласного використання).

Використання свіжої води у розрахунку на одну особу становило 57,13 м³, що більше на 8,6% ніж у попередньому році (52,58 м³ – у 2023 році, 52,0 м³ – у 2022 році, 59,7 м³ – у 2021; 52,63м³ – у 2020), в тому числі використання води на господарсько-питні потреби одним мешканцем дещо збільшилось до 25,63 м³ на рік (у 2023 році цей показник становив 25,24 м³ на рік, у 2022 році – 24 м³ на рік, у 2021 році – 25,4 м³; у 2019 – 23,9 м³).

Табл.4.2. Основні показники використання і відведення води

млн. м³

Показники	1990	2005	2010	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Забрано води з природних водних об'єктів - всього	485	253,5	243,1	124,1	114,4	109,8	106,6 09	113,7 84	100,886	119,808	125,66
у тому числі для використання											
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на	478,2	205,7	205,2	92,41	86,49	84,00	72,18 4	80,72 1	71,763	71,112	76,765
виробничі потреби	274,6	41,2	30,52	39,76	37,74	36,14	28,59 7	31,00 3	28,72	27,63	26,935
побутово-питні потреби	107,8	65,3	52,85	44,57	41,33	39,86	32,77 8	34,32 8	33,111	34,137	34,667
зрошення	30,3	0,1	0,002	6,549	6,066	6,506	8,496	10,49	5,709	6,746	12,916
сільськогосподарськ і потреби	65,5	19	12,5	0,693	0,659	0,566	0,210	0,261	0,182	0,052	
Втрати води при транспортуванні	9,8	22,2	19,19	16,72	15,18	15,46	13,58 0	13,90 1	13,083	13,704	14,416
Загальне водовідведення з нього	261,4	182,7	217	83,53	81,88	78,44	77,35 9	78,14 1	71,548	73,515	81,24
у поверхневі водні об'єкти	217,5	164,8	183	70,55	71,2	68,72	69,43 2	72,74 3	66,584	70,753	73,051
у тому числі:											
забруднених зворотних вод	6,7	6,4	4,882	1,568	2,174	1,974	2,020	3,106	2,855	15,628	6,812
з них без очищення	0,3	0	–					21,7	20,243	-	3,99
нормативно очищених	92	64,8	49,67	43,65	41,04	39,09	36,11 8	37,80 7	36,545	26,052	41,441
нормативно чистих без очистки		93,6	128,4	2,555 *	2,861*	2,549	31,29 4	10,13	6,941	29,074	24,799
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	1474	1071,5	996,7	853,3	874,1	913,1	881,6 78	889,5 3	565,265	548,936	669,159
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	84,2	96,3	96,91	95,64	96,14	96,50	92,2	91,8	88,52	85,96	90,586

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Потужність очисних споруд	135,1	153,3	147,9	68,21	49,98	47,57	40,49	46,87	45,457		48,428

Примітка

* – зменшення відбулося, у першу чергу, у зв'язку із застосуванням нового порядку ведення державного обліку водокористування;

** – таблиця складена за даними, які оприлюднені на Порталі електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України у розділі «Електронні послуги» → «Звітність про водокористування» → «Переглянути статистику»

Втрати води при транспортуванні збільшились на 0,712 млн м³, або 5,2 % до 14,416 млн м³ (у 2023 році – 13,704 млн м³, у 2022 – 13,083 млн м³, у 2021 – 13,901 млн м³; у 2020 – 13,58 млн м³). Майже усі втрати мають місце у комунальному і побутовому водопостачанні через зношеність та незадовільний стан водопровідних мереж.

У звітному році за рахунок оборотного та послідовного водопостачання зекономлено 667,532 млн м³ свіжої води, що більше ніж у попередньому році на 21,6 % (548,937 млн м³ у 2023 році, 565,265 млн м³ у 2022 році, 889,53 млн м³ у 2021 році; 881,678 млн м³ у 2020 році).

Табл.4.3. Забір, використання та відведення води у 2024 році

млн. м³

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
1	2	3	4	5
р. Дніпро	126,201	77,266	75,291	6,811
у тому числі:				
р. Ворскла	28,778	20,215	21,129	0,136
р. Псел	4,565	3,774	0,7	0,062
р. Сула	3,127	2,449	0,858	0,858
р. Оріль	2,014	1,2	0,498	0,208

Примітка

Таблиця складена за даними, які оприлюднені на Порталі електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України у розділі «Електронні послуги» → «Звітність про водокористування» → «Переглянути статистику»

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

У 2024 році загальне водовідведення Полтавської області становило 81,24 млн м³ (78,961 млн м³ – 2023 рік, 71,548 млн м³ – 2022 рік, 78,141 млн м³ – 2021 рік; 77,359 млн м³ – 2020 рік), що більше за попередній рік на 2,9 %.

У поверхневі водні об'єкти скинуто очисними спорудами 42 підприємств області 73,051 млн м³ стічних вод, що на 2,298 млн м³ більше у порівнянні з 2023 роком (44 підприємства скинули 70,753 млн м³ зворотних вод).

6,811 млн м³ (9% від загального скиду усіма очисними спорудами) – недостатньо очищені стічні води. Найбільше забруднених зворотних (стічних) вод у 2024 році скинуто підприємствами добувної промисловості та розроблення кар'єрів (3,99 млн м³) та підприємствами водопостачання, каналізації та поводження з відходами (1,88 млн м³).

Супрунівські очисні споруди
КП ПОР «Полтававодоканал»

Маса забруднюючих речовин, скинутих за рік у поверхневі водні об'єкти, становила 51,884 тис. т (у розрахунку щодо сухого залишку), що більше на 67% порівняно з попереднім роком (2023 – 31,015 тис. т; 2022 – 132,274 тис. т; 2021 – 137,352 тис. т; 2020 – 66,83 тис. т, 2019 – 28,23 тис. т., 2018 – 32,18 тис. т, 2017 – 33,87 тис. т, 2016 – 33,46 тис. т).

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Табл.4.4. Використання та відведення води підприємствами галузей економіки
млн. м³

Назва виду діяльності	Використан о свіжої води всього	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		питні і санітарно- гігієнічні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	некатего- рованих
1	2	3	4	5	6	7
Сільське господарство лісове господарство та рибне господарство	18,192	0,67	3,158	-	-	-
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	10,459	0,475	9,333	28,419	3,99	-
Переробна промисловість	6,933	1,465	5,436	0,877	-	-
Постачання електроенергії газу пари та кондиційованого повітря	4,576	1,536	3,04	1,652	0,927	-
Водопостачання; каналізація поводження з відходами	34,634	29,693	4,902	41,676	1,88	-
Будівництво	0,33	0,142	0,188	0,197	-	-
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,633	0,058	0,575	0,033	-	-

1	2	3	4	5	6	7
Тимчасове розміщення і організація харчування	0,002	0,002	0,001	-	-	-
Інформація та телекомунікації	0,005	0,005	-	-	-	-
Операції з нерухомим майном	0,25	0,129	0,122	0,025	0,015	-
Професійна наукова та технічна діяльність	0,034	0,026	0,008	-	-	-
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,225	0,133	0,013	-	-	-
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,083	0,08	0,003	-	-	-
Освіта	0,123	0,097	0,026	-	-	-
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,247	0,117	0,13	-	-	-
Надання інших видів послуг	0,039	0,039	-	-	-	-
Всього	76,765	34,667	26,935	72,879	6,812	-

Департамент будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики Полтавської обласної військової (державної) адміністрації інформує: централізованим водовідведенням забезпечені усі міста області, на 80% – селища, села – на 2%. Комунальними підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства експлуатується 1210,97 км мереж централізованого водовідведення, в тому числі 493,9 км (або 40,7%) аварійних. Фактична потужність усіх очисних споруд систем централізованого водовідведення у 2024 році становила 46,32 млн м³/рік.

4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод

У головну водну артерію України – Дніпро – на території Полтавської області впадають дві транскордонні річки: Псел та Ворскла.

Витік річки *Псел* формується на території російської федерації, далі річка протікає через Сумську область та по території Полтавської області (334 км) впадає в Кам'янське водосховище. Річний водозбір з р. Псел у 2024 році становив 4,565 млн м³.

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області, підприємства, які б потрапили до Переліку Водокористувачів – забруднювачів за 2024 рік, здійснюючи скид у р. Псел – відсутні.

Якість води річки Псел у 2024 році на території області не погіршилась, залишившись на рівні попередніх років.

Витік річки *Ворскла* формується на території російської федерації. Річка протікає по території Полтавської області (206 км) від кордону з Сумською областю і впадає у Кам'янське водосховище. Річний водозбір з р. Ворскла у 2024 році становив 28,778 млн м³.

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області у 2024 році негативний вплив на стан р. Ворскла чинило Комунальне підприємство

«Житлово-експлуатаційна організація» Терешківської сільської ради, яке скинуло впродовж 2024 року 85,8 тис. м³ недостатньо очищених зворотних вод із перевищеннями нормативів ГДС по наступним показникам: БСК₅ – перевищення у 3,6 разів, азоту амонійному – у 7,0 разів, ХСК – у 1,2 рази та нафтопродукти – у 1,3 рази.

Слід зазначити, що Супрунівські очисні споруди Комунального підприємства Полтавської обласної ради «Полтававодоканал», які у 2023 році здійснили скид забруднених зворотних вод обсягом 12515,3 тис. м³, у 2024 році вийшли на біологічну очистку.

На території Полтавської області відсутні пункти спостереження щодо транскордонного забруднення поверхневих вод.

4.3. Стан поверхневих вод

Поверхневі води є стратегічним відновлювальним природним ресурсом. Підвищується антропогенний вплив на поверхневі води і як наслідок – їх забруднення (погіршення якості), зменшується біорізноманіття водних систем, погіршується придатність води для основних цілей водовикористання.

4.3.1. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод

У Полтавській області з поверхневих водойм забезпечуються питні потреби міст Горішні Плавні та Кременчук. Ці міста використовують дніпровську воду, якість якої в останні роки за деякими показниками (біохімічне споживання кисню, хімічне споживання кисню) погіршилась.

У літні місяці при високих температурах повітря якість води у Кременчуцькому та Кам'янському водосховищах різко погіршується. Вміст кисню стрімко падає, а марганцю – підвищується. Причиною такої ситуації є явище евтрофікації – збагачення водойм біогенними елементами, що супроводжується підвищенням біопродуктивності водойми. Евтрофікація може бути наслідком природного старіння водойми, змиву добрив з навколишніх полів (сполуки азоту, фосфору, органічні речовини) та забруднення водами підприємств.

Антропогення евтрифування та забруднення води – основні процеси, що викликають деградацію річок, водосховищ, озерних систем і погіршення якості води. Хоча головною причиною обох процесів є відходи господарської діяльності, що надходять у водойми з водозбору, кожний з процесів має свою специфіку.

За сприятливих умов влітку (t° води $\geq 25^{\circ}$, гарне освітлення) збільшення біопродуктивності водойми (масове розмноження синьо-зелених водоростей) призводить до дисбалансу між виробництвом і споживанням кисню. Нестача кисню призводить до відмирання організмів, що мешкають у приповерхневих водах, і як наслідок – додаткове збільшення споживання кисню при розкладанні органіки.

При надлишку органічної речовини у воді утворюються стійкі органомінеральні комплекси з важкими металами, в деяких випадках більш токсичні, ніж самі метали. На окислення величезної кількості новоутвореної

органічної речовини витрачається значна частина розчиненого у воді кисню – виникає кисневий дефіцит, що вкрай негативно впливає на цінні породи риб і їх кормову базу – зообентос. Крім того, дефіцит кисню призводить до того, що з донних відкладень у воду більш активно виділяється ряд речовин, у тому числі фосфор, а це, у свою чергу, інтенсифікує процес евтрофування. Таким чином, починаючи з якогось моменту, евтрофування, отримуючи внутрішньо водне прискорення, стає незворотнім, викликаючи деградацію озерних систем та водосховищ.

При відмиранні й розкладанні гідробіонтів, особливо синьо-зелених і діатомових водоростей, а також вищих водних рослин у водне середовище потрапляють токсичні речовини та марганець. Все це негативно впливає на якість води на питних водозаборах міст Кременчук та Горішні Плавні.

У водах річок Полтавської області вміст органічних речовин (біохімічне споживання кисню та хімічне споживання кисню) високий.

У 2024 році лабораторією моніторингу вод та ґрунтів Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області проводився аналіз води по 3 пунктах спостереження.

Згідно програми гідрохімічного контролю якості водних ресурсів басейну р. Дніпро лабораторія моніторингу вод та ґрунтів щомісячно проводить контроль за якістю води Кременчуцького та Кам'янського водосховищ у трьох створах водозаборів міст Кременчук, Горішні Плавні, а також з аванкамери Градизької зрошувальної системи (с. Пронозівка Кременчуцького району).

Найбільші обсяги забору води по області з ріки Дніпро (м. Кременчук, м. Горішні Плавні, Оболонська дільниця Черкаського РУВР). Пункти спостереження знаходяться на водозаборах м. Кременчук та м. Горішні Плавні.

У 2024 році гідрохімічний режим води р. Дніпро у створі Власівського водозабору м. Кременчук за результатами аналізів має наступні середньорічні значення показників: ХСК – 40,25 мгО/дм³, БСК₅ – 4,49 мгО₂/дм³.

У створі водозабору м. Горішні Плавні у 2024 році зафіксовано середньорічні значення показників по ХСК – 38,44 мгО/дм³ та БСК₅ – 4,25 мгО₂/дм³.

У створі водозабору Градизької зрошувальної системи (с. Пронозівка, Кременчуцького району) з р. Дніпро середньорічні значення показників наступні: ХСК – 45,79 мгО/дм³, БСК₅ – 5,15 мгО₂/дм³.

У створі водозабору Карпівської зрошувальної системи (с. Салівка, Кременчуцького району) з р. Дніпро середньорічні значення показників наступні: ХСК – 44,90 мгО/дм³, БСК₅ – 5,02 мгО₂/дм³.

Табл.4.5. Коефіцієнти забрудненості (КЗ) вод, згідно з КНД 211.1.1.106 – 2003 «Організація та здійснення спостережень за забрудненням поверхневих вод» (надалі КНД) поверхневих водойм області

Водний об'єкт	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
р. ДНІПРО (Дніпродзержинське, Кременчуцьке вдих.)	2,44	1,91	2,14	2,03	2,17	2,50	2,20	2,41	3,79	3,09	1,86	1,91	1,99
р. ПСЕЛ	2,91	1,87	2,22	2,42	1,67	1,97	2,60	1,66				2,37	2,19
р. ВОРСКЛА	2,01	2,11	1,97	2,77	2,58	3,97	2,72	3,27				1,99	2,34

Водний об'єкт	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
р. ОРЖИЦЯ								4,96				1,91	2,20
р. СУХИЙ ОМЕЛЬНИК	1,26	1,09						2,16				1,95	2,26
р. УДАЙ	1,65	1,26			1,05			1,32				1,97	2,35

Щодо рівнів забрудненості вод, наведених у таблиці:

Як і в попередніх роках у річці Ворскла спостерігається підвищений вміст марганцю (КЗ – 11,4). Також, у річках спостерігався підвищений вміст заліза загального та фосфатів.

4.3.2. Хімічний стан масивів поверхневих вод

Екологічна оцінка (екологічний моніторинг) якості поверхневих вод виконується Регіональним офісом водних ресурсів у Полтавській області стосовно головних водних об'єктів Полтавщини, що належать до басейну Дніпра, а саме: ділянок Кременчуцького і Кам'янського водосховищ, ділянок основних русел річок Сула, Псел і Ворскла, а також 19 їх приток, які протікають у межах області. На усіх згаданих водних об'єктах протягом багатьох років проводяться регулярні гідроекологічні спостереження за окремими показниками якості води, по яким атестована лабораторія Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області. Тобто, здійснює моніторинг якості вод річок та водосховищ у межах водогосподарських систем міжгалузевого і сільськогосподарського водопостачання (вміст забруднюючих речовин).

Для масивів поверхневих вод, забір з яких для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення в середньому протягом року становить більше ніж 100 м³ на добу проводиться щомісячно відбір проб та визначення хімічних та фізико-хімічних показників.

Згідно наказу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України № 37 від 09.01.2024 про затвердження Програм державного моніторингу вод, наказу Державного агентства водних ресурсів України № 7 від 12.01.2024 про впровадження Порядку здійснення державного моніторингу вод у 2024 року лабораторією РОВР проводився відбір проб води для діагностичного моніторингу по 18 пунктах спостереження (щомісячно) в басейні Середнього Дніпра. Визначення проводяться лабораторією моніторингу вод Північного регіону Міжрегіонального офісу захисних масивів дніпровських водосховищ по специфічним синтетичним та несинтетичним забруднюючим речовинам (згідно постанови Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 758 «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод»). Проби надсилалися Новою Поштою. Згідно протоколів вимірювань лабораторії моніторингу вод Північного регіону показники складу та властивостей вод також заносяться на Портал.

У басейні Нижнього Дніпра лабораторією РОВР проводився відбір проб води по 2 пунктах спостереження (щомісячно). Проби надсилалися Новою Поштою до лабораторії Східного регіону Сіверсько-Донецького БУВР.

Згідно наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 30 липня 2012 року № 471, зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 14

серпня 2012 року за № 1369/21681, вступили в дію «Нормативи екологічної безпеки водних об'єктів, що використовуються для потреб рибного господарства, щодо гранично допустимих концентрацій органічних та мінеральних речовин у морських та прісних водах (біохімічного споживання кисню (БСК₅), хімічного споживання кисню (ХСК), завислих речовин, мінерального фосфору та амонійного азоту)» – далі «Нормативи».

З п'яти показників якості води, що вказані в «Нормативах», середньорічні перевищення у 2024 році зафіксовано лише по двох показниках (БСК₅ та ХСК):

1) у створі Власівського водозабору м. Кременчука з р. Дніпро по БСК₅ в 1,5 рази (при нормі 3,0 мгО₂/дм³) та ХСК в 1,6 рази (при нормі 25,0 мгО/дм³);

2) у створі водозабору м. Горішні Плавні з р. Дніпро по БСК₅ в 1,4 рази та ХСК в 1,5 рази;

3) у створі водозабору Градизької зрошувальної системи з р. Дніпро по БСК₅ в 1,7 рази та ХСК в 1,6 рази;

4) у створі водозабору Карпівської зрошувальної системи з р. Дніпро по БСК₅ в 1,8 рази та ХСК в 1,8 рази.

Лабораторією моніторингу вод та ґрунтів щомісячно проводився відбір проб для діагностичного моніторингу по 20 пунктах спостереження. Згідно отриманих протоколів якості води у річках істотно не змінилася (у порівнянні з минулим роком).

У водах річок Полтавської області було виявлено важкі метали: кадмій; свинець; нікель; миш'як; хром загальний. Як правило у всіх створах у 2024 році зафіксовано перевищення середнього значення по нікелю – більше 4,0 мкг/дм³. Максимальне значення вмісту нікелю у поверхневих водах Полтавської області також майже по всіх створах перевищує норму – 34,0 мкг/дм³. По деяким створах було виявлено перевищення середнього значення по свинцю – більше 1,2 мкг/дм³ та перевищення максимального значення по свинцю – 14,0 мкг/дм³ (свинець було виявлено в р. Ворскла та р. Удай).

Рис. 4.1. Пости спостереження за станом поверхневих вод Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

В області постійно здійснюється контроль за мікробіологічними та санітарно-хімічними показниками питної води.

Табл.4.6. Бактеріологічна забрудненість питної води джерел водопостачання, кількість проб, що не відповідали стандартам, %

№ з/п	Полтавська обл..	2010	2013	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Системи централізованого водопостачання (всі)	1,78	2,0	2,82	5,4	5,4	4,6	4,9	5,4	2,4	4,7	4,8
1.1	підземні джерела централізованого водопостачання	1,14	1,7	2,36	4,1	2,18	2,5	2,31	2,4	1,0	3,7	5
1.2	джерела децентралізованого водопостачання	1,94	1,7	4,06	3,7	5,7	5,4	5,4	3,0	1,9	9,4	9

За мікробіологічними показниками у звітному році досліджено 8822 проб води централізованого водопостачання, зафіксовано 4,8% нестандартних проб; 720 проби води децентралізованого водопостачання, з яких 9% не відповідали гігієнічним вимогам.

Основна причина виникнення мікробного забруднення води являється зношеність водопровідних мереж, що призводить до аварійних ситуацій на мережі та вторинного забруднення питної води.

Впродовж 2024 року для оцінки безпечності води відкритих водойм ДУ «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» проводив аналіз лабораторних досліджень води р. Дніпро в межах Полтавської області, які були виконані Кременчуцьким районним відокремленим підрозділом ДУ «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України». Якість води оцінювалась у створі № 26 – Кременчуцьке водосховище, с. Власівка, водозабір м. Кременчук, 500 м вище греблі Кременчуцької ГЕС.

Досліджувались бактеріологічні показники (кількість сапрофітних бактерій, ЛКП, збудники кишкових інфекцій, кількість колиформ та ентерококів).

За результатами проведених мікробіологічних досліджень вода з Кременчуцького водосховища, с. Власівка (питний водозабір) не відповідала вимогам нормативної документації у лютому 2024 року (дата відбору проби – 20.02.2024): ЗМЧ (число бактерій в 1,0 см³, що досліджується) – 30 КУО в 1,0 см³, інд. ЛКП (лактозо-позитивні кишкові палички) – 500 одиниць в 1,0 дм³; у березні 2024 року (дата відбору проби – 19.03.2024): ЗМЧ (число бактерій в 1,0 см³, що досліджується) – 45 КУО в 1,0 см³, інд. ЛКП (лактозо-позитивні кишкові палички) – 500 одиниць в 1,0 дм³; у квітні 2024 року (дата відбору проби – 22.04.2024): ЗМЧ (число бактерій в 1,0 см³, що досліджується) – 160 КУО в 1,0 см³, інд. ЛКП (лактозо-позитивні кишкові палички) – 600 одиниць в 1,0 дм³; у липні 2024 року (дата відбору проби – 23.07.2024): ЗМЧ (число бактерій в 1,0 см³, що досліджується) – 220 КУО в 1,0 см³, інд. ЛКП (лактозо-позитивні кишкові палички)

– 500 одиниць в 1,0 дм³; у грудні 2024 року (дата відбору проби – 17.12.2024): ЗМЧ (число бактерій в 1,0 см³, що досліджується) – 150 КУО в 1,0 см³, інд. ЛКП (лактозо-позитивні кишкові палички) – 1400 одиниць в 1,0 дм³. У інші місяці досліджуваного періоду перевищень мікробіологічного забруднення не зафіксовано.

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

ДУ «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України» здійснює моніторингові дослідження за радіаційними показниками проб води р. Дніпро, які доставляються до закладу територіальними міськрайонним та міжрайонним відокремленими підрозділами з визначених створів.

Радіаційний стан басейну Дніпра, як і в інші роки після аварії на Чорнобильській АЕС, визначався переважно за техногенними радіонуклідами.

Слід зазначити, що за тими ж показниками гідрометслужба України проводить спостереження за радіоактивним забрудненням водосховищ на р. Дніпро в таких точках: Київське водосховище – м. Вишгород, Канівське водосховище – м. Київ, Канівське водосховище – м. Канів, Каховське водосховище – м. Нова Каховка. Тому дані лабораторних досліджень ДУ «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» є суттєвим доповненням у спостереженні за радіаційним станом басейну р. Дніпро, у водосховищах, що розташовані між точками спостереження гідрометслужби України, а саме Кременчуцькому водосховищі, яке знаходиться нижче від Канівського та Кам'янського та розташоване вище Запорізького та Каховського водосховищ.

4.5. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів

Переліком природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2024 році, який затверджений рішенням тридцять третьої сесії Полтавської обласної ради восьмого скликання від 30.08.2024 за № 845 «Про затвердження Переліку природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2024 році» зі змінами (зміни вносилися до Переліку рішеннями Полтавської обласної ради від 08.10.2024 за № 874 та від 24.12.2024 № 901) передбачено виконання заходів з охорони і раціонального використання водних ресурсів. Нижче наведено перелік заходів, які фінансувалися у 2024 році.

Табл. 4.8. Фінансування заходів із зменшення забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств і комунально-побутовими стічними водами, тис. грн.

Назва заходу	Цільові кошти на 01.01.2024	Профінансовано на 31.12.2024
1	2	3
1.9. Комунальному підприємству «Тепловодсервіс» Миргородської міської ради на придбання технологічного обладнання для забезпечення роботи комунальних каналізаційних очисних споруд в м. Миргород Полтавської області	20 000,0	20 000,0

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІО- ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОМЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

Полтавська область знаходиться у межах Лівобережного Лісостепу України і характеризується високими показниками наукової цінності біорізноманітності. Актуальною для Полтавського регіону постає проблема збереження флористичного та фауністичного різноманіття на індивідуальному, популяційному, ценотичному та ландшафтному рівнях.

Реалізуються заходи з вирішення усіх проблем шляхом ведення червоних списків, у тому числі й на регіональному рівні, оптимізації локальних (на рівні адміністративних районів) природно-заповідних мереж, проєктування регіональної екомережі Полтавщини в контексті проєктування національної екомережі.

5.1.1. Загальна характеристика

Різноманіття ландшафтів, рослинного і тваринного світу Полтавської області обумовлені, насамперед, природними факторами – історичними, кліматичними, геоморфологічними.

Рослинний світ області багатий і різноманітний. Рослинний покрив представлений угрупованнями степів, лук, заплавних і соснових лісів, широколистяних лісів (здебільшого дібров), прибережно-водних і водних фітоценозів. Сучасний рослинний покрив регіону має трансформований характер. Напівприродні ценози збереглися переважно у заплавах річок, іноді – на їх терасах, хоча останнім часом також зазнали значних змін. Степова рослинність займає схили балок і річкових долин, нерозорані кургани. Лучні степи області характеризуються найбільшою флористичною різноманітністю.

Зональні типи рослинності – широколистяні ліси та лучні степи – займають незначні площі. Ліси трапляються переважно на терасах річкових долин. Їх поширенню, крім антропогенного впливу, заважає засолення ґрунтів, яке є характерним для області.

Табл.5.1. Площі земельних угідь Полтавщини –
складових національної екомережі за роками, тис. га*

Категорії землекористування	2005	2007	2010	2012	2013	2014	2015*
1	2	3	4	5	6	7	8
Землі природного призначення	116,541	116,541	133,19	142,435	142,426	142,437	142,437
Сіножаті та пасовища	346,567	356,571	364,022	363,431	362,872	361,014	359,530
Землі водного господарства (рибні ставки)	0,075	0,075	0,075	0,075	0,076	0,075	0,0745
Землі водного фонду	234,191	234,102	233,857	233,833	233,820	233,724	233,530
у т.ч. площа рібних ставок	19,689	19,793	19,92	20,013	20,021	20,022	20,024
Землі оздоровчого призначення	0,611	0,572	0,558	0,44	0,439	0,439	0,442
Землі рекреаційного призначення	0,646	0,820	1,165	1,178	1,184	1,199	1,202
Землі історико-культурного призначення	1,263	1,268	1,748	1,751	1,751	1,754	1,755
Ліси	259,255	272,869	269,306	271,076	271,324	272,495	272,792

Примітка

* – Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 08.09.2015 за № 1084/27529, наказ Державного комітету статистики України від 05.11.1998 №377 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем)» визнано таким, що з 01 січня 2016 року втратив чинність. Тобто останнім звітним періодом кількісного обліку земель за формою 6-зем є 2015 рік. Відповідно до наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово - комунального господарства від 30.12.2015 року № 337 затверджені форми адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцію щодо їх заповнення, які формуються шляхом узагальнення відомостей за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру. Станом на 01.01.2021 відомості з Державного земельного кадастру про землі та земельні ділянки в межах Полтавської області не узагальнювалися у відповідності до вищевказаного наказу за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру.

За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області (див. примітку до таблиці Табл. 5.1. «Площі* земельних угідь Полтавщини – складових національної екомережі за роками, тис. га) ліси та інші лісовкриті площі Полтавщини становили 285,9 тис. га (10% площі області), з них вкриті лісовою рослинністю 272,7 тис. гектарів (9%).

Для оптимального досягнення лісистості (для лісостепової зони – 18%) необхідно максимально освоювати землі, непридатні для ведення сільського господарства (насамперед, в тих місцях, де вони були раніше, за виключенням степових балок).

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Антропогенні чинники, які пов'язані із негативними впливами на структурні елементи екомережі, біо- та ландшафтне різноманіття є:

- екстенсивне ведення сільського господарства;
- екологічно необґрунтоване використання земель (підорювання схилів балок та річкових долин, виорювання балкових систем, що призводить до змивів, абразійних процесів та деградації біорізноманітності та ін.);
- здійснення постійних весняних та осінніх палів сухої рослинності, зокрема пожнивних решток (випалювання очерету, спалювання пожнивних решток, випалювання степової рослинності в балках), що призводить до порушення місцезнаходжень, збіднення біорізноманітності;
- забур'янення територій як результат порушення ґрунтового покриву і утримання його на стадіях первинних сукцесій;
- забруднення водою органікою та порушення гідрорежиму річок (малих і середніх) на багатьох ділянках призводить до «цвітіння води», що негативно позначається на гідробіонтах та в цілому рибних запасах;
- нераціональна технологія обробітку ґрунтів у деяких фермерських господарствах (швидка заробка угідь після взяття врожаю, що негативно впливає на стан популяцій степових та польових видів фауни. Зокрема мисливської – перепела, деркача, куріпки, зайця та ін.);
- розпаювання добре збережених природних територій із подальшим їх використанням у якості сільськогосподарських угідь;

- самозахоплення земель і господарське їх перетворення.

Антропогенний вплив на ліси сприяє створенню умов для виникнення небезпечних осередків шкідників і хвороб. Досить небезпечним чинником є дифузійне всихання сосни, яке зростає протягом останніх років. Причиною цього явища, як правило, є різке коливання ґрунтових вод, а також надмірна техногенна діяльність промислових підприємств.

Статус багатьох видів наземних хребетних викликає тривогу і потребує невідкладних охоронних заходів. З майже 400 видів, які нараховуються на території області, близько 40% зникли, або їх чисельність знаходиться на загрозливо-низькому рівні.

Першочерговими заходами щодо збереження біорізноманіття та формування екомережі є:

- оптимізація природно-заповідної мережі Полтавської області;
- розбудова регіональної екомережі;
- науково-обґрунтована рекультивация земель;
- забезпечення відповідного співвідношення між розораними і неораними угіддями в усіх адміністративних районах області в контексті стійкого розвитку;
- науково обґрунтовувати та локально впроваджувати менеджмент-плани оптимізації природних територій та природно-заповідних територій із метою збереження й охорони раритетної біорізноманітності;
- реалізація завдань безперервної екологічної освіти та виховання в Полтавському регіоні.

Виконання цих завдань планується здійснювати шляхом: інвентаризації біорізноманітності існуючих природно-заповідних об'єктів Полтавської області; проектуванням нових природно-заповідних об'єктів, насамперед, у районах із низьким відсотком заповідності; оптимізацією регіональної природно-заповідної мережі області відповідно до концепції розбудови регіональної екомережі; постійного проведення широкої еколого-просвітницької та природоохоронної роботи з усіма групами населення.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

В умовах розвитку господарської діяльності людини біологічне та ландшафтне різноманіття потребує постійної уваги та дбайливої охорони. Стратегічні завдання області у сфері збереження біорізноманіття – зменшення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття, збереження та відновлення чисельності видів природної флори та фауни, зокрема, мігруючих видів тварин, середовищ їх існування, протидія незаконному обігу та торгівлі об'єктами дикої фауни і флори, збільшення та розширення територій природно-заповідного фонду.

Збільшення площі природно-заповідної мережі в Полтавському регіоні завжди планується за рахунок розширення існуючих та створення нових об'єктів природно-заповідного фонду водно-болотних та лучних природних ділянок.

Впродовж 2024 року на території Полтавської області розширено межі: заповідного урочища місцевого значення «Шпакове» (збільшено на 14,9 га), заповідного урочища місцевого значення «Гай-Займи» (збільшено на 13,6 га).

Однією з основних причин затримки та перешкод у створенні нових, розширення існуючих об'єктів природно-заповідного фонду, розвитку природоохоронних територій пов'язано з нерозумінням економічної, соціальної та екологічної ролі природно-заповідного фонду та його впливу на розвиток регіону серед органів місцевого самоврядування.

Також зміни до законодавства України (в редакції Закону України «Про природно-заповідний фонд України» № 2362-19 від 22.03.2018) обмежують рубки та забороняють полювання у заказниках, пам'ятках природи місцевого значення та заповідних урочищах, що теж негативно впливає на збільшення відсотку заповідності області.

Слід зауважити, що з метою уніфікованого вирішення на території Полтавської області проблемного питання встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення першочергово необхідно здійснювати розробку проєктів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.

5.1.4. Формування національної екомережі

Екологічна мережа – єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і підлягають особливій охороні (Закон України «Про екологічну мережу»).

До складових структурних елементів екологічної мережі Закон відносить:

- території та об'єкти природно-заповідного фонду;
- землі водного фонду, водно-болотні угіддя, водоохоронні зони;
- землі лісового фонду;
- поєднання лісові смуги та інші захисні насадження;
- землі оздоровчого призначення;
- землі рекреаційного призначення;
- території, які є місцями перебування чи зростання видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України тощо.

Станом на 01.01.2025 природно-заповідний фонд (ПЗФ) Полтавської області налічує 400 територій та об'єктів загальною площею 144189,2613 га, що складає 5,01 % від загальної площі області. З них 30 мають статус загальнодержавного значення: 2 національні природні парки, 20 заказників, 1 ботанічна пам'ятка природи, 1 ботанічний сад, 2 дендрологічних парки, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Кількість територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення становить 370, з яких: 5 – регіональні ландшафтні парки, 165 – заказники (58 ландшафтних, 3 лісових, 39 ботанічних, 7 загальнозоологічних, 2 орнітологічних, 4 ентомологічних

та 52 гідрологічних), 138 – пам'ятки природи (13 комплексних, 111 ботанічних, 2 зоологічних, 3 гідрологічних, 9 геологічних), 48 заповідних урочищ, 1 дендрологічний парк та 13 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Табл.5.2. Динаміка структури природно-заповідного фонду Полтавської області

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2024		На 01.01.2025	
	Кількість, шт	Площа, га	Кількість, шт	Площа, га
1	2	3	4	5
Природні заповідники				
Біосферні заповідники				
Національні природні парки	2	22792,62* (9120,32)	2	22792,62* (9120,32)
Регіональні ландшафтні парки	5	53879,3635** (44810,0435)	5	53879,3635** (44810,0435)
Заказники загальнодержавного значення	20	41226,9	20	41226,9
Заказники місцевого значення	165	39306,5512	165	39306,5512
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	1	145,00	1	145,00
Пам'ятки природи місцевого значення	138	1751,8701	138	1751,8701
Заповідні урочища	48	7160	48	7188,5
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	18,00*** (3)	1	18,00*** (3)
Ботанічні сади місцевого значення				
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	2	20,9	2	20,9
Дендрологічні парки місцевого значення	1	7,6365	1	7,6365
Зоологічні парки загальнодержавного значення				
Зоологічні парки місцевого значення				
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	4	442,5	4	442,5
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	13	179,64	13	179,64
РАЗОМ	400	166930,9813	400	166959,4813
В тому числі: загальнодержавного значення	30	64645,92	30	64645,92
Місцевого значення	370	102285,0613	370	102313,5613
Фактична площа ПЗФ ****	400	144174,3613	400	144189,2613
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальної одиниці	x	5,01	x	5,01

Примітки:

* - з врахуванням площ ландшафтного заказника «Дейманівський» (622,7 га), гідрологічного заказника «Куквинський» (300 га), парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Березоворудський» (45 га) загальнодержавного значення та загальнозоологічного заказника «Леляківський» (746 га), гідрологічних заказників «Харківський» (540,2 га), «Гурбинський» (400 га), «Сасинівський» (150 га), «Березоворудський» (150 га), «Давидівський» (120 га), ботанічної пам'ятки природи «Лісопарк «Острів Масальський» (47 га), частини заповідного урочища «Куквин» (321,2 га) місцевого значення, які увійшли до складу НПП «Пирятинський», а також з врахуванням площ частини ландшафтного заказника «Сулинський» (5361,1 га), гідрологічних заказників «Великоселецький» (1000 га), «Плехівський» (500 га),

«Солоне» (369,1 га), «Рогозів куток» (1600 га) загальнодержавного значення та ландшафтного заказника «Онiшківський» (655 га), ентомологічного заказника «Тарасенківський» (3 га), гідрологічного заказника «Чутівський» (742 га) місцевого значення, які увійшли до складу НПП «Нижньосульський»;

*** - з врахуванням площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Білецьківські плавні» (2980 га), який увійшов до складу РЛП «Кременчуцькі плавні» (загальна площа 5080 га), площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Лучківський» (1620 га), який увійшов до складу РЛП «Нижньоворсклянський» (загальна площа 23200 га) без ліквідації статусу та категорії, встановленого заповідного режиму, а також з врахуванням площ ландшафтних заказників «Пісоцько-Конькове» (частини – 100,8 га), «Весело-Мирське» (частини – 57,0 га) і «Рашівський» (460,9 га), ботанічних заказників «Великий ліс» (частини – 182 га), «Терновий куш» (563,7 га), «Саранчина долина» (275,6 га), «Гадяцький бір» (403 га), «Дубина» (103 га), «Зозулинцеві Луки» (44,5 га) і «Книшівська гора» (159 га), гідрологічного заказника «Болото Моховате» (34,1 га), ботанічних пам'яток природи «Дуб черешчатий» (0,02 га), «Урочище «Галочка» (115 га) і «Краснолуцький гай» (75 га), заповідних урочищ «Гадяцький бір» (48 га), «Масюкове» (180 га), «Гадяцький бір» (25 га), «Гнилуша» (105 га), «Гадяцький бір» (42 га), «Лагузин яр» (111 га), «Сосновий гай» (46 га), «Безвіднянське» (663 га), «Гай-Займи» (127,6 га), «Терновий куш» (303,2 га), «Голотовщина» (108 га) і «Діброва-Кобрієве» (144,5 га), які увійшли до складу РЛП «Гадяцький», та з врахуванням площі ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Пустовітка» (6 га), яка увійшла до складу РЛП «Диканський»;

*** - з врахуванням площ ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Дубовий гай» (1 га) та частини заповідного урочища «Заяр'є» (14 га), які увійшли до складу Хорольського ботанічного саду;

**** - сумарна площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу територій інших об'єктів ПЗФ.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами (ГМО)

З метою захисту від ГМО, у багатьох країнах запроваджено маркування на продуктах із ГМО, в інших (як правило, європейських) введена повна заборона ГМ-продуктів і ГМ-культур (сої, кукурудзи, бавовни, рапсу, цукрового буряка і картоплі, стійких до гербіцидів, комах і вірусів), організовані зони вільні від ГМО.

Регіональною державною лабораторією Держпродспоживслужби в Полтавській області у 2024 році досліджено 409 (2023 – 240, 2022 – 274, 2021 – 478) зразки харчової продукції (в тому числі молоко, масло вершкове, сир твердий, зерно кукурудзи, зерно пшениці, зерно ячменю, ріпак, олія соняшникова, цукор, хліб, філе куряче, картопля та інша продукція).

Позитивних випадків не виявлено.

У попередньому 2023 році було досліджено 240 зразків, позитивних випадків не виявлено.

Департаментом агропромислового розвитку облвійськадміністрації ведеться цілеспрямована робота по впровадженню в області методів органічного землеробства та розширенню виробництва екологічно чистої продукції.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Рослинний світ області багатий і різноманітний. Рослинний покрив представлений угрупованнями степів, лук, заплавлених і соснових лісів, широколистяних лісів (здебільшого дібров), прибережно-водних і водних фітоценозів. Сучасний рослинний покрив регіону має трансформований характер.

Напівприродні ценози збереглися переважно на заплавах річок, іноді – на їх терасах, хоча останнім часом також зазнали значних змін.

Зональні типи рослинності – широколистяні ліси та лучні степи – займають незначні площі. Ліси трапляються переважно на терасах річкових долин. Їх поширенню, крім антропогенного впливу, заважає засолення ґрунтів, яке є характерним для області.

Степова рослинність займає схили балок і річкових долин, нерозорані кургани. Лучні степи області характеризуються найбільшою флористичною різноманітністю.

Загальна кількість видів флори на території регіону складає 1514 одиниць (вищих судинних, голонасінних, хвоців, папоротей, плавунів). Це 33,5% до загальної чисельності видів України.

Табл.5.4. Перелік видів судинних рослин, водоростей, грибів та лишайників яким загрожує небезпека

Назва виду	Види, яким загрожує небезпека									
	2014	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Судинні рослини	236	236	236	236	236	236	236	236	236	236
Гриби	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29
Водорості	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Лишайники	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Разом:	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273

Охорона природного фіторізноманіття здійснюється в Полтавській області шляхом: ведення Переліку видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, але є рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах на території Полтавської області і віднесені до третьої категорії (відповідне Рішення ухвалено вісімнадцятою сесією четвертого скликання Полтавської обласної ради 23 березня 2005 року); оптимізації та розбудови регіональної природно-заповідної екологічної мережі.

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

Ліси є національним багатством країни і за своїм призначенням та місцем розташування виконують переважно екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні), естетичні, виховні та інші функції, мають обмежене експлуатаційне значення і підлягають державному обліку та охороні.

Потребує ефективних рішень питання збільшення площі лісів в природно-заповідній мережі області, враховуючи те, що широколистяні ліси області є зональним типом рослинності, а хвойні насадження та їх похідні – мішані ліси – є осередками рідкісних видів флори і фауни.

Упродовж останніх років порідний склад лісів майже не змінюється. Лісовідновлення та лісорозведення на ділянках, що вийшли з лісовідновних рубок, згарищ, проводяться породами, які зростали тут раніше.

Незадовільними залишаються обсяги посадки лісонасаджень в смугах відводу автодоріг в області, на великій кількості автошляхів вони відсутні. Окремі

ділянки автодоріг потребують знесення дерев, які пошкоджені омелою, та негайної їх заміни.

Табл.5.5. Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень, га

Полтавська область	2010	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	3	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Лісовідновлення, лісорозведення на землях лісового фонду	2237,5	1974,0	1428,0	1138,0	1014,0	804,0	1109,0	1119,0	892,6	741,3
Створення захисних лісонасаджень на непридатних для с/г землях	59,00	293,00	271,00	232,00	155,0	127,0	222,0	197,0		
Створення полезахисних лісових смуг	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Загальна динаміка природного поновлення за останні роки є позитивною, але через пожежі у літній період зазначений показник завжди менше.

Рис.5.1. Лісовідновлення (всього), га

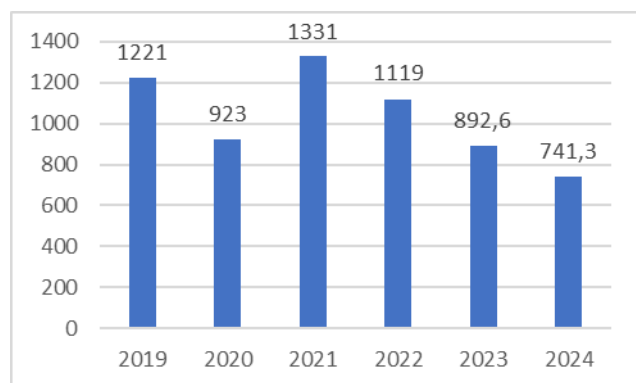
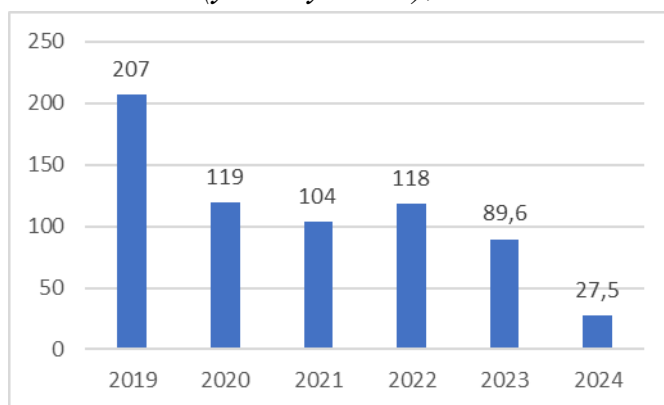

Рис.5.2. Природне поновлення лісів (у тому числі), га

Лісовідновлення відбувається переважно завдяки створенню лісових культур. У 2024 р висаджено лісових культур на площі 689,1 га, що менше ніж у попередньому році (у 2023 – 785,9 га, у 2022 – 994 га, у 2021 – 1213 га, у 2020 – 923 га, у 2019 – 1221,0 га, у 2018 – 1138,0 га, у 2017 – 1428,0 га). Також у звітному році посіяно лісу на 24,7 га, (у 2023 – 17,1 га, у 2022 – 7 га, у 2021 – 26 га, у 2020 – 1 га, у 2019 – 33 га; у 2018 – посів не проводився; у 2017 – 10 га; у 2016 – 35 га; у 2015 – 31 га; у 2014 – 13 га, у 2013 – на 15га).

Лісовідновлення та лісорозведення включає посадку та посів лісу.

Природне поновлення лісових насаджень на території Полтавської області у 2024 році відбулося на 27,5 га, що менше обсягів попереднього року (у 2023 – 89,6 га, у 2022 – 118 га, у 2021 – 104 га, у 2020 – 119 га, у 2019 – 207 га, у 2018 – 160 га, у 2017 – 139 га).

Рис.5.3. Лісорозведення (всього), га

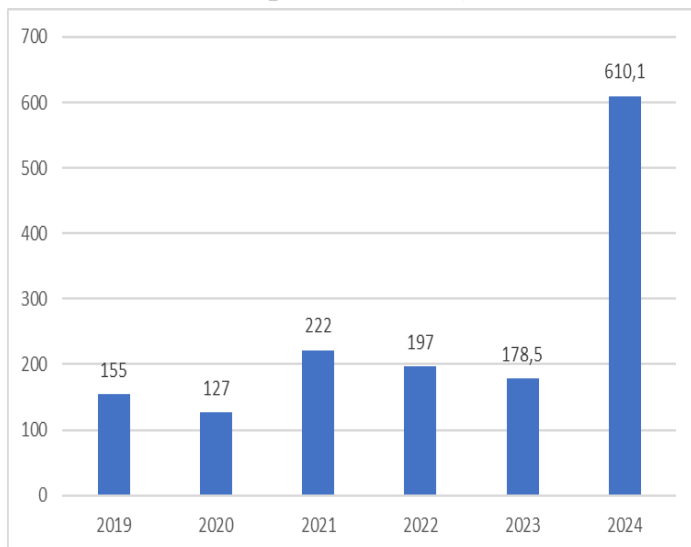
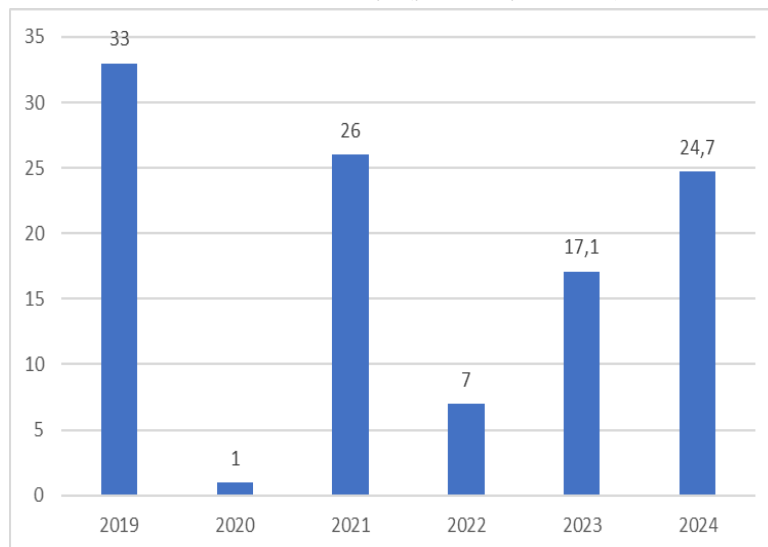

Рис.5.4. Посів лісу (у тому числі), га

Щорічно питання про протипожежний захист лісів, торфовищ і сільгоспугідь у весняно-літній період розглядається на засіданнях регіональної комісії з питань техногенної екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій. Підприємствам, установам та організаціям області даються відповідні доручення щодо недопущення та мінімізації (у разі виникнення) можливих негативних наслідків надзвичайних ситуацій.

Особлива увага приділяється профілактиці протипожежних заходів в місцях залягання торфу; вживаються заходи щодо максимального обмеження доступу населення та в'їзду автомобільного транспорту на території лісових масивів в період високого і надзвичайно високого класів пожежної небезпеки; проводяться рейдові перевірки з метою дотримання вимог пожежної безпеки в лісових масивах, сільгоспугіддях із залученням представників органів місцевої влади та самоврядування, лісових господарств, представників Національної поліції в області, ГУ ДСНС в області; проводиться контроль за місцями масового відпочинку населення в рекреаційних зонах лісових масивів; через місцеві засоби масової інформації здійснюється роз'яснювальна робота серед населення стосовно введення тимчасових обмежень на відвідування лісових масивів, обов'язкового дотримання протипожежних заходів під час перебування в рекреаційних зонах, а також при проведенні польових робіт.

У 2024 році внаслідок пожеж площа загиблих лісових культур становила 22,9 га.

У 2024 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища кошти на заходи щодо попередження пожеж не виділялися.

Контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів полягає у забезпеченні додержання всіма державними і громадськими органами, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами вимог лісового законодавства.

5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Науковці інформують про наступні види рослин, занесені до Червоної книги України і які відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ Полтавської області протягом останніх років:

- пальчатокорінник м'ясо-червоний;
- зозулинець болотний;
- косарики тонкі;
- рябчик малий;
- рябчик руський;
- тюльпан дібровний;
- коручка морозниковидна;
- коручка болотна;
- сон чорніючий;
- астрагал шерстистоквітковий;
- брандушка різнокольорова;
- шафран сітчастий;
- сальвінія плаваюча;
- альдрованда пухирчаста;
- баранець звичайний;
- жировик Лезеля;
- півники борові;
- ковила волосиста;
- ковила пілчаста;
- ковила Лессінга.

Майже всі види та угруповання зберігаються й охороняються на території об'єктів природно-заповідного фонду.

Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, що зустрічаються на території області 66 од., рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України – 26 одиниць.

Табл.5.6. Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин

Регіон	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
1	2	3	4	5
Полтавська обл.	66	26	2	–

Примітка.

За даними досліджень кандидата біологічних наук Смоляр Н.О.

Ті місцезнаходження та місця перебування, які не охороняються, доцільно заповідувати.

До того ж, генофонд рідкісних рослин із деяких місцезнаходжень Полтавської області зберігається у культурі ряду об'єктів: агробіостанції Полтавського педагогічного університету (парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва), Полтавського обласного еколого-просвітницького центру учнівської молоді.

5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.

Зелена книга України є офіційним державним документом, в якому зведено відомості про сучасний стан рідкісних рослин, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні.

У результаті комплексного флористичного та геоботанічного дослідження території національного природного парку «Пирятинський» у рослинному покриві виявлено 12 формацій та 33 асоціації, що підлягають охороні та занесені до Зеленої книги України. Ці фітоценози репрезентують степову та вищу водну рослинність.

На території НПП «Пирятинський» степи збереглися локально на високих правих берегах р. Удай та її приток, схилах балок, курганах. Проте, ці екосистеми служать резерватом багатьох рідкісних степових видів, характеризуються значним видовим, флористичним та ценотичним багатством. Серед виявлених угруповань 3 формації та 10 асоціацій внесені до державного синфітозологічного кадастру: *Stipetacapillatae* (6 асоціацій), *Stipetaborysthenicae* (1), *Stipetumpennatae* (3).

Вища водна рослинність НПП «Пирятинський» широко представлена в річковій мережі Удаю. Низка її фітоценозів підлягає охороні. До Зеленої книги України включені формації *Nuphareta luteae* (2 асоціації), *Sparganietaminimi* (2), *Ceratophylletasubmerse* (5), *Nymphaeetaalbae* (2), *Nymphaeetacandidae* (3), *Utricularietaminoris* (2), *Potamogetonetaobtusifolii*, *Salvinietanantantis* (5), *Sagittarietasagittifoliae* (1).

На виконання вимог Конвенції про збереження біорізноманіття, з метою дотримання стратегії управління у «смарагдових» оселищах, в національному природному парку «Пирятинський» впродовж 2024 року застосовувалися експериментальні заходи контролю інвазійних рослин, небезпечних для трав'янистих екосистем. Здійснюється моніторинг на віддаленому в болотах загальнозоологічного заказника місцевого значення «Леляківський» осередку клена ясенелистого, знищено насінні екземпляри. Істотного негативного впливу на рослинні формації, занесені до Зеленої книги, не виявлено.

У червні 2024 закладено дослідну ділянку з вивчення процесу розкладу лісової підстилки, у рамках міжнародного проекту Global Litter Decomposition Study спільно з науковцем-екологом Київського національного університету імені Тараса Шевченка Т. Тесьолкіною.

Підготовлена аналітична довідка щодо досвіду управління лісами навколо водойм в межах національного природного парку «Пирятинський».

На території Національного природного парку Нижньосульський виявлено 9 видів формацій занесених до Зеленої книги України:

- угруповання формації глечиків жовтих (*Nuphareta luteae*) – трапляються рідко в північній частині ділянками невеликої площі (між с. Тарасівка і с. Старий Калкаїв (правий берег р. Сули), с. Старий Мохнач, урочище Драчки (заказник «Сулинський»), острів Липняги (заказник «Сулинський»), с. Горошино русло «Бориса», с. Мирони);
- угруповання формації латаття білого (*Nymphaeeta albae*) – трапляються невеликими ділянками в північній частині водосховища (острів Високий, між

островом Чубарове і островом Куличинний-1, с. Горошино р. Борець, затока в сторону с. Горошине);

- угруповання формації сальвінії плаваючої (*Salvinietta natantis*) – фрагментарно трапляється на всій акваторії парку (між островом Чубарове і островом Високий, урочище Березове (стариці), між с. Тарасівка і с. Старий Калкаїв (правий берег р. Сули), між с. Старий Калкаїв і с. Гаївка, с. Старий Мохнач, урочище Драчки і островом Липняги кв.13 (заказник «Сулинський»), за урочищем Драчки (острів на р. Сула), за с. Мирони), острів Жовніно;
- угруповання формації куширу донського (*Ceratophylleta tanaitici*) – трапляється дуже рідко (Сулинська затока біля с. Велика Бурімка);
- угруповання формації куширу напівзануреного (*Ceratophylleta submersi*) – трапляється дуже рідко (Сулинська затока біля с. Велика Бурімка);
- угруповання формації ковили волосистої (*Stipetum capillatae*) – фрагментарно на степових схилах (ентомологічного заказника «Тарасенківський», с. Лящівка «Городище Бурти», с. Лящівка «Бородачевий степ», околиці с. Велика Бурімка (Собачий хутір);
- угруповання ковили Лесінга (*Stipeta lessingiana*) – фрагментарно на степових схилах (ентомологічного заказника «Тарасенківський», с. Лящівка «Городище Бурти», с. Лящівка «Бородачевий степ», с. Велика Бурімка).

НПП
«Нижньосульський»,
латаття біле поблизу
урочища Чубарове
фото працівниці НПП
«Нижньосульський»
Галушки Ю. М.

Примітка: Розділ 5.2.4. підготовлений за матеріалами, які надані Національними природними парками «Нижньосульський» та «Пирятинський».

5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

За даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики Полтавської обласної військової адміністрації у 2024 році в області створено 5 га нових зелених насаджень (у 2023 – 6,0 га, у 2022 – 24,0 га, у 2021 – 52,0 га, у 2020 – 65,0 га, у 2019

– 71,0 га, у 2018 – 66,2 га, у 2017 – 1,8 га). Площа, на якій проведено догляд за зеленими насадженнями залишилася на рівні попереднього року – 10897,0 га.

Табл.5.7. Озеленення населених пунктів, га

Заходи	2012	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Створено нових зелених насаджень, га	188,1	23,3	1,8	66,2	71,0	65,0	52,0	24,0	6,0	5,0
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	31,6	38,0	–	–	–	–	–	–	–	–
Проведено догляд за насадженнями, га	10427,0	10488,4	10495,0	10543,0	10897,0	10897,0	10897,0	10897,0	10897,0	10897,0

Всеукраїнська акція з благоустрою «За чисте довкілля» та День благоустрою територій населених пунктів у 2024 році проводився відповідно до дії режиму воєнного стану власними силами комунальних підприємств, дотримуючись безпекових заходів.

Заходи щодо поліпшення санітарно-епідеміологічної ситуації і покращання санітарного стану регіону у звітному році відбулися. В містах і населених пунктах області приведено в належний санітарний та естетичний стан 25219 тис. шт. дерев, 16216 тис. шт. кущів, 6064 тис. м² газонів та 210 тис. м² квітників. При цьому висаджено нових дерев – 7950 шт., кущів – 2560 шт., 0,58 тис. м² газонів та 15,9 тис. м² квітників.

Впродовж проведення щорічної всеукраїнської акції «За чисте довкілля» ліквідовано 1211 стихійних сміттєзвалища (у 2023 – 914, у 2022 – 850, у 2021 – 998, у 2020 – 704, у 2019 – 704, у 2018 – 736, у 2017 – 715), в тому числі у межах смуг вулиць та доріг населених пунктів – 975, на прибудинкових територіях – 150, на пустирях в межах населених пунктів – 86. Обсяг зібраних побутових відходів склав 25,4 тис. м³.

5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах адміністративно-територіальної одиниці

Спостереження за фітосанітарною ситуацією (здебільшого наукові дослідження) в області здійснюють фахівці Полтавської державної аграрної академії та Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка.

Найбільше дослідженнями охоплені проблеми поширення, біології, екологічної пластичності амброзії полинолистої та розробці шляхів боротьби із нею.

Встановлено, що агресивність та масовість цього адвента викликана такими особливостями: висока насіннева продуктивність (80-100 тис. насінин з однієї рослини); насіння швидко дозріває (насіння молочної та воскової стиглості здатне дозрівати); до 40 років насіння не втрачає життєздатності в ґрунті, що обумовлює утворення значного за обсягом банку насіння; потужна коренева система (до 4 м), що обумовлює конкурентні переваги за основні умови існування; на утворення 1 т

сухої речовини із ґрунту виноситься 15,5 кг азоту, 1,5 кг фосфору, 800-1000 кг води; добре витримує (до 2 тижнів) підйом води, формуючи додаткові коріння; висока регенеративна здатність, що робить скошування – неефективним методом; при скошуванні до трьох разів дає нові паростки, які утворюють суцвіття і формують життєве насіння; має високу пластичність до екологічних факторів.

Найпоширенішими адвентивними рослинами в Полтавському регіоні є: амброзія полинолиста, чорнощир нетреболистий, галінсога дрібноквіткова, плоскуха звичайна, злинка канадська, стенактис однорічний, енотера дворічна, портулак городній, ваточник сірійський, на водоймах – водяний різак алоєвидний.

В останні роки науковий інтерес щодо поширення, життєвості і поведінки в угрупованнях складають такі адвентивні види рослин як ваточник сірійський, стенактис однорічний та інші.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу

Фауністичний список Полтавської області представлений: 66 видами ссавців; 307 видами птахів, 150 видів з яких постійно гніздяться; 10 видами земноводних та 11 видами плазунів; 38 видами риб та великим різновидом комах. Серед загальної кількості видів найвразливішими є степові зооценози, з них більше половини потребують особливої охорони.

Щодо мисливських тварин – у 2024 році збільшення щодо кількості основних видів спостерігалось у: лося, оленя благородного, оленя плямистого, лані, козулі, кабана, зайця, фазана звичайного та куріпки. Зменшилася чисельність муфлону, єнотоподібного собаки, лисиці.

Чисельність інших видів мисливських тварин залишалася (приблизно) на рівні попередніх років.

Основні проблемні питання у сфері охорони використання та відтворення тваринного світу:

- створення відтворювальних ділянок для рідкісних тварин та тих, які мають мисливське значення;
- браконьєрство на суходолі та на воді.

Облік качок,
фото Полтавського
обласного
управління
лісового та
мисливського
господарства

5.3.2. Стан і ведення мисливського господарства

За даними Північно-східного міжрегіонального управління лісового та мисливського господарства у 2024 році площа мисливських угідь Полтавської області складала 2087,001 тис. га (у 2023 – 2021,67 тис. га, у 2022 – 2011,9 тис. га, у 2021 – 2054,1 тис. га, у 2020 – 2074,97 тис. га, у 2019 – 2086,64 тис. га, у 2018 – 2010,62 тис. га, у 2017 – 2092,0 тис. га).

За філіями Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України» у 2024 році було закріплено 69 тис. га; за госпрозрахунковими мисливсько-рибальськими господарствами (підприємствами) Полтавської обласної організації УТМР – 1054,217 тис. га; підприємством «Управління спортивних споруд Полтавської обласної ради фізкультурно-спортивного товариства «Динамо» України – 11,2 тис. га; іншими користувачами – 846,5 тис. га.

Табл.5.8. Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (особин) за 2024 рік

Види мисливських тварин	Кількість особин
Олень благородний	601
Олень плямистий	791
Лань	209
Муфлон	89
Лось	224
Козуля	8871
Кабан	2817
Засіць	71482
Лисиця	4508
Єнотовидний собака	1635
Куріпка	17778
Фазан	5929

У зв'язку із російською агресією на території Полтавської області діє заборона полювання на період воєнного стану. Ліміти добування не затверджувались, ліцензії не видавались.

Табл.5.9. Добування основних видів мисливських тварин

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування, гол.	Видано ліцензій, шт.	Добуто, гол.	Не використано ліцензій, шт.	Причини невикористання
2020	Олень благородний	20	7	2	18	Несприятливі погодні та умови та африканська чума свиней
	Олень плямистий	19	19	16	5	
	Козуля	833	741	690	157	
	Кабан	288	256	153	50	
	Лось	0	0	0	0	—
	Муфлон	0	0	0	0	
	Лань	4	2	4	2	
2021	Куниця лісова	9	5	10	4	—
	Олень благородний	20	7	2	18	Несприятливі погодні та умови та африканська чума свиней
	Олень плямистий	19	19	16	5	
	Козуля	833	741	690	157	
	Кабан	288	256	153	50	
	Лось	0	0	0	0	
	Муфлон	0	0	0	0	

	Лань	4	2	4	2	
	Куниця	9	5	10	4	
2022	Олень благородний					Воєнний стан
	Олень плямистий					
	Козуля					
	Кабан					
	Лось					
	Муфлон					
	Лань					
	Куниця					
2023	Лисиця			969		Воєнний стан
	Єнотовидний собака			64		
	Шакал			1		
2024	Олень благородний	12				Воєнний стан
	Олень плямистий	48				
	Козуля	839				
	Кабан	519				
	Лисиця			1981		
	Єнотоподібний собака			90		
	Шакал			4		

За даними Головного управління Держпродспоживслужби в Полтавській області у 2024 році в області зареєстровано 52 (у 2023 – 12, у 2022 році – 5, 2021 – 20, 2020 – 31) неблагополучних пунктів по сказу, де захворіло і загинуло 64 (2023 – 13, 2022 – 5, 2021 – 21, 2019 – 20) тварини. Всього на дику фауну припадає 9 неблагополучних пунктів, в яких захворіло та загинуло 8 лисиць та 1 єнотоподібний собака, що становить 14% в структурі захворюваності тварин на сказ по області.

З визначенням лисиці, як основного джерела вірусу сказу, започаткований один із важливих напрямків боротьби з даною епізоотією – пероральна імунізація диких м'ясоїдних тварин по всій території мисливських угідь.

Так, у 2024 році з 01 по 10 травня 2024 року та з 07 по 20 жовтня 2024 року на території мисливських угідь всіх форм власності Полтавської області (загальною площею 20729,19 км²) проведено весняну та осінню кампанії з пероральної імунізації диких м'ясоїдних тварин, де вручну розкладено понад 1 млн доз пероральної вакцини «Орісвак» виробництва ТОВ «Укрветпромполтава» м. Бровари, отриманої за рахунок коштів державного бюджету.

5.3.3 Стан і ведення рибного господарства

За інформацією Управління Державного агентства з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм у Полтавській області (Полтавський рибоохоронний патруль) основним видом рибогосподарського використання Кременчуцького і Кам'янського водосховищ за весь період їх існування було промислове рибальство.

Сулинська затока Кременчуцького водосховища, що входить до території Ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Сулинський», площа якого становить 31161,3 га та розташованого на території Полтавської та Черкаської областей, має велике значення як район нересту, нагулу та зимівлі багатьох промислових видів риб: шуки, сазана, ляща, синця, судака та ін. Великі мілководдя – нерестовища збереглися лише в Сулинській затоці, де їх загальна

площа складає близько 3,6 тис. га (або 36% від площі нерестових угідь водосховища).

У 2024 році за результатами аукціону продано 40 лотів, з них: Кременчуцьке водосховище 7 користувачів, 23 лоти; Кам'янське водосховище – 9 користувачів, 17 лотів. Користувачами за лоти сплачено 7 669 069,67 грн.

Промисловий вилов на Кам'янському водосховищі проводили 9 користувачів та 7 користувачів на Кременчуцькому.

Всього у звітному 2024 році вийшли на промисел 16 користувачів. Порядок здійснення спеціального використання водних біоресурсів проводився у відповідності до постанови Кабінету Міністрів України від 22.12.2023 № 1347 «Деякі питання здійснення спеціального використання водних біоресурсів».

Стан водних біоресурсів Кам'янського водосховища.

Впродовж 2024 року промисел водних біоресурсів на Кам'янському водосховищі в адміністративних межах Полтавської області здійснювали 9 користувачів. Вилов водних біоресурсів склав 1375,342 т (у минулому – 914,444), затверджений ліміт вилову – 1470,494 т/рік.

Сучасна іхтіофауна Кам'янського водосховища нараховує 41 вид риб, які належать до 9 родин. Серед них промислові риби представлені 19 видами; основними об'єктами промислу, які забезпечують до 80 % загального вилову є сріблястий карась, лящ, плітка та плоскирка.

В малькових уловах на Кам'янському водосховищі в межах Полтавської області у 2024 році відмічено представників 26 видів риб, які відносяться до 8 родин – видовий склад в малькових уловах дещо розширився. На відміну від періоду 2021-2022 років в уловах зафіксовано молодь ляща та щуки. Найбільші абсолютні та відносні показники молоді промислових видів риб відмічені для прибережних ділянок островів в районі м. Кременчук та р. Псел з пригирловими ділянками. У розподілі основних біотопів природного відтворення та мешкання молоді риб Кам'янського водосховища суттєвих змін не відмічено.

Стан водних біоресурсів Кременчуцького водосховища.

У звітному 2024 році в межах Полтавської області промисловий вилов риби здійснювали 7 користувачів. Фактичний вилов становив 1389,879 т, затверджений ліміт вилову – 1551,076 т/рік.

Видовий склад іхтіофауни Кременчуцького водосховища налічує 43 таксономічні одиниці, які належать до 10 родин. Промисловою статистикою фіксуються 19 видів; основними об'єктами промислу в межах Полтавської області є сріблястий карась, лящ, плітка та синець.

Загальний обсяг вилученої риби та інших біоресурсів з природного середовища для вирощування аквакультури становив 6,1075 т. З них: короп – 2,9529 т, рослиноїдні – 2,289 т, карась – 0,675 т, щука – 0,0541 т, сом – 0,04 т, лин – 0,0019 т, краснопірка – 0,095 т.

За 2024 рік вселено у водне середовище понад 117 372 екземпляри білого, строкатого товстолоба, 5680 екземплярів коропа та 973 екземпляри білого амура.

28.03.2024 проведено зариблення у Кам'янське водосховище в районі Ляхівського родовища піску Кременчуцького району Полтавської області, вселено 3680 екз. коропа та 22862 екз. товстолобика білого, строкатого. Вселення

проводилось за рахунок спрямування компенсаційних коштів за проведення робіт на землях водного фонду та проведення рибоводно-меліоративних заходів.

10 квітня 2024 року Кременчуцький річковий порт за рахунок спрямування компенсаційних коштів за проведення робіт на землях водного фонду на проведення рибоводно-меліоративних заходів провело вселення водних біоресурсів до Кам'янського водосховища та випущено 23255 екз. товстолобика білого, строкатого.

Також 10 квітня 2024 року Кременчуцьке госпрозрахункове мисливсько-рибальське підприємство Полтавської обласної організації УТМР провело вселення водних біоресурсів до Кам'янського водосховища дворічкою коропа у кількості 2000 екз. Зариблення проводилось за рахунок коштів, сплачених місцевими рибалками.

Комунальне підприємство «Науковий центр еколого-соціальних досліджень» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області за кошти місцевого бюджету відповідно до Програми охорони довкілля Кременчуцької територіальної громади на період 2021-2025 роки («Довкілля-2025»), затвердженої рішенням Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області від 15.09.2023, в рамках природоохоронного напрямку «Заходи щодо підтримання санітарного стану річок шляхом зариблення природних водойм і водосховищ комплексного призначення, а саме: Кам'янського водосховища, річок та інших водойм у межах Кременчуцької міської територіальної громади» 28.03.2024, 14.11.2024 провело зариблення річки Сухий Кагамлик дворічкою білого, строкатого товстолобика у кількості 8605 екз. та дворічкою білого амура у кількості 973 екз.

Відповідно до Програми розвитку рибного господарства Полтавської області на 2024-2028 роки, затвердженої рішенням пленарного засідання тридцять другої позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради від 06.06.2024 № 838, з 30 листопада по 01 грудня 224 року за кошти обласного бюджету на суму 799 915,20 грн, вселено до Кам'янського, Кременчуцького водосховищ та річки Ворскла дволіток білого та строкатого товстолобика (середньою наважкою 200 г). До водойм всього випустили 62650 екземплярів товстолоба, вагою 12530 кг, які виростили та доставили з державного підприємства «Іркліївський розплідник рослинорібних видів риби» Золотоніського району Черкаської області.

30.11.2024 7830 екземплярів вагою 1566 кг дволітки товстолобика вселили до річки Ворскла в межах м. Кобеляки Полтавської області (99 973,44 грн). Того ж дня 27410 екз. вагою 5482 кг дволітки товстолобика вселили до Кам'янського водосховища, в районі с. Світлогірське Полтавської області (349 970,88 грн).

01.12.2024 27410 екз. вагою 5482 кг дволітки товстолобика вселили до Кременчуцького водосховища в районі с. Недогарки Полтавської області (349 970,88 грн).

5.3.4. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Загальна чисельність видів фауни, яка зустрічається на території Полтавської області складає 397 одиниць, що становить 70,6% до загальної чисельності видів України.

До Червоної книги України занесені 69 видів тварин регіону; у додатках Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція, CMS) ще 113 видів.

У 2023 році роботи з охорони та відтворення тварин, які занесені до Червоної книги України та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів не проводилися у зв'язку з відсутністю фінансування.

Табл.5.10. Кількість видів фауни, яким загрожує небезпека

Назва	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека							
		2015	2017	2018	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Полтавська область	397	156	156	156	156	156	156	156	156

Примітка:

* – Вишукувальні роботи стосовно визначення кількості видів фауни, яким загрожує небезпека у 2022 році не проводилися в зв'язку з відсутністю фінансування.

За даними науковців, з 69 видів наземних хребетних Полтавщини, які занесені до Червоної книги України, на територіях та об'єктах ПЗФ відтворені такі червонокнижні види тварин: бобер звичайний, деркач, гадюка степова, орлан-білохвіст, кулик-сорока, журавель сірий. Ще 156 видів зникли, або їх чисельність знаходиться у загрозовому стані.

5.3.5. Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів

Бездумне використання будь-яких ресурсів призводить до їх зникнення. Не виняток і водні біоресурси.

Охорона водних біоресурсів та основні шляхи її забезпечення визначаються відповідно до Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів», законів України «Про тваринний світ», «Про охорону навколишнього природного середовища» та інших нормативно-правових актів.

Контроль за дотриманням Правил рибальства на території Полтавської області здійснює Управління Державного агентства з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм у Полтавській області (Полтавський рибоохоронний патруль). Також, окрім працівників рибоохорони, контроль вправі здійснювати в межах своїх повноважень посадові особи Держекоінспекції, працівники поліції та можуть залучатися громадські інспектори рибоохорони та охорони довкілля. Заходи з охорони водних біоресурсів у межах своїх повноважень здійснюють і місцеві державні адміністрації.

Табл.5.11. Динаміка вилову риби

Рік	Водний об'єкт	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2020	Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище	319,261	540,366
	Кременчуцьке водосховище	370,03	756,278
2021	Кам'янське водосховище	306,970	630,784
	Кременчуцьке водосховище	523,009	1055,001
2022	Кам'янське водосховище	255,622	594,012
	Кременчуцьке водосховище	476,212	1541,191
2023	Кам'янське водосховище	615,978	914,087
	Кременчуцьке водосховище	1095,835	1395,217
2024	Кам'янське водосховище	1470,494	1375,342
	Кременчуцьке водосховище	1551,076	1389,879

За інформацією Управління Державного агентства з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм у Полтавській області (Полтавський рибоохоронний патруль) звіт № 1А – аквакультура (річна) «Звіт про аквакультуру за 2024 рік» надали 52 суб'єкти господарювання, з них: 33 – фізичні особи та 19 – юридичні особи.

Загальний обсяг виробленої товарної продукції в Полтавській області у 2024 році становив 168,5501 т, що на 124,4501 т більше порівняно з минулим роком. З них: короп – 132,0552 т, рослиноїдні – 29,8689 т, карась – 6,616 т, щука – 0,01 т.

5.3.6. Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах області

Чужорідні види тварин включаються в аборигенні угруповання і часто негативно впливають на екосистеми, виступаючи конкурентами аборигенних видів та змінюючи структуру біогеоценозів. Їх поява (активна у кінці XX століття) має глобальні екологічні, економічні, а інколи й соціальні наслідки.

З основних видів мисливських тварин Полтавщини можна віднести до чужорідних (інвазивних) – єнотоподібного собаку (Далекий Схід) та ондатру (Північна Америка). Обидва види досить чисельні на території області і добре пристосувалися до існування в місцевих умовах. Але протягом останніх років кількість зазначених тварин поступово зменшується.

Табл.5.12. Інформація про чужорідні види тварин у 2024 році (види-вселенці)

Назва виду	Результати досліджень, заходи контролю чисельності			
	Обліки	Добуто	Здано на дослідження	Підтвердження
Ондатра (<i>ondatra zibethicus</i>)	5297	-	-	-
Єнотовидний собака (<i>Procyon Lotor</i>)	1635	90	1	-
Лань європейська (<i>dama dama</i>)	209	-	-	-
Муфлон (<i>ovis gmelini</i>)	89	-	-	-

В останні роки загострилась увага науковців до вивчення цих видів, активізувалась увага до комплексних наукових досліджень в галузі біологічних інвазій. У цьому аспекті актуальними є розробки заходів щодо попередження їх

проникнення, пом'якшення наслідків негативного впливу на природні види, а також моніторингу. Спеціальних спостережень на території області за станом популяцій таких видів не здійснюється.

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

Станом на 01.01.2025 природно-заповідний фонд (ПЗФ) Полтавської області налічує 400 територій та об'єктів загальною площею 144189,2613 га, що складає 5,01 % від загальної площі області. З них 30 мають статус загальнодержавного значення: 2 національні природні парки, 20 заказників, 1 ботанічна пам'ятка природи, 1 ботанічний сад, 2 дендрологічних парки, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Кількість територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення становить 370, з яких: 5 – регіональні ландшафтні парки, 165 – заказники (58 ландшафтних, 3 лісових, 39 ботанічних, 7 загальнозоологічних, 2 орнітологічних, 4 ентомологічних та 52 гідрологічних), 138 – пам'ятки природи (13 комплексних, 111 ботанічних, 2 зоологічних, 3 гідрологічних, 9 геологічних), 48 заповідних урочищ, 1 дендрологічний парк та 13 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Табл.5.13. Структура та динаміка природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2025 року

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2024		На 01.01.2025	
	Кількість, шт	Площа, га	Кількість, шт	Площа, га
1	2	3	4	5
Природні заповідники				
Біосферні заповідники				
Національні природні парки	2	22792,62* (9120,32)	2	22792,62* (9120,32)
Регіональні ландшафтні парки	5	53879,3635** (44810,0435)	5	53879,3635** (44810,0435)
Заказники загальнодержавного значення	20	41226,9	20	41226,9
Заказники місцевого значення	165	39306,5512	165	39306,5512
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	1	145,00	1	145,00
Пам'ятки природи місцевого значення	138	1751,8701	138	1751,8701
Заповідні урочища	48	7160	48	7188,5
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	18,00*** (3)	1	18,00*** (3)
Ботанічні сади місцевого значення				
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	2	20,9	2	20,9
Дендрологічні парки місцевого значення	1	7,6365	1	7,6365
Зоологічні парки загальнодержавного значення				

1	2	3	4	5
Природні заповідники				
Біосферні заповідники				
Зоологічні парки місцевого значення				
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	4	442,5	4	442,5
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	13	179,64	13	179,64
РАЗОМ	400	166930,9813	400	166959,4813
В тому числі: загальнодержавного значення	30	64645,92	30	64645,92
Місцевого значення	370	102285,0613	370	102313,5613
Фактична площа ПЗФ ****	400	144174,3613	400	144189,2613
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальної одиниці	x	5,01	x	5,01

Примітки:

* - з врахуванням площ ландшафтного заказника «Дейманівський» (622,7 га), гідрологічного заказника «Куквинський» (300 га), парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Березоворудський» (45 га) загальнодержавного значення та загальнозоологічного заказника «Леляківський» (746 га), гідрологічних заказників «Харківський» (540,2 га), «Гурбинський» (400 га), «Сасинівський» (150 га), «Березоворудський» (150 га), «Давидівський» (120 га), ботанічної пам'ятки природи «Лісопарк «Острів Масальський» (47 га), частини заповідного урочища «Куквин» (321,2 га) місцевого значення, які увійшли до складу НПП «Пирятинський», а також з врахуванням площ частини ландшафтного заказника «Сулинський» (5361,1 га), гідрологічних заказників «Великоселецький» (1000 га), «Плехівський» (500 га), «Солоне» (369,1 га), «Рогозів куток» (1600 га) загальнодержавного значення та ландшафтного заказника «Ониськівський» (655 га), ентомологічного заказника «Тарасенківський» (3 га), гідрологічного заказника «Чутівський» (742 га) місцевого значення, які увійшли до складу НПП «Нижньосульський»;

** - з врахуванням площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Білецьківські плавні» (2980 га), який увійшов до складу РЛП «Кременчуцькі плавні» (загальна площа 5080 га), площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Лучківський» (1620 га), який увійшов до складу РЛП «Нижньоворсклянський» (загальна площа 23200 га) без ліквідації статусу та категорії, встановленого заповідного режиму, а також з врахуванням площ ландшафтних заказників «Пісоцько-Конькове» (частини – 100,8 га), «Весело-Мирське» (частини – 57,0 га) і «Рашівський» (460,9 га), ботанічних заказників «Великий ліс» (частини – 182 га), «Терновий куш» (563,7 га), «Саранчина долина» (275,6 га), «Гадяцький бір» (403 га), «Дубина» (103 га), «Зозулинцеві Луки» (44,5 га) і «Книшівська гора» (159 га), гідрологічного заказника «Болото Моховате» (34,1 га), ботанічних пам'яток природи «Дуб черешчатий» (0,02 га), «Урочище «Галочка» (115 га) і «Краснолуцький гай» (75 га), заповідних урочищ «Гадяцький бір» (48 га), «Масюкове» (180 га), «Гадяцький бір» (25 га), «Гнилуша» (105 га), «Гадяцький бір» (42 га), «Лагузин яр» (111 га), «Сосновий гай» (46 га), «Безвіднянське» (663 га), «Гай-Займи» (127,6 га), «Терновий куш» (303,2 га), «Голотовщина» (108 га) і «Діброва-Кобрієве» (144,5 га), які увійшли до складу РЛП «Гадяцький», та з врахуванням площі ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Пустовітка» (6 га), яка увійшла до складу РЛП «Диканський»;

*** - з врахуванням площ ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Дубовий гай» (1 га) та частини заповідного урочища «Заяр'є» (14 га), які увійшли до складу Хорольського ботанічного саду;

**** - сумарна площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу територій інших об'єктів ПЗФ.

На підставі результатів багаторічних досліджень біотичного й ландшафтного різноманіття області, які проводили різні дослідники, розроблена Регіональна схема формування екологічної мережі Полтавської області, яка погоджена розпорядженням Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2022 № 58 «Про погодження регіональної схеми формування екологічної мережі Полтавської області» та затверджена рішенням пленарного засідання чотирнадцятої позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради від 26 липня

2022 року № 457 «Про затвердження регіональної схеми формування екологічної мережі Полтавської області».

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

На території Полтавської області відсутні водно-болотні угіддя міжнародного значення.

5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня спадщина

На території Полтавської області відсутні Біосферні резервати та об'єкти Всесвітньої спадщини.

5.4.4. Формування Смарагдової мережі

Смарагдова мережа (український переклад назви the Emerald Network) – це мережа природоохоронних територій європейського значення, яка створюється на виконання положень Бернської конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі.

До цієї мережі обирають території, що мають певні характеристики, такі, як наявність особливих природних оселищ (біотопів), або які є місцем існування рослин і тварин, які оберігаються в межах Європи.

Визначаючи такі території, наша країна бере на себе відповідальність щодо їх збереження, а інші європейські країни розраховують, що ці території будуть виконувати свою роль у збереженні європейської природи.

У світі до Смарагдової мережі входять близько 3500 об'єктів. Статус «Смарагдовий об'єкт» – означає збереження природних екосистем – природних оселищ, важливих для Європи.

Українська частина Смарагдової мережі Європи на території Полтавської області сформована з 19 смарагдових об'єктів.

Один з них – смарагдовий об'єкт «НПП «Пирятинський» № UA0000077, створений на базі території природно-заповідного фонду України, затверджений на 36-му засіданні робочого комітету Бернської Конвенції (Updated List of Officially Adopted Emerald Sites, October, 2016) площею 11991 га; 84% території співпадає з національним природним парком «Пирятинський».

Національний природний парк «Пирятинський» розташований у північно-західній частині Полтавської області у Лубенському районі, в адміністративних межах Давидівської, Сасинівської, Березоворудської, Каплинцівської, Харківецької, Дейманівської, Великокручанської, Грабарівської, Олександрівської сільських рад Лубенського району та Пирятинської міської ради.

Об'єкт належить до Континентального біогеографічного регіону Європи. Тут зберігаються 22 типи оселищ, включених до оновленого дод.1 Резолюції 4 Бернської Конвенції, з них часте трапляння та істотні площі мають 15 типів: С1.32 – плаваючо-водна рослинність евтрофних водойм, С1.33 – вкорінена занурено-водна рослинність евтрофних водойм, С2.33 – мезотрофна рослинність повільно проточних водотоків, С2.34 – евтрофна рослинність повільно проточних водотоків,

D5.2 – зарості крупних осок на заболочених землях звичайно без вільно стоячої води, E1.2 – багаторічні трав'янисті кальцифільні угруповання та степи, E2.2 – рівнинні та низькогірні сінокісні луки, E3.4 – мокрі або вологі евтрофні і мезотрофні луки, E5.4 – мокрі або вологі високотравні узлісся і луки, F9.1 – прирічкові чагарники, G1.11 – прирічкові вербові ліси, G1.21 – прирічкові ясеново-вільхові ліси зі змінним зволоженням, G1.22 – Дубово-в'язово-ясенові ліси великих річок, G1.7 – Термофільні листопадні ліси, G1.A1 – Ліси з дуба, ясена та граба на багатих (евтрофних/мезотрофних) ґрунтах.

Також зберігаються 9 типів оселищ, включених до дод.1 Оселищної Директиви ЄС: 1340 Суходільні засолені луки; 3150 Природні евтрофні озера з рослинністю союзів *Magnopotamion* або *Hydrocharition*; 6240 Субпанонські степові трав'яні угруповання; 6260 Панонські піщано-степові угруповання, 6430 гідрофільні високотравні межові угруповання рівнин та гірських-альпійських поясів, 6410 молінієві луки на вапнякових, торфових або мулуватих-суглинистих ґрунтах, 6510 низинні сінокісні луки, 91E0 Заплавні ліси з вільхи чорної та ясена або з верб; 91F0 Прирічкові ліси змішаного породного складу, з дубу звичайного, в'яза гладкого, в'яза малого, ясеню, уздовж великих рік.

Заплавний Удай
біля
с. Кейбалівка,
Національний
природний парк
«Пирятинський»,
Полтавська
область
(фото НПП
«Пирятинський»)

Згідно Плану дій у Смарагдовому об'єкті НПП «Пирятинський» на 2019-2023 роки діє система заходів для цільових об'єктів, що зберігаються у Смарагдовому об'єкті: оселищ – лісових, лучних, степових, піщано-лучних, водних; видів тварин (видра, бобр, кажани, птахи, черепаха болотна, риби з додатків Бернської Конвенції), видів рослин (сон розкритий, півники борові, півники угорські, юриня волошководна, аденофора лілієлиста та ін. важливі).

На виконання вимог Бернської Конвенції проводяться природоохоронні заходи з відновлення корінних деревостанів для збереження природних оселищ G1.A1 – ліси з дуба, ясена, граба на евтрофних та мезотрофних ґрунтах.

З метою дотримання стратегії управління у «смарагдових» оселищах, в національному природному парку «Пирятинський» впродовж 2024 року застосовувалися експериментальні заходи контролю інвазійних рослин,

небезпечних для трав'янистих екосистем. Здійснювався моніторинг на віддаленому в болотах загальнозоологічного заказника місцевого значення «Леляківський» осередку клена ясенелистого, знищено насінні екземпляри.

Протягом 2024 року, в рамках заходів з відтворення природних екосистем, а саме: проекту «Могутній світ дубів», організованого БО «БФ Peli can live», у жовтні 300 дубків висаджені у лісі, що потерпає від короїдів на околиці с. Усівка (Кейбалівське ПНДВ) та 1000 сіянців на дослідній ділянці площею 2,5 га біля с. Грабарівка (Березоворудське ПНДВ), з метою відновлення корінних деревостанів та оздоровлення соснового мононасадження. Заготовлені жолуді восени висіяли у шкільку з вирощування сіянців дуба звичайного.

Прим.: Розділ підготовлений за матеріалами, які надані Національним природним парком «Пирятинський».

5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Полтавщина надзвичайно багата природними та лікувальними ресурсами. Цьому сприяють географічне положення, геологічна будова та гідрогеологічні умови.

Еколого-освітня діяльність в області проводиться на високому рівні.

Впродовж 2024 року фахівцями відділу еколого-освітньої роботи та рекреації НПП «Пирятинський» організовано та проведено 6 природоохоронних акцій:

- «Допоможемо перезимувати пташкам», «Збережи ялинку» (листопад-січень);
- «Збережемо первоцвіти» (лютий-квітень);
- «Чисті береги» (безстрокова).

В рамках акцій проведено 136 заходів (зустрічі-бесіди, онлайн-бесіди, вікторини, майстер-класи, онлайн-вікторини, екоігри-лото, тематичні екскурсії), охоплено 1694 особи.

Впродовж 2024 року КУ ПЗФ РЛП «Диканський» Полтавської обласної ради проведено:

- екскурсію «Про що нашіуміли дерева» для 26 учасників;
- екскурсію «Весняні явища природи» для 18 учасників;
- екскурсію-квест «В гості до лісових духів»,
- 4 квести «Хто живе біля нас?» екостежекою «Заповідна Диканщина» для 74 учасників;
- вікторину «Чи знаєш ти птахів, що живуть поряд?»
- уроки «Водно-болотні угіддя та добробут людини» (02.02.2024).
- майстер-клас по виготовленню екогодівничок для 29 учасників (19.01.2024).
- екскурсію до Всесвітнього дня туризму
- Квест екостежекою "Заповідна Диканщина" (27.05.2024),
- благодійний квест «Кожна дитина має право» (11.06.2024),
- Змагання зі спортивної риболовлі (фідер) на Троянівському водосховищі серед спортсменів з вадами слуху (23.06.2024),
- захід «стежинами болотної черепахи» (28.05.2024, 14.07.2024),

- майстер-клас з виготовлення екогодівнички для птахів (03.12.2024, 17.12.2024),
- благодійний квест "Зимові забави" (28.12.2024).

Квест екостежекою
"Заповідна Диканщина",
травень 2024 року
(фото зі сторінки РЛП
«Диканський» у
соціальній мережі
Facebook)

КУ ПЗФ РЛП «Кременчуцькі плавні» Полтавської обласної ради впродовж 2024 року проведено:

- майстер-класи «Заєць» у рамках циклу «Хто живе у плавнях» (10.02.2024, 12.02.2024);
- патріотичні заняття «З Україною в серці» (10.02.2024, 14.02.2024);
- екологічний воркшоп до Всесвітнього дня Землі (20.03.2024),
- екологічну зустріч на тему «Пернаті санітари лісу» (06.05.2024),
- Патріотичне заняття «Як пофарбувати крашанки рослинами» (07.05.2024),
- еколого-освітні заходи під час проведення літньої Школи природи (19-28.06.2024, 08-15.07.2024),
- пізнавальну екскурсію «Віночок літніх квітів» (05.08.2024),
- майстер-клас для дітей «Ми діти – квіти України» (21.08.2024),
- фестиваль малюнків на асфальті «Я малюю Україну» (24.08.2024),
- екскурсію «Найстаріший парк Кременчука» (23.09.2024),
- розважальний захід до свята Геловіну для дітей, у тому числі ВПО та військових (01.11.2024),
- зустріч дітей із захисником, воїном-добровольцем ЗСУ (19.11.2024),
- майстер-клас «Лісовик-захисник» (17.12.2024),
- екоурок «Лісова красуня» (19.12.2024),
- серію майстер-класів під назвою «Від Миколая до Різдва».

КУ ПЗФ Дендропарк «Криворудський» Полтавської обласної ради впродовж 2024 року проведено 44 тематичні екскурсії,

- просвітницький захід до Всесвітнього дня водно-болотних угідь,
- висаджено «Сад героїв ЗСУ»,
- квест «Голонасінні таксони у зимовий період в дендропарку»,
- квест «Хвойні рослини Криворудського дендропарку»,
- знайомство з елементами фіто-, дендротерапії,
- майстер-клас по виготовленню новорічних прикрас на ялинку.

Щовівторка та в інші дні (за запитом) для внутрішньо переміщених осіб проводяться безкоштовні екскурсії територією дендропарку.

Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської обласної адміністрації впродовж 2024 року проведено:

- пізнавальну екскурсію до Ботанічного саду Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка для учасників конкурсу «Обід для пташини» (01.03.2024),

- квест «Збережемо проліску» (22.03.2024, 26.03.2024),

- конкурс живопису «Багатство природи» (20.03-10.04.2024)

- Конкурс дитячих фотографій «Заповідний край» (20.06-07.07.2024),

- конкурс есе «З Україною в серці» (16-26.08.2024),

- екоакцію «Розкажи історію порятунку» (жовтень 2024).

5.6. Державна політика та заходи збереження біорізноманіття

Біорізноманіття є національним багатством країни, збереження та невиснажливе використання якого визнано одним з пріоритетів державної політики в сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони довкілля, невід'ємною умовою поліпшення його стану та екологічно збалансованого соціально-економічного розвитку.

Збереження біологічного різноманіття передбачає охорону водночас і окремих особин, їхніх груп у межах певної території, й екосистем у цілому разом з їхнім середовищем існування. Зменшення біологічного різноманіття є в значній мірі результатом діяльності людини. Основну загрозу для біологічного різноманіття становлять незаконні забудови та вирубування лісів, браконьєрство, розорювання місць поширення видів, здійснення господарської діяльності на території прибережно-захисних смуг, гірських та степових районів, інтродукція чужорідних видів, кліматичні зміни, забруднення довкілля, неконтрольований видобуток природних багатств.

Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської обласної військової (державної) адміністрації розглянуто та надано пропозиції щодо створення 9 нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області, зокрема: ландшафтний заказник «Байбакові нори», ботанічна пам'ятка природи «Орхідеї на узліссі», ботанічна пам'ятка природи «Орхідейні луки», ландшафтний заказник «Лиса гора», ботанічна пам'ятка природи «Ковила біля села Косточки», ботанічна пам'ятка природи «Витівська ковилова балка», ботанічна пам'ятка природи «Пагорби на Рудці», ботанічна пам'ятка природи «Бакаївська балка», ботанічна пам'ятка природи «Дмитренківська балка з ковилою».

Розширено межі заповідних урочищ місцевого значення «Гай-Займи» та «Шпакове».

6.ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ І ҐРУНТИ

6.1. Структура та стан земельних ресурсів

Земля є основним національним багатством і перебуває під особливою охороною держави. З усіх земель пріоритетність в охороні та використанні мають землі сільськогосподарського призначення, які, на жаль, найбільше піддаються антропогенному впливу.

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 08.09.2015 за № 1084/27529, визнано таким, що з 01 січня 2016 року втратив чинність, наказ Державного комітету статистики України від 05.11.1998 №3 77 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, 6а-зем, 6б-зем, 2-зем)». Тобто останнім звітним періодом кількісного обліку земель за формою 6-зем є 2015 рік.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації пілотного проекту із запровадження принципу екстериторіальності в державній реєстрації земельних ділянок» від 03.06.2020 № 455, пункт 3 додатку 3 до постанови Кабінету Міністрів України від 01.08.2011 № 835 «Деякі питання надання Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру та її територіальними органами адміністративних послуг» та пункт 65 додатку до розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.05.2014 № 523 «Деякі питання надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг» видача довідки з державної статистичної звітності про наявність земель та розподіл їх за власниками земель, землекористувачами, угіддями виключено.

Інформація за власниками землі, землекористувачами, угіддями станом на 01.01.2025 не узагальнювалась, оскільки не запроваджена форма державної статистичної звітності.

За останніми обліковими даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області (2015 рік) із загальної площі Полтавської області 2875,068 тис.га, сільськогосподарські землі складали 2223,198 тис.га – 77,3%, сільськогосподарські угіддя 2165,381 тис.га, або 75,31%, з них орні землі становили 1774,686 тис.га, або 61,7% від усієї території (82% сільськогосподарських угідь). Орні землі представлені, в основному, родючими чорноземами та їх різновидами.

Значних змін у структурі та стані використання земель, в порівнянні з попередніми роками, не відбувалося.

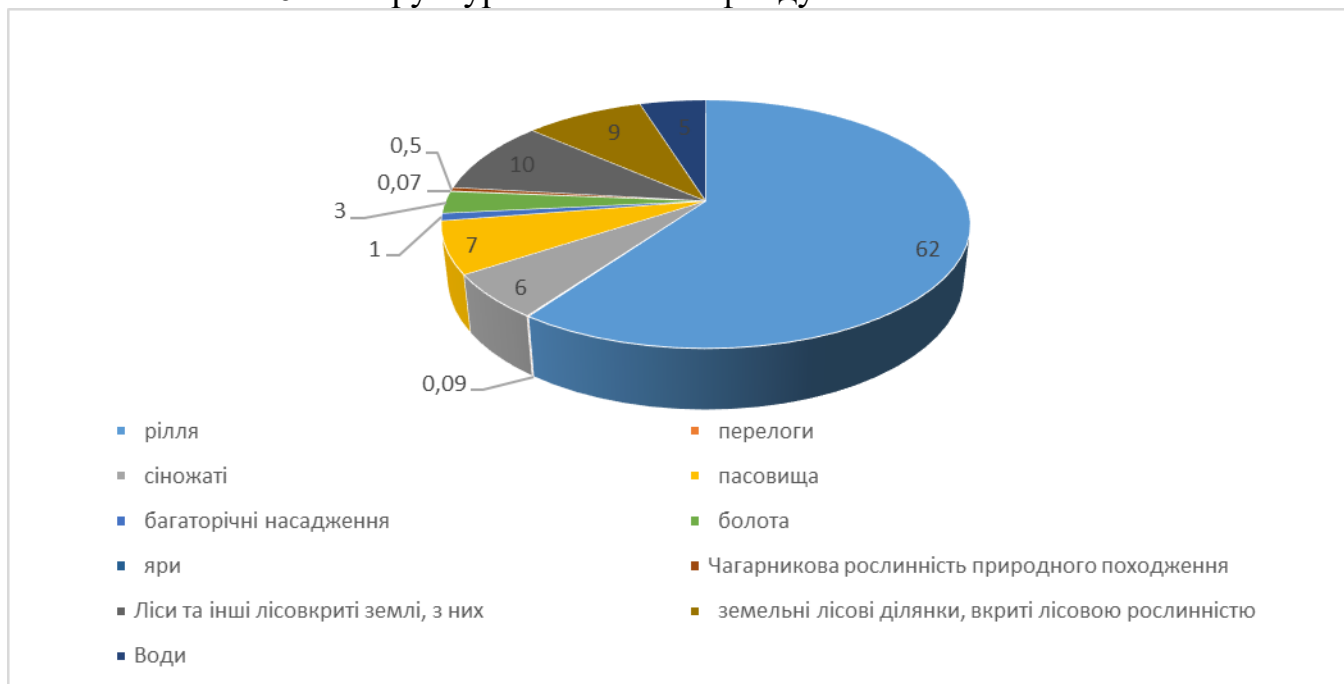
Табл.6.1. Структура земельного фонду регіону*

Категорії земель та види земельних угідь	2022 рік		2023 рік		2024 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7
Загальна площа території регіону	2875,0	100	2875,0	100	2875,0	100
з них:						
землі сільськогосподарського призначення	2223,3	77,3	2182,2	76	2182,2	76
землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення	142,4	5,0	142,4	5	142,4	5
землі оздоровчого призначення	0,4	0,01	0,4	0,01	0,4	0,01
землі рекреаційного призначення	1,1	0,04	1,1	0,04	1,1	0,04
землі лісгосподарського призначення	230,0	8,0	285,9	10	285,9	10
землі водного фонду	148,4	5,2	148,4	5	148,4	5
Види земельних угідь						
Загальна площа земель	2875,0	100	2875,0	100	2875,0	100
з них:						
Сільськогосподарські угіддя, з них:						
рілля	1774,7	61,7	1774,7	62	1774,7	62
перелоги	2,5	0,09	2,5	0,09	2,5	0,09
сіножаті	160,3	5,6	160,3	6	160,3	6
пасовища	199,3	6,9	199,3	7	199,3	7
багаторічні насадження	28,7	1,0	28,7	1	28,7	1
Землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом, з них:						
болота	85,1	3,0	85,1	3	85,1	3
яри	2,0	0,07	2	0,07	2	0,07
Чагарникова рослинність природного походження	13,2	0,5	13,2	0,5	13,2	0,5
Ліси та інші лісовкриті землі, з них	285,9	9,9	285,9	10	285,9	10
земельні лісові ділянки, вкриті лісовою рослинністю	255,3	8,9	272,7	9	272,7	9
Води	148,4	5,2	148,4	5	148,4	5

Примітка

*- за інформацією Департаменту агропромислового розвитку Полтавської обласної військової адміністрації

Рис.6.1. Структура земельного фонду Полтавської області

6.1.2. Стан ґрунтів

На Полтавщині переважають сільськогосподарські землі, що знаходяться під ріллею, тобто використовуються для посіву та вирощування сільськогосподарських культур. За даними Головного управління Держгеокадастру в Полтавській області, доля таких земель від загальної кількості сільськогосподарських угідь – близько 62% в цілому по області. Це свідчить про значний агресурсний потенціал області. Незначний відсоток земель припадає на багаторічні насадження – 1,0%, тобто на землі під виноградниками, садами та іншими багаторічними рослинами. Сіножаті та пасовища займають 13% земель в області.

Поля
Полтавщини

До складу сільськогосподарських земель входять не лише сільськогосподарські угіддя, але і землі, які не використовуються для посіву та вирощування культур. До таких земель належать землі під господарськими

будівлями та дворами; землі під шляхами та прогонами; землі, що перебувають у стадії меліоративного будівництва та відновлення родючості; землі тимчасової консервації; забруднені сільськогосподарські угіддя, що не використовуються для сільськогосподарського виробництва. Ці землі в області становлять трохи більше 2 відсотків.

Потрібно зазначити, що більшу частину території області (до 65%), займають чорноземи – найродючіші різновиди ґрунтів.

Ключовими показниками при визначенні родючості ґрунту є поживні речовини та кислотність ґрунту. До поживних речовин відносять основні біогенні елементи (азот, фосфор, калій) та гумус ґрунту.

Гумус виступає як джерело азоту та інших елементів, пріоритетних і необхідних для рослин та мікроорганізмів, це важливий фактор продуктивності та родючості ґрунтів.

6.1.3. Деградація земель

Незважаючи на значні площі, зайняті чорноземами, та високий вміст гумусу в ґрунтах в Полтавській області мають місце процеси, що негативно позначаються на стані ґрунту та зменшують його родючість.

Основним процесом є втрата гумусу ґрунту. До цього призводять деградація ґрунту (а саме ерозія), незбалансований виніс та внесення поживних речовин в ґрунт, як наслідок – відбувається втрата поживних речовин ґрунтом та різке зменшення родючості ґрунту.

Зсуви та абразія берегів водних об'єктів також негативно позначаються на стані земельних ресурсів області.

Відповідно до останнього Витягу з матеріалів за область до Аналітичного огляду стану техногенної і природної безпеки в Україні (дані Департаменту з питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами Полтавської облдержадміністрації) за 2019 рік, ураження території від зсувів становить у м. Полтава – 4,383 км² (61 зсув), у сел. Опішня – 2,209 км² (32 зсуви) у м. Лубни – 1,651 км² (12 зсувів), у смт. Шишаки – 3,243 км² (53 зсуви), у м. Гадяч – 1,624 км² (17 зсувів), у м. Кобеляки – 1,433 км² (9 зсувів), у м. Карлівка – 0,936 км² (6 зсувів). Загальна площа ураження становить – 15,479 км².

За інформацією, наданою Департаментом з питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами Полтавської обласної військової адміністрації, у 2024 році не було випадків підтоплення земель та населених пунктів області.

За даними Департаменту агропромислового розвитку Полтавської обласної військової адміністрації станом на 01.01.2025 площа земель, підданих сумісній дії водної та вітрової ерозії становить 749,2 тис. га (26% від загальної площі регіону), землі з кислими ґрунтами мають площу 787,867 тис. га (27,4%), землі із засоленими ґрунтами займають 7,2% площі Полтавщини (207,935 тис. га).

За даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області рекультивація порушених земель у 2024 році не проводилась. За даними територіальних громад області наразі у стадії консервації перебувають 0,2584 тис. га земель сільськогосподарських угідь.

Однією з проблем області є процес абразії берегів Кременчуцького водосховища. Втрата земель на рік складає від 3 до 4 метрів берегової лінії, а на окремих ділянках до 7 метрів.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

За даними спостережень, починаючи з 60-х років минулого століття, в ґрунтах Полтавщини відбувається поступове зменшення вмісту гумусу.

Табл.6.4. Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу

Рік	Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, %
	дуже низький < 1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
1	2	3	4	5	6	7	8
2013	0,0	2,0	40,7	46,2	10,9	0,2	3,26
2014	0,0	2,1	49,2	37,5	10,5	0,7	—
2015	0,0	1,3	58,7	37,0	3,2	0,1	3,0
2016	0,0	2,4	46,7	39,0	11,2	0,7	3,18
2017	0,0	0,2	21,44	56,39	20,59	1,31	3,55
2018	0,1	2,2	33,3	60,4	3,9	0,1	3,19
2019	—	0,7	55,3	42,0	2,0	—	3,01
2020	—	2,9	48,6	45,1	3,4	—	3,08
2021	-	1,0	24,0	70,0	5,0	0	3,38
2022		0,1	24,2	54,1	20,0	1,6	3,61
2024	-	0,2	13,6	43,7	39,8	2,7	3,85

Примітка.

* – таблиця складена за результатами агрохімічної паспортизації Полтавської філії ДУ «Держґрунтохорона»

Серед основних чинників негативного впливу на земельні ресурси сільськогосподарського виробництва є:

- значна розораність земель і, що найнебезпечніше, на схилах;
- порушення і не дотримування сівозмін;
- застосування важкої техніки;
- недостатність внесення органічних та мінеральних добрив (на орні землі запасу сільських рад добрива не вносяться взагалі);
- надмірна насиченість структури посівних площ технічними культурами і, особливо, соняшником;
- зупинка будівництва протиерозійних гідротехнічних споруд.

Як відомо, розораність земель в Україні є найвищою в Європі. Більше чверті ріллі Європи припадає на Україну, тоді як частка її території менше 6%. В Полтавській області розорано близько 64% території, більше, ніж в середньому по Україні (до 60%). Подібне використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування. Співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що склалося, негативно впливає на стійкість агроландшафту.

Табл.6.5. *Порушені, відпрацьовані землі та їх рекультивация*

Землі	2005 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Порушені, тис. га	5,956	0,611	0,119	0,462	0,054	0,030	0,019	0,007	0,045	0,004	0,000	0,0032	0,0069	3,903	0,0385
% до загальної площі області	0,207	0,021	0,004	0,016	0,002	0,001	0,001	0,0002	0,002	0,000	0,000	0,01	0,01		
Відпрацьовані, тис. га	0,601	0,114	0,067	0,089	0,062	0,478	0,052	0,015	0,230	0,015	0,003	0,0	0,0102	-	0,0122
% до загальної площі області	0,021	0,004	0,002	0,003	0,002	0,017	0,002	0,001	0,001	0,000	0,000	0,0	0,02		
Рекультивовані, тис. га	0,097	0,135	0,122	0,124	0,099	0,045	0,037	0,015	0,023	0,015	0,003	0,0	0,0102	12,017	0,022912 ₆
% до загальної площі області	0,003	0,005	0,004	0,004	0,003	0,002	0,001	0,001	0,000	0,000	0,000	0,0	0,02		

Перебувають у стадії рекультивации 0,0371 тис. га порушених земель.

Серед об'єктів промисловості найбільший негативний вплив на стан земельних угідь в області чинять підприємства нафтогазового комплексу при будівництві та експлуатації газонафтових свердловин і трубопровідного транспорту та при пошкодженнях трубопроводів, найчастіше – навмисних, з метою крадіжок газоконденсату.

Загрозу для навколишнього середовища складають заборонені до використання, непридатні та змішані агрохімікати.

До переліку природоохоронних заходів, які фінансуються за рахунок коштів фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області у 2021 році був включений захід в сумі 6065,5 тис. грн на проведення робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) у Полтавській області.

В жовтні 2021 року Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації проведено відповідний тендер, переможцем та виконавцем робіт визначено ТОВ «ЕКО НОВА».

Наприкінці 2021 року з Полтавської області вивезено непридатних ХЗЗР:

- з території Гребінківської міської територіальної громади – 2,851 т;
- з території Оржицької селищної ради – 19,067 т;
- з території Лубенської територіальної громади – 12,970 т;
- з території Ромоданівської селищної територіальної громади – 27,042 т.

Орієнтовно за даними територіальних громад залишилось непридатних ХЗЗР станом на 01.01.2025: в Пирятинській міській територіальній громаді – 4,40 т; в Лохвицькій територіальній громаді – 3,05 т; в Заводській міській раді – 25 т; в Гребінківській міській раді – 9,1 т; в Ромоданівській селищній раді – 15 т, в Чорнухинській селищній раді – 4,1 т.

Значної шкоди земельним ресурсам завдають ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «Єрстівський гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат», ПАТ «Укртатнафта» (нафтопереробний завод) – внаслідок специфіки технології виробництва, з підприємств енергетичного комплексу – Кременчуцька ГЕС, – водами Кременчуцького водосховища інтенсивно розмивається берег на території Кременчуцького району.

6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель

6.3.1. Практичні заходи

Завданням охорони земель є забезпечення збереження та відновлення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей землі.

Проведення заходів з охорони і раціонального використання земель фінансуються за рахунок коштів фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області.

За період 1985-2022 роки за кошти Державного та обласного бюджетів по береговій лінії Кременчуцького водосховища, загальною довжиною 13,6 км, виконані берегоукріплювальні роботи по захисту населених пунктів, розташованих на узбережжі водойми – селища Градизьк та сіл Максимівка, Пронозівка, Мозоліївка, Шушвалівка Кременчуцького району Полтавської області.

У 2011-2020 роках захищено та введено в експлуатацію 0,5 км берега (перший пусковий комплекс), освоєно 15 149,36 тис. грн. У 2021 році за кошти місцевого бюджету проведено коригування проєктної документації на суму 240,5 тис. грн.

У 2023 році відновлено роботи по об'єкту, для цього Регіональному офісу водних ресурсів у Полтавській області, як замовнику робіт, на коригування робочого проєкту та будівництво вищезгаданого об'єкту виділено 30 358,7 тис. грн, з них: на будівництво – 30 098,7 тис. грн, у т.ч.:

- 8 500 тис. грн – будівництво об'єкту – кошти обласного Фонду охорони навколишнього природного середовища;
- 21 598,70 тис. грн – будівництво об'єкту – кошти Державного бюджету;
- 260,0 тис. грн – коригування та експертиза проєкту – кошти місцевого бюджету.

За дані кошти у 2023 році закріплено ділянку берега довжиною 0,8 км. Будівництво залишається незавершеним.

У 2024 році на роботи по реалізації берегоукріплювальних заходів на Кременчуцькому водосховищі в районі с. Мозоліївка Кременчуцького району Полтавської області виділено 20900,66 тис. грн з державного бюджету та 21 000,00 тис. грн з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища. У 2024 році виконано роботи з будівництва 325 м дамби та трьох майданчиків.

6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво

Відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону земель», охорона земель – система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Згідно з повноваженнями, спеціалісти Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації розглядають матеріали та надають роз'яснення установам, організаціям та підприємствам щодо відведення земельних ділянок, а також надають відповіді про обмеження у використанні земель на територіях та в межах прибережних захисних смуг.

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому деяка інформація зазначена за попередній період

Різноманітність геологічної будови території Полтавщини обумовлює наявність в надрах покладів різноманітних корисних копалин.

Територія Полтавської області охоплює центральну частину Дніпровсько-Донецької западини та місце її поєднання з Українським кристалічним щитом.

Область займає одне з перших місць в Україні по запасах і видобутку залізної руди, природного газу, газового конденсату, супутнього гелію, нафти. Серед інших корисних копалин – торф, будівельні матеріали, мінеральні води.

Однак, найціннішими у надрах Дніпровсько-Донецької западини, як геологічної структури, що простягається з північного заходу на південний схід та охоплює північні, центральні і східні райони області, є поклади вуглеводнів – нафти, природного газу та газового конденсату.

Крім нафти, газу і газового конденсату, родовища вуглеводнів містять такі корисні речовини як гелій, етан, пропан та бутан, які вилучаються у процесі первинної підготовки вуглеводнів.

Табл. 7.1. Мінерально - сировинна база
(інформація за 2022, 2023, 2024 роки відсутня)*

Види корисних копалин	Одиниця виміру	Вироблено сировини			Примітка
		2019 рік	2020 рік	2021 рік	
1	2	3	4	5	6
Нафта сира, у тому числі нафта, одержана з мінералів бітумінозних	тис. т	178,5	160,4	148,8	
Газовий конденсат природний, одержаний з родовищ газу природного	тис. т	447,2	438,7	459,4	
Газ природний скраплений або в газоподібному стані	млн. м3	8742,0	8920,3	9303,0	
Руди та концентрати залізні неагломеровані	тис. т	к	...	к	
Руди та концентрати залізні агломеровані	тис. т	к	к	к	
Піски будівельні, такі як глинисті, каолінові, полевошпатові (крім кременистих та металоносних пісків)	тис. т	613,5	691,7	958,4	

Інший камінь дроблений, який використовується як наповнювач бетону, для дорожнього покриття та подібних цілей (крім гальки, гравію, кремнію, вапняку, доломіту та іншого вапнякового каменю)	тис. т	8249,5	10367,5	13687,7	
Сіль (уключаючи сіль денатуровану) і хлорид натрію чистий, розчинені або не розчинені у воді, з вмістом або ні речовин, які запобігають злипанню чи забезпечують сипучість	т	к	к	к	

Примітка.

* – за даними Головного управління статистики у Полтавській області з виробництва основних видів промислової продукції за 2019 та 2020 роки;

к – дані не оприлюднюються Головним управлінням статистики у Полтавській області з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації

Природні паливно-енергетичні ресурси області представлені природним газом, газовим конденсатом та нафтою.

Вуглеводневий потенціал (запаси) Полтавської області складає біля 2,0 млрд т умовного палива, перспективні і прогнозні ресурси (за попередньою оцінкою) понад 1,0 млрд т.

Відповідно до інформації з Державного кадастру родовищ та проявів корисних копалин на території області обліковується 86 родовищ вуглеводнів, з яких 65, що розробляються, та 7 знаходяться на консервації.

Видобуток вуглеводнів здійснюється у 34 територіальних районах області.

З породами Українського щита (гранітами, діоритами, мігматитами, діабазами), що виходять на поверхню в районі міста Кременчук та міста Горішні Плавні, пов'язані родовища залізної руди (кварцитів залізистих) Кременчуцького залізорудного району та родовища будівельного каменю.

Табл. 7.2. Використання надр (родовища залізної руди (кварцитів залізистих) станом на 01.01.2025р.)

№ з.п.	Загальна кількість кар'єрів, шахт, розрізів та розробок	Наявність документації				Загальна площа порушених земель, га	Площа відпрацьованих земель, що підлягають рекультивуації	Рекультивовано в 2020р, га.	
		гірничий відвід	земельний відвід		ліцензії				
1	2	3	4			5	6	7	8
1	Кар'єр розроблення залізної руди ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (Розробка залізистих кварцитів Горішне-Плавнинської ділянки надр. Горішне-Плавнівське та Лавриківське родовища)	акт про надання гірничого відводу від 25.10.2017 №3262	Державний акт на право постійного користування землею від 20.06.2001 серія І-ПЛ № 002758			від 28.07.2017 № 1012	4646,751*	0	0
2	Єристівське родовище залізистих кварцитів ТОВ «Єристівський ГЗК»	акт гірничого відводу №2226 від 04.09.2012	Договори по оренді землі: - №487/50107 від 08.12.2017; - №486/50107 від 08.12.2017; - № 4/18 від 02.03.2018; - № 468/50107 від 03.10.2016; - № 495/50107 від 12.12.2017; - № 485/50107 від 08.12.2017; - №2/18 від 02.03.2018; - №3/18 від 02.03.2018; - № 510/1/50107 від 21.12.2017; - №493/50107 від 12.12.2017; - №1338 від 24.04.2014			Спеціальний дозвіл на користування надрами № 2768 від 27.08.2002 року	355,1 га	491 га (після повного відпрацювання кар'єру)	
			№ Договору	Дата договору	Площа, га				
3	Біланівське родовище залізистих кварцитів	Акт про надання гірничого відводу 3633 від 12.05.21р., площа 844,82 га	156/60109	15.08.17	4,2058	Дозвіл №3572 від 20.12.2004	321,5515	—	—
			33/24	06.05.24	3,0409				
			12/60109/8/22	08.02.22	4,6111				
			91/24	09.10.24	4,558				
			64/23	24.11.23	1,8867				
			68/23	08.12.23	4,7175				
			62/23	24.11.23	4,7176				
			63/23	24.11.23	4,7177				

1	2	3	4			5	6	7	8
			16	18.01.13	89,1665				
			157/6010 9	15.08.17	1,111				
			158/6010 9	15.08.17	12,5911				
			159/6010 9	15.08.17	11,8825				
			167/6010 9	15.08.17	10,0628				
			160/6010 9	15.08.17	8,5753				
			122/6010 9	26.06.18	6,5				
			135/6010 9/49/21	13.08.21	0,4143				
			137/6010 9/47/21	13.08.21	1,1251				
			16	18.01.13	5,847				
			161/6010 9	15.08.17	28,1015				
			162/6010 9	15.08.17	11,3026				
			163/6010 9	15.08.17	4,2256				
			164/6010 9	15.08.17	13,352				
			165/6010 9	15.08.17	21,4294				
			128/6010 9	16.11.17	6,2769				
			166/6010 9	15.08.17	0,0879				
			20/1/6010 9	19.02.18	10,6704				
			123/6010 9	26.06.18	0,1168				
			102/6010 9	06.06.18	2,2359				
			103/6010 9	06.06.18	12,89				
			121/6010 9	26.06.18	11,8017				
			118/6010 9	05.10.20	1,0001				
			110/6010 9	29.05.19	0,4285				
			136/6010 9/48/21	13.08.21	0,2186				
			126/6010 9/41/22	09.09.22	0,867				
			77/21	20.12.21	5,5744				
			164/6010 9	23.07.19	2,9855				
			166/6010 9	23.07.19	2,5967				
			5/24	24.01.24	2,5891				
			72/23	22.12.23	2,6342				
			95/24	09.10.24	2,5728				
			70/23	18.12.23	2,573				
			45/23	22.08.23	3,1219				
			71/23	18.12.23	3,1072				
			227/6010 9	10.10.19	3,1616				
			73/23	22.12.23	2,8836				
			96/24	09.10.24	5,3785				
			6/24	24.01.24	4,7353				
			224/6010	08.10.19	1,1613				

1	2	3	4			5	6	7	8
			9						
			66/24	10.07.24	0,5655				
			4	21.03.11	38,0306				
			16	18.01.13	4,7913				
			72/60109	21.11.24	8,6431				
			276/60109	29.12.17	2,6612				
			277/60109	29.12.17	5,9748				
			243/60109	30.10.19	7,98				
			241/60109	30.10.19	0,6601				
			59/60109	08.04.19	8,6354				
			155/60109	15.08.17	8,6355				
			173/60109	22.08.17	7,1693				
			129/60109	16.11.17	1,4668				
			82/60109	28.07.20	7,7894				
			78/60109	24.07.20	8,6353				
			89/60109	17.05.19	8,6003				
			242/60109	30.10.19	8,6				
			90/60109	17.05.19	7,0521				
			139/60109	06.10.22	0,4047				
			10/1/60109	26.01.15	154,7569				
			88/60109	17.05.19	2,7144				
			60/60109	08.04.19	5,4271				
			113/60109	23.09.20	19,7866				
			114/60109	23.09.20	27,2494				
			61/60109	08.04.19	2,2028				
			58/60109	08.04.19	1,0062				
			62/60109	08.04.19	2,1564				
			265/60109	13.12.19	35,0629				
			103/60109	23.06.21	0,505				
			102/60109	23.06.21	0,3906				
			101/60109	23.06.21	1,0303				
			145/60109	15.09.21	0,6888				
			149/60109	22.09.21	4,0036				
			7/60109	20.01.25	0,8625				
			57/60109	11.08.23	6,106				
			49/60109	14.07.23	8,6018				
			25/60109	03.04.23	0,337				
			26/60109	03.04.23	0,1865				
			27/60109	03.04.23	0,4485				
			86/60109	30.07.20	24,1565				
			61/60109	21.09.23	0,8275				
			87/60109	30.07.20	13,3075				

Примітка.

* – в одному кар'єрі розробляється два родовища – Лавриківське та Горішне-Плавнинське;

Крім того, Державний фонд родовищ України включає розвідані у Полтавській області ділянки мінеральних підземних вод, питних і технічних підземних вод, бішофітової руди сирової, гранітів, мігматитів, торфу.

Крім корисних копалин загальнодержавного значення, на території області розвідані близько 90 родовищ з корисними копалинами місцевого значення – такі як глина тугоплавка, глина керамзитова, суглинки, пісок для дорожнього будівництва та благоустрою, пісок для силікатних блоків і цегли, пісок для бетону і будівельних розчинів та інші (інформація Державного науково-виробничого підприємства «Державний інформаційний геологічний фонд України»).

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Моніторинг підземних вод на території Полтавської області здійснює Харківська КГП КП «Південукргеологія» (за останніми даними – 71 точка спостережень). Більшість охоплених спостереженнями точок характеризують природний режим ґрунтових вод (про осередки та ділянки забруднення міжпластових водоносних горизонтів підприємство з 2020 року не інформувало).

За даними порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів на території Полтавської області у 2024 році видобуто 84,454 млн м³ підземних вод (у 2023 – 84,524 млн м³, у 2022 – 63,14 млн м³, у 2021 – 69,833 млн м³, у 2020 – 65,361 млн м³ підземних вод, у 2019 – 69,83 млн м³, у 2018 – 73,12 млн м³, у 2017 – 76,36 млн м³); використано – 43,411 млн м³ підземних вод, що дещо менше ніж попереднього року (43,20 млн м³).

Після ліквідації, реорганізації сільськогосподарських підприємств значна кількість водних свердловин залишається безхазяйними. Належні умови їх експлуатації не додержуються, технічний стан незадовільний. Недіючі свердловини являють собою потенційні джерела забруднення підземних водоносних горизонтів.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Головним проблемним питанням щодо екологічного стану залишається постійне руйнування берегів Кременчуцького водосховища внаслідок водної абразії. Замулення водосховища обумовлене втратою об'єму води за рахунок надходження з водозбору наносів, вітрового переносу пісків з суші, випадіння в осад біомаси водної рослинності і руйнування берегів хвилею.

Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області інформує.

У 1959 році було побудовано гідровузол Кременчуцької гідроелектростанції на Дніпрі. З цього часу почалося заповнення водою Кременчуцького водосховища, яке розміщено на території Черкаської, Полтавської і Кіровоградської областей. Важливою особливістю є те, що воно поміж інших водосховищ на Дніпрі має найбільшу регулюючу місткість – 13,5 млрд куб. метрів води. Це дає змогу перерозподілити стік річки протягом року відповідно до потреб народного господарства України.

Створення водосховища призвело до активізації хвильової абразії берегів. Довжина берегової зони Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області становить 156,2 кілометри. Береги, що піддаються розмиву (абразійні) в межах Кременчуцького району мають загальну довжину 46,9 кілометрів. За період експлуатації водосховища внаслідок вітрохвильового навантаження та різких змін рівнів води майже по всій довжині берегової лінії відбувся розмив і утворення пологих підводних мілин або крутих обривистих берегових уступів. Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу населених пунктів Васьківка, Пронозівка, Мозоліївка, Градизьк, Максимівка Кременчуцького району. Берегообвалення захвачує рілльні землі, лісозахисні насадження, присадибні ділянки, створюється загроза руйнування житлових будинків та підсобних будівель в цих населених пунктах. Інтенсивність розмиву цих берегів становить 3-7 м, а в окремі роки до 10-15 метрів в рік.

Водна абразія берегів
Кременчуцького
водосховища

Хвилі Кременчуцького водосховища зруйнували 800 га прибережних земель, що привело до безповоротних втрат найцінніших природних нерестовищ риби нижньої та середньої частини водосховища, які знаходяться на території Полтавської області.

Впродовж 2024 року випадків підтоплення земель та населених пунктів області не було.

7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

Природні ресурси підземних вод є одним із основних джерел господарсько-питного водопостачання населених пунктів області.

Основними водоносними горизонтами, придатними до використання, на території області є: четвертинний (алювіальний) Полтавський, Харківський, Бучакський, Сінеман-нижньокрейдний і Юрський. Найбільше розповсюджений Бучакський водоносний горизонт, який залягає на відносно невеликих глибинах і повсюди на території області.

Впродовж 2024 року Департаментом екології та природних ресурсів облвійскадміністрації розглянуто 22 та погоджено 9 Технологічні нормативи використання питної води підприємствами, які надають послуги з централізованого

водопостачання та/або водовідведення (у 2023 – 3, у 2022 – 3, у 2021 – 83, у 2020 – 55, у 2019 – 45, у 2018 – 36, у 2017 – 77).

Відповідно до Закону України від 07.02.2017 р. №1830-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» після 04.06.2017 дозволи на спеціальне водокористування видаються територіальними органами Держводагентства.

У 2024 році Сектором у Полтавській області Держводагентства (за даними Порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів) видано 220 дозволів (у 2023 – 279, у 2022 – 99, у 2021 – 203, у 2020 – 137, у 2019 і у 2018 роках по 97) на спеціальне водокористування короткострокових (до 3 років). Протягом звітного року анульовано 4 дозволи.

Розгляд матеріалів та надання погоджень щодо користування надрами в області здійснює Державна екологічна інспекція Центрального округу.

За інформацією Державної служби геології та надр України у 2024 році на території Полтавської області видано 19 спеціальні дозволи на користування надрами, анульовано – 7 (у 2023 – 13 та 7 відповідно, у 2022 – 8 та 1 відповідно, у 2021 – 17 та 24 відповідно).

7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Державною екологічною інспекцією у сфері охорони та використання надр здійснюються перевірки підземних водних ресурсів, у разі порушень складаються протоколи та виносяться постанови про притягнення до адміністративної відповідальності, а також пред'являються претензії та нараховуються збитки. У разі відмови відшкодовувати збитки, які заподіяні довкіллю, призупиняється діяльність суб'єктів господарювання, матеріали передаються у правоохоронні органи, порушуються кримінальні справи.

Відповідно до Звітності державного контролю у 2024 році Державною екологічною інспекцією Центрального округу (далі ДЕІ ЦО) у межах Полтавської області здійснено 3 перевірки стосовно дотриманням вимог природоохоронного законодавства у сфері використання підземних вод, складено 1 адміністративний протокол. Стягнуто 0,136 тис. грн штрафів. За порушення законодавства нараховано та пред'явлено 1 позов на суму 17 тис. грн, стягнуто 2 на суму 1055,343 тис. грн.

Крім того, з метою виявлення порушень законодавства у сфері використання надр, ДЕІ ЦО здійснено 3 перевірки, складено 1 протокол, притягнуто до адміністративної відповідальності 1 посадову особу, громадянина, накладено та стягнуто штраф у сумі 3,4 тис. грн.

7.5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр

Центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр є Державна служба геології та надр України (Держгеонадра).

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 року № 1174 «Про затвердження Положення про Державну службу геології та надр України» основними завданнями Держгеонадра є:

реалізація державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр;

внесення на розгляд Міністра захисту довкілля та природних ресурсів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Держгеонадра відповідно до покладених на неї завдань:

веде:

державний облік родовищ, запасів і проявів корисних копалин;

державний баланс запасів корисних копалин;

державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин;

державний облік підземних вод та водного кадастру;

каталог відомостей про геологічну інформацію;

здійснює державну реєстрацію та веде облік робіт і досліджень, пов'язаних з геологічним вивченням надр;

організовує і координує роботу з:

обліку параметричних, пошукових, розвідувальних та експлуатаційних нафтових і газових свердловин;

ведення єдиної інформаційної системи користування надрами;

проведення моніторингу мінерально-сировинної бази, геологічного середовища та підземних вод;

видає в установленому порядку спеціальні дозволи на користування надрами (у тому числі на користування нафтогазоносними надрами);

зупиняє та анулює в установленому порядку дію спеціальних дозволів на користування надрами (у тому числі на користування нафтогазоносними надрами), поновлює їх дію у разі зупинення;

здійснює переоформлення спеціальних дозволів на користування надрами (у тому числі на користування нафтогазоносними надрами), внесення до них змін та видачу дублікатів, продовжує строк дії спеціальних дозволів на користування надрами (у тому числі на користування нафтогазоносними надрами);

здійснює державний контроль за геологічним вивченням надр (державний геологічний контроль) та раціональним і ефективним їх використанням, зокрема за:

обґрунтованістю застосування методик і технологій, якістю, комплексністю, ефективністю робіт з геологічного вивчення надр;

виконанням рішень з питань методичного забезпечення проведення робіт з геологічного вивчення та використання надр;

дотриманням нормативів, стандартів та інших вимог щодо геологічного вивчення і використання надр, умов спеціальних дозволів на користування надрами (у тому числі на користування нафтогазоносними надрами) та угод про умови користування надрами (у тому числі угод про умови користування нафтогазоносними надрами);

повнотою вивчення геологічної будови надр, гірничо-технічних, інженерно-геологічних, геолого-екологічних та інших умов вивчення родовищ корисних копалин;

дотриманням під час дослідно-промислової експлуатації родовищ корисних копалин технологій, які забезпечують необхідне їх вивчення, не знижуючи при цьому промислову цінність;

збереженням розвідувальних гірничих виробок і свердловин для розробки родовищ корисних копалин, збереженням геологічної документації, зразків порід, дублікатів проб, які можуть бути використані під час подальшого вивчення надр;

своєчасністю і правильністю державної реєстрації робіт з геологічного вивчення і використання надр, наявністю спеціальних дозволів на користування надрами і виконання передбачених ними умов;

повнотою і вірогідністю вихідних даних про кількість та якість запасів основних і спільно залягаючих корисних копалин і компонентів, що містяться в них, а також поданням підприємствами та організаціями звітних балансів запасів корисних копалин;

веденням обліку видобування нафти, газу та супутніх компонентів;

проведенням пошуково-розвідувальних та інших робіт з геологічного вивчення підземних вод;

відповідністю геологорозвідувальних робіт і наукових досліджень державним контрактам і замовленням, а також проектам проведення таких робіт;

виконанням державних програм геологорозвідувальних робіт, геологічних завдань і замовлень.

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

За даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики Полтавської обласної військової адміністрації обсяги утворення відходів житлово-комунального господарства у 2024 році становили 2084 тис. м³.

Усього за 2024 рік зібрано 334953,07 т твердих побутових відходів та їх компонентів, з них: 788,99 т передано до заготівельних пунктів вторинної сировини, 334159,08 т – га полігони та сміттєзвалища.

Обсяги захоронення твердих побутових відходів та їх компонентів на полігонах та сміттєзвалищах Полтавської області від початку їх експлуатації становить 10237,515 тис. т.

Усього на території Полтавської області налічується 537 полігонів та сміттєзвалищ, з яких 9 – перевантажені, 200 – не відповідають нормам екологічної безпеки.

За інформацією, наданою Головним управлінням статистики у Полтавській області дані щодо утворення відходів у 2024 році від економічної діяльності підприємств та організацій і в домо-господарствах області, які надали звітність, можуть бути надані після 25 липня 2025 року і будуть відображені у Регіональній доповіді про стан навколишнього середовища Полтавської області у 2024 році.

Крім того, починаючи зі звіту за 2024 рік, інформація щодо коду відходів у звітах за формою № 1-відходи (річна) «Звіт про відходи» відображається за Національним переліком відходів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2023 року № 1102. Також починаючи із 2024 року з бланку звіту за формою № 1-відходи (річна) «Звіт про відходи» виключено клас небезпеки відходів.

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

У загальній кількості твердих побутових відходів, що утворилися у 2024 році найбільшу питому вагу займають змішані тверді побутові відходи (зібрано 290429,73 т), великогабаритні тверді побутові відходи (зібрано 16253 т). Від населення області у 2024 році зібрано 27200,35 т небезпечних компонентів, 55,74 т макулатури, 167,47 т полімерів (плівка, пакети, ПЕТ пляшки коробки, пластмаса тощо), 565,78 т скла (склотара та склобій), 276 т інших твердих побутових відходів.

Загальні обсяги захоронення на сміттєзвалищах Полтавської області змішаних твердих побутових відходів складає 7045068,69 т, великогабаритних твердих побутових відходів – 84677,2 т, відходів зеленого господарства – 5781,5 т, 60802,7 т вуличного змету, 138412,4 т будівельних відходів, 24971,02 т промислових відходів 3 класу небезпеки, 2512859,77 т промислових відходів 4 класу небезпеки та 364942,04 т інших побутових відходів.

В області використовується вторинна сировина в обсязі знов утвореної сировини по таких видах відходів, як лушпиння соняшникове, матеріали текстильні вторинні, канати сталіні відпрацьовані, породи розкритіні, попутні скельні для будівництва гідроспоруд, відходи графітовмісні та інші.

Барда зерно-картопляна і дробина пивна, а також переважна частка жому бурякового та зернових відходів спрямовуються на відгодівлю худоби в сільськогосподарських підприємствах.

Кількість місць видалення промислових відходів в області – недостатня.

За даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики облвійськадміністрації станом на 01.01.2025 в області налічується 537 сміттєзвалищ загальною площею 439,95 га. З них перевантажених – 9 (площею 21,3 га), не відповідають нормам екобезпеки – 200 (площею 123,96 га). Відсоток охоплення населення послугами зі збирання твердих побутових відходів (ТПВ) в області у 2024 році становив – 78 (у 2023 – 78%, у 2022 – 78%, у 2021 році – 78%, у 2020 – 78%, у 2019 – 78%, у 2017 і 2018 роках – 77%, у 2013-2016 роках – 75 відсотків).

Табл. 8.1. Стан обліку та паспортизації місць видалення відходів (МВВ)*
(на 01.01.2025 року)

№ з/ п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону (район)	Кількість непаспор- тизованих МВВ*, од.	Кількість паспор- тизованих МВВ**, од.	Паспортизовано за звітний період, од.
1	2	3	4	5
1	Лубенський район		12	-
2	Миргородський район		28	-
3	Кременчуцький район		53	-
4	Полтавський район		39	-
	Усього		132	-

За даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики облвійськадміністрації кількість підприємств в області у сфері поводження з ТПВ становить 47, на яких працювало 880 чоловік (43 підприємства – комунальні, 4 – приватні). Кількість сміттєвозів на зазначених підприємствах становила 160 (в тому числі 4 належать приватним підприємствам), які зношені на 60 відсотків. Збір ТПВ у містах Полтава, Кременчук, Лубни, Миргород, Карлівка, Зіньків, Кобеляки, Глобино, сел. Нові Санжари та інших населених пунктах області здійснюється за допомогою контейнерів.

Впродовж 2024 року в області виявлено 1211 несанкціонованих сміттєзвалищ (за даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики облвійськадміністрації). З них у звітному році ліквідовані 1211 сміттєзвалища.

Полтавське міське
сміттєзвалище,
с. Макухівка

Одна з суттєвих екологічних проблем області, від якої страждають майже усі регіони України – *це накопичення та неналежне зберігання безхазяйних пестицидів та агрохімікатів.*

До переліку природоохоронних заходів, які фінансуються за рахунок коштів фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області у 2021 році був включений захід в сумі 6065,5 тис. грн на проведення робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) у Полтавській області.

В жовтні 2021 року Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації проведено відповідний тендер, переможцем та виконавцем робіт визначено ТОВ «ЕКО НОВА».

Наприкінці 2021 року з Полтавської області вивезено непридатних ХЗЗР:

- з території Гребінківської міської територіальної громади – 2,851 т;
- з території Оржицької селищної ради – 19,067 т;
- з території Лубенської територіальної громади – 12,970 т;
- з території Ромоданівської селищної територіальної громади – 27,042 т.

Орієнтовно за даними територіальних громад залишилось непридатних ХЗЗР станом на 01.01.2025: в Пирятинській міській територіальній громаді – 4,40 т; в Лохвицькій територіальній громаді – 3,05 т; в Заводській міській раді – 25 т; в Гребінківській міській раді – 9,1 т; в Ромоданівській селищній раді – 15 т, в Чорнухинській селищній раді – 4,1 т.

Табл. 8.2. Стан зберігання заборонених і непридатних до використання пестицидів та їх знешкодження (за даними територіальних громад Полтавської області, станом на 01.01.2025 року)

№ з/п	Назва адміністративно-територіальної одиниці (область, район)	Кількість, т	Кількість складів*, од.	Стан складських приміщень		
				добрий (од.)	задовільний (од.)	незадовільний (од.)
1	2	3	4	5	6	7
1	Пирятинська міська рада Лубенського району	4,4	2	1		1
2	Лохвицька міська рада Миргородського району	3,05	2		1	1
3	Заводська міська рада Миргородського району	25	1			1
4	Гребінківська міська рада Лубенського району	9,1	2		2	
5	Ромоданівська селищна рада Миргородського району	15				
6	Чорнухинська селищна рада Лубенського району	4,1	4		2	2
	Усього	60,65	11	1	5	5

8.3. Транскордонні перевезення небезпечних відходів

Випадків транскордонного переміщення небезпечних відходів в області не зафіксовано.

8.4. Державна політика у сфері поводження з відходами

На виконання вимог «Національної стратегії управління відходами до 2030 року», затвердженої розпорядженням КМУ від 08.11.2017 №820-р, та «Національного плану управління відходами до 2030 року», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 №117-р, в Полтавській області ведеться робота з розробки Регіонального плану управління відходами до 2030 року (далі – Регіональний план).

Регіональні плани управління відходами розробляються та затверджуються обласними державними адміністраціями, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями для кожної області протягом року після набрання чинності Національного плану управління відходами.

Для підготовки пропозицій до проекту Регіонального плану управління відходами в Полтавській області розпорядженням начальника Полтавської обласної військової адміністрації утворено Робочу групу з питань управління відходами в Полтавській області, затверджено її склад та Положення.

Проведено публічну закупівлю з виконання послуг щодо розроблення проекту Регіонального плану управління відходами в Полтавській області, за результатами якої визначено переможця – Приватне підприємство «ІНСТИТУТ АГРОНОМІЇ» та укладено з ним договір щодо виконання послуги до кінця поточного року. Впродовж 2-4 грудня 2024 року Департаментом екології та природних ресурсів облвійськадміністрації спільно з представниками виконавця послуги, Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-

комунального господарства та енергетики Полтавської обласної військової адміністрації, районними військовими адміністраціями та територіальними громадами області проведено захід «Обговорення проєкту Регіонального плану управління відходами в Полтавській області до 2033 року».

Наразі Приватним підприємство «ІНСТИТУТ АГРОНОМІЇ» розроблено проєкт Регіонального плану управління відходами в Полтавській області до 2033 року з урахуванням громадських обговорень та громадських слухань при здійсненні стратегічної екологічної оцінки. Усі зауваження та пропозиції від представників територіальних громад, районних військових адміністрацій, структурних підрозділів обласної військової адміністрації, що надходили в процесі процедури стратегічної екологічної оцінки – опрацьовано та враховано чи обґрунтовано відхилено.

В подальшому відповідно до вимог Порядку розроблення та затвердження регіональних планів управління відходами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.06.2023 № 667, Департаментом буде надіслано проєкт Регіонального плану управління відходами в Полтавській області до 2033 року для погодження до Міністерства розвитку громад та територій України та Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Серед пріоритетів національних інтересів України є забезпечення екологічно та техногенно-безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів.

9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

Екологічну ситуацію у регіоні можна оцінити як відносно стабільну, але за наявності розвинутої промисловості в області, високої її концентрації в містах Кременчук та Полтава, розвиненої мережі транспортних комунікацій, у першу чергу, нафто-, газопроводів, значної кількості енергетичних об'єктів техногенне навантаження на екосистему Полтавщини залишається суттєвим.

Табл. 9.1. Перелік об'єктів, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на довкілля області

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності*)	Примітка
1	2	3	4	5
1	Публічне акціонерне товариство «Транснаціональна фінансово-промислова компанія «Укртатнафта» (ПАТ «Укртатнафта»), вул. Свіштовська, 3, м. Кременчук, 39610	8 видів діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 19.20 Виробництво продуктів нафтоперероблення (основний); Код КВЕД 20.59 Виробництво іншої хімічної продукції, н. в. і. у.; Код КВЕД 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами; Код КВЕД 47.30 Роздрібна торгівля паливом та інші КВЕД		
2	Приватне акціонерне товариство «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (ПрАТ «Полтавський ГЗК») вул. Будівельників, 16, м. Горішні Плавні, 39802	83 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 28.91 Виробництво машин і устаткування для металургії; Код КВЕД 29.32 Виробництво інших вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів; Код КВЕД 07.10 Добування залізних руд (основний); Код КВЕД 08.11 Добування декоративного та будівельного каменю, вапняку, гіпсу, крейди та глинистого сланцю; Код КВЕД 08.12 Добування піску, гравію, глини і каоліну; Код КВЕД 09.90 Надання допоміжних послуг у сфері добування інших корисних		

1	2	3	4	5
		копалин і розроблення кар'єрів; Код КВЕД 20.51 Виробництво вибухових речовин; Код КВЕД 24.10 Виробництво чавуну сталі та феросплавів та інші КВЕД		
3	Товариство з обмеженою відповідальністю «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат» (ТОВ «Єристівський ГЗК»), вул.Будівельників,16, м. Горішні Плавні, 39802	8 видів діяльності за КВЕД, з них: КВЕД 07.10 Добування залізних руд (основний); Код КВЕД 71.12 Діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах, та інші КВЕД		
4	Кременчуцьке лінійно-виробниче управління магістральних газопроводів ТОВ «Оператор ГТС України» вул.Магістральна,1, с. Піщане, Кременчуцький район, Полтавська область, 39701	4 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 49.50 Трубопровідний транспорт (основний)	Товариство з обмеженою відповідальністю «Оператор газотранспортних систем»	
5	ГПУ «Полтавагазвидобування» АТ «Укргазвидобування», вул. Європейська, 173, м. Полтава, 36008	64 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 06.20 Добування природного газу (основний); 43.13 Розвідувальне буріння; 47.30 Роздрібна торгівля паливом; 49.50 Трубопровідний транспорт; 42.21 Будівництво трубопроводів	АТ «Укргазвидобування»	
6	НГВУ «Полтаванафтогаз» ПАТ «Укрнафта», вул. Монастирська, 12, м. Полтава, 36020	64 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 06.10 Добування нафти сирої; Код КВЕД 47.30 Роздрібна торгівля паливом; 19.20 Виробництво продуктів перероблення нафти; 06.20 Добування природного газу	Публічне акціонерне товариство «Укрнафта»	
7	Товариство з обмеженою відповідальністю «Торгова фірма «Кременчук-нафтопродукт» (ТОВ «ТФ «Кременчук-нафтопродукт») проїзд. Галузевий, 80, м. Кременчук, 39610	6 видів діяльності за КВЕД; 3 них: Код КВЕД 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами (основний); Код КВЕД 47.30 Роздрібна торгівля паливом.		
8	Комунальне підприємство Полтавської обласної ради «Полтававодоканал» (КП ПОР «Полтававодоканал») вул. Пилипа Орлика, 40а, м. Полтава, 36020	17 видів діяльності за КВЕД; 3 них: Код КВЕД 43.22 Монтаж водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування; Код КВЕД 36.00 Забір, очищення та постачання води (основний); Код КВЕД 37.00 Каналізація, відведення й очищення стічних вод	Полтавська обласна рада	

Примітка.

зазначені об'єкти здійснюють найбільше техногенне навантаження на довкілля Полтавщини, аварії та інші надзвичайні ситуації можуть призвести до тяжких наслідків, пов'язаних з забрудненням навколишнього природного середовища, отруєнням людей і тварин.

ПРАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» експлуатує шламосховище та полігон промислових відходів в районі залізничної станції «Західна». Обсяг накопичених порід у відвалах станом на 31.12.2024 становить – 2095,3 млн т, у хвостосховищі – 492,196 млн т. Пошкодження захисних дамб шламо-накопичувача або його переповнення може призвести до тяжких наслідків, пов'язаних з забрудненням навколишнього природного середовища.

ПРАТ
«Полтавський ГЗК»,
розробка кар'єру

Підприємство є найбільшим забруднювачем атмосферного повітря області та м. Горішні Плавні. У 2024 році зазначеним підприємством викинуто 3,3603 тис. т (у 2023 – 3,3603 тис. т, у 2022 – 4,777 тис. т, у 2020 – 9,678 тис. т).

Підприємство *ТОВ «Єрстівський гірничо-збагачувальний комбінат»* має дозволи на використання природних ресурсів з 2010 року.

Викиди підприємства у 2024 році становили 1154,944 т, тоді як у 2023 році становили – 699,222 т.

ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат» має позитивний висновок комплексної державної експертизи ДП «Укрдержбудекспертиза» від 08.12.2010 №354/274-2010 та почав розробляти Біланівське родовище залізистих кварцитів з II кварталу 2018 року. У звітному році підприємством викинуто 147,229 т забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Листом від 14.05.2025 № 17-76 *ПАТ «Укртатнафта»* проінформувала Департамент екології та природних ресурсів Полтавської облвійськкадміністрації, що підприємство підпорядковане Міністерству оборони України і тому інформація про діяльність підприємства носить конфіденційний характер і не може бути надана для інформування громадськості.

ГПУ «Полтавагазвидобування» має на своєму балансі близько 500 свердловин, 1,2 тис. км трубопроводів та інші об'єкти переробки природного газу та газоконденсату.

НГВУ «Полтаванафтогаз» експлуатує майже 300 свердловин і близько 1 тис. км трубопроводів.

Зазначені об'єкти здійснюють найбільше техногенне навантаження на довкілля Миргородського району.

При крадіжці газоконденсату та сирої нафти, мають місце факти пошкодження трубопроводів зловмисниками, що призводить до забруднення довкілля.

Діяльність КП ПОР «Полтававодоканал» пов'язана зі зберіганням сильнодіючої отруйної речовини – хлору в місткостях. Під час промислових аварій чи ворожих атак можуть бути надзвичайно важкі наслідки, пов'язані з людськими і матеріальними втратами. На балансі підприємства знаходяться каналізаційні очисні споруди (КОС) зі скидом очищених стічних вод в поверхневі водойми. При відключеннях електроенергії (більше 6 годин) існує імовірність загибелі біологічно-активного мулу, який використовується для очистки стічних вод. Скид неочищених стоків може призвести до ускладнень на розташованих нижче за течією водозаборах Дніпровського каскаду водосховищ.

9.3. Радіаційна безпека

У Полтавській області відсутні об'єкти атомної енергетики, урановидобувної та переробної промисловості.

Радіаційно-небезпечними об'єктами області є підприємства, що використовують джерела іонізуючого випромінювання та виробничі майданчики підприємств нафтогазовидобувної промисловості, на яких виявлено забруднення технологічного обладнання радіоактивними шламами природного походження.

Використання підприємствами джерел іонізуючого випромінювання наводиться за інформацією Східної державної інспекції з ядерної та радіаційної безпеки державної Інспекції ядерного регулювання України, м. Харків

Табл. 9.2. Використання джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ)

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону, назва підприємства	Кількість радіаційно-небезпечних об'єктів (усього), од.	Джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ), що використовуються		
			кількість джерел іонізуючого випромінювання, од.	загальна активність ДІВ, Бк	радіаційний фон на території підприємства, мкЗв/год
1	2	3	4	5	6
	Полтавська область	9	228	$2,55 \times 10^{14}$	
1	м. Полтава	5	56	$2,52 \times 10^{14}$	
2	м. Кременчук	-	-	-	
3	м. Горішні плавні	1	156	$1,86 \times 10^{12}$	
4	Полтавський район	1	15	$1,13 \times 10^{12}$	
5	Кременчуцький район	-	-	-	
6	Миргородський район	2	1	$7,4 \times 10^{10}$	
7	Лубенський район	-	-	-	

9.3.1. Стан радіоактивного забруднення території області

Території, забруднені внаслідок Чорнобильської катастрофи, в області відсутні.

Полтавська філія ДУ «Держґрунтохорона» проводить моніторинг земель сільськогосподарського призначення на контрольних ділянках з метою виявлення їх забруднення, у тому числі і радіонуклідами. За результатами аналітичних досліджень як і у попередніх роках, вміст радіонуклідів цезію 137 в орному шарі ґрунту становить менше 1 Ки/км².

Результати радіологічних досліджень у районах області зведені до наступної таблиці (за інформацією Полтавського обласного лабораторного центру Міністерства охорони здоров'я України):

Табл. 9.3. Забруднення території техногенними та техногенно-підсиленими джерелами природного походження

№з/п	Назва адміністративно-територіальної одиниці (область, район)	Кількість населення*, чол.	Радіаційний фон на території, мкЗв/год	Питома активність забруднюючих радіонуклідів, Бк/кг земель				
				цезій-137 (техногенний)	стронцій-90 (техногенний)	радій (природний)	торій (природний)	калій (природний)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Полтавська область	1352283						
1	Кременчуцький район	387200	11,4**	<2,25	-	16,9	21,2	367,0
	Кременчуцький район	387200		<1,39	-	11,9	12,2	188,0
	Кременчуцький район	387200		1,43	-	<2,07	1,65	20,6
	Кременчуцький район	387200		1,27	-	<1,95	3,31	33,2
	Кременчуцький район	387200		1,5537	1,1622	8,69	20,1	300,0
	Кременчуцький район	387200		0,33297	0,03672	4,06	5,0	33,2
	Кременчуцький район	387200		<1,42	-	7,45	21,0	294,0
	Кременчуцький район	387200		<2,10	-	37,6	20,7	316,0
	Кременчуцький район	387200		<2,07	-	16,7	25,4	317,0
	Кременчуцький район	387200		<1,43	-	<4,68	11,1	172,0
	Кременчуцький район	387200		<1,28	-	<4,22	10,7	159,0
	Кременчуцький район	387200		<1,74	-	<5,67	12,3	173,0
	Кременчуцький район	387200		<1,30	-	7,42	15,5	262,0
	Кременчуцький район	387200		<1,83	-	10,5	13,6	288,0
	Кременчуцький район	387200		6,91	-	14,1	21,4	353,0
2	Миргородський район	198076	12,0**	0,21665	0,10904	4,48	5,45	33,8
	Миргородський район	198076		2,0285	0,36775	9,35	38,0	411,0
	Миргородський район	198076		1,41086	0,89237	6,07	9,35	19,5
3	Лубенський район	184616	11,6**	0,75252	0,35228	5,21	24,9	241,0
	Лубенський район	184616		1,8496	0,45216	7,75	23,2	293,0

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Лубенський район	184616		0,003518	0,05689	7,97	4,49	3,40

Примітка:

таблиця складена за інформацією, яка надана Державною установою «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України» за 2022 рік;

* – чисельність наявного населення Полтавської області станом на 01.01.2022 (за даними Головного управління статистики у Полтавській області);

** – відповідно у м. Полтава, м. Кременчук, м. Лубни та м. Миргород

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ), які не потрібні або не придатні для подальшого використання, та інші радіоактивні відходи (РАВ), які утворюються або виявляються на підприємствах області, в установленому законодавчими та нормативними документами з радіаційної безпеки передаються на захоронення до Державного спеціалізованого підприємства «Об'єднання «Радон» Державного агентства України з управління зоною відчуження.

Зазначене підприємство повідомляє наступне: у 2024 році до ДСП «Об'єднання «Радон» передано на зберігання 5 зацементованих нейтронних трубок від ТОВ «Укрспецгеологія», що переведені в категорію радіоактивних відходів і подальшому використанню не підлягають.

9.3.3. Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення

Територія Полтавської області не перебуває у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення.

9.4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України

Всього Державною екологічною інспекцією Центрального округу у 2024 році складено 262 протоколи про адміністративне правопорушення, до адміністративної відповідальності притягнуто 221 особу, стягнуто 67 898 грн адміністративних штрафів, пред'явлено 35 претензійно-позовних матеріалів, стягнуто 2 646 996 грн відповідно до 15 претензійно-позовних матеріалів.

Інформація про наслідки збройної агресії (шкода, збитки, втрати, завдані навколишньому природному середовищу Полтавської області), починаючи з 24.02.2022 станом на 31.12.2024 всього по Полтавській області становить 3 724 127,779 тис. грн.

9.4.1. Шкода, завдана земельним ресурсам

У 2024 році Державною екологічною інспекцією Центрального округу проведено 58 перевірок за дотриманням вимог природоохоронного законодавства за напрямом земельні ресурси, складено 4 протоколи, притягнуто 5 осіб до

адміністративної відповідальності, накладено 2,975 тис. грн штрафів, стягнуто 2,975 тис. грн штрафів, передано 10 матеріалів у правоохоронні органи, фактично притягнуто до кримінальної відповідальності 4 особи, пред'явлено 20 позовів на суму 12008,553 тис. грн, стягнуто 8 позовів на суму 978,106 тис. грн.

Інформація щодо розміру шкоди, завданої внаслідок агресії російської федерації земельним ресурсам Полтавської області, починаючи з 24.02.2022 станом на 31.12.2024:

- забруднення ґрунтів: 46 759,089 тис. грн;
- засмічення земель: 2 408 667,351 тис. грн;
- всього земельні ресурси: 2 455 426,440 тис. грн.

9.4.2. Втрати надр

У 2024 році Державною екологічною інспекцією Центрального округу проведено 7 перевірок за дотриманням вимог природоохоронного законодавства за напрямом надра, складено 1 протокол, притягнуто 1 особу до адміністративної відповідальності, накладено 3,4 тис. грн штрафів, стягнуто 3,4 тис. грн штрафів, передано 1 матеріали у правоохоронні органи.

9.4.3. Збитки, завдані водним ресурсам

У 2024 році Державною екологічною інспекцією Центрального округу проведено 46 перевірок за дотриманням вимог природоохоронного законодавства за напрямом водні ресурси, складено 5 протоколів, притягнуто 4 особи до адміністративної відповідальності, накладено 0,918 тис. грн штрафів, стягнуто 0,646 тис. грн штрафів, передано 5 матеріалів у правоохоронні органи, пред'явлено 4 позови на суму 2002,505 тис. грн, стягнуто 4 позови на суму 1334,166 тис. грн.

9.4.4. Шкода, завдана атмосферному повітрю

У 2024 році Державною екологічною інспекцією Центрального округу проведено 31 перевірку за дотриманням вимог природоохоронного законодавства за напрямом атмосферне повітря, складено 2 протоколи, притягнуто 2 особи до адміністративної відповідальності, накладено 0,272 тис. грн штрафів, стягнуто 0,272 тис. грн штрафів, пред'явлено 1 позов на суму 0,056 тис. грн, стягнуто 2 позови на суму 256,34 тис. грн.

Інформація щодо розміру шкоди, завданої внаслідок агресії російської федерації атмосферному повітрю Полтавської області, починаючи з 24.02.2022 станом на 31.12.2024:

- горіння нафти, нафтопродуктів: 1 185 266,127 тис. грн;
- лісові пожежі та інші насадження: 5 584,122 тис. грн;
- загорання інших об'єктів: 77 731,477 тис. грн.;
- неорганізований викид інших забруднюючої речовини або суміші таких речовин: 119,613 тис. грн;
- всього атмосферне повітря: 1 268 701,339 тис. грн.

9.4.5. Втрати лісового фонду

Інформація щодо розміру шкоди, завданої внаслідок агресії російської федерації лісовому фонду Полтавської області, починаючи з 24.02.2022 станом на 31.12.2024:

- лісові пожежі та інші насадження: 5 584,122 тис. грн.

9.4.6. Збитки, завдані природно-заповідному фонду

У 2024 році Державною екологічною інспекцією Центрального округу проведено 36 перевірок за дотриманням вимог природоохоронного законодавства за напрямом природно-заповідний фонд, складено 16 протоколів, притягнуто 4 особи до адміністративної відповідальності, накладено 1,02 тис. грн штрафів, стягнуто 1,02 тис. грн штрафів, передано 50 матеріалів у правоохоронні органи.

9.5. Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки

Витрати на реалізацію природоохоронних програм і заходів потребують значних коштів. Однак протягом найближчих 5-10 років країна буде дуже обмежена у коштах, необхідних для поліпшення стану навколишнього природного середовища та забезпечення раціонального використання природних ресурсів. Тому необхідно чітко визначити пріоритетні напрями та проблеми з метою відпрацювання реалістичних, ефективних та економічно вигідних рішень. З цією метою, виходячи з реального екологічного стану території Полтавщини, необхідно враховувати такі основні критерії і чинники:

погіршення стану або загроза завдати непоправної шкоди біологічному та ландшафтному різноманіттю, зокрема лукам, пасовищам, озерам, водоймам, річкам, землям, лісовим районам.

До основних пріоритетів охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів належать:

поліпшення екологічного стану басейнів рік Полтавщини;

стабілізація та поліпшення екологічного стану в промислових районах регіону;

будівництво нових та реконструкція діючих потужностей комунальних очисних каналізаційних споруд;

формування збалансованої системи природокористування та адекватна структурна перебудова виробничого потенціалу економіки, екологізація технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві, на транспорті;

збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, заповідна справа.

Для досягнення цього передбачається вирішення таких завдань:

захист повітряного басейну від забруднення, насамперед у промислових районах;

збереження і розширення територій з природним станом ландшафту, посилення природоохоронної діяльності на заповідних і рекреаційних територіях;

підвищення стійкості та екологічних функцій лісів;

знешкодження, утилізація та захоронення промислових та побутових відходів;

збереження та відродження малих річок, здійснення управління водними ресурсами на основі басейнового принципу;

завершення створення державної системи моніторингу навколишнього природного середовища;

створення системи прогнозування, запобігання та оперативних дій у разі надзвичайних ситуацій природного і природно-техногенного походження;

створення системи екологічної освіти, виховання та інформування.

Державна політика у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки реалізується через окремі міждержавні, державні, галузеві, регіональні та місцеві програми, які спрямовуються на втілення визначених пріоритетів.

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

Промисловий комплекс Полтавщини є одним із ключових секторів економіки області. В його структурі найбільша частка належить нафтогазовидобувному комплексу, гірничодобувній промисловості, сільському господарству, а також машинобудуванню. За останніми статистичними даними у січні-вересні 2024 році в області обсяг реалізованої промислової продукції становить 159,4 млрд грн, що на 13,8 млрд грн більше січня-вересня 2023 року. У січні-вересні 2024 року Індекс промислової продукції становить 101,5% (Україна – 106,2%).

Добувна промисловість і розроблення кар'єрів.

За результатами діяльності січня-грудня 2024 року скорочення темпів виробництва основних видів продукції відбулося на підприємствах: ГПУ «Полтавагазовидобування» - нафти – на 17,6%, конденсату – на 4,8%.

Разом з тим, відбулося нарощення виробництва продукції ГПУ «Полтавагазовидобування» – газ на 1,8%.

НГВУ «Полтаванафтогаз» збільшення видобутку газу нафтового – на 3,2%, збільшення видобутку нафти – на 7,1%, газового конденсату – на 11,6%, газу природного – на 4,1%.

У галузі з розроблення кар'єрів ПрАТ «Полтавський ГЗК» показує позитивну динаміку, а саме в порівнянні з минулим роком обсяг виробництва обкотишів зріс на 57,9%. Видобуток залізної руди виріс в 2 рази. Обсяг реалізації підприємства складає 17,2 млрд грн, що на 70,7% більше, ніж за відповідний період минулого року.

ТОВ «Єристівський ГЗК» збільшив видобуток залізної руди на 23% в порівнянні з минулим роком.

Провідне підприємство в галузі нерудних металів АТ «ККУ «Кварц» показує позитивний результат: видобуток щебню гранітного збільшився на 45,7%, відсіву зменшилось на 23,7%.

ВП «Крюківський кар'єр філії «ЦУП» АТ «Укрзалізниця» наростив видобуток щебня на 11,6% порівняно з минулим періодом.

ТОВ «Мало-Кохнівський кар'єр» збільшив видобуток щебню на 2%.

Машинобудування

Впродовж 2024 року періоду позитивну динаміку виробництва демонструють підприємства машинобудування: ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод» – виробництво вагонів вантажних збільшив на 89,2% в порівнянні з минулим роком, ПП «Лубнимаш» – транспортери ланцюгові на 66,4%, силоси металеві уніфіковані – на 1,2%, норії універсальні – на 15,7%, ПрАТ «Склоприлад» – лабораторний посуд і прилади – на 51,7%, НВП «Фероліт» - молотильні тіла – на 19,2%, ТОВ ВКО «Кисень» – виробництво кисню на 24,7%, ПрАТ «Кременчуцький завод технічного вуглецю» – на 26,3%, АТ «Лубнифарм» – матеріали перев'язувальні – на 23,8% більше, препарати лікарські – на 1,3%, ПраТ «Карлівський машинобудівний завод»

– зерносушарки – на 70%, силоси – на 72,7%, транспортне обладнання – на 33,3%, ТОВ «НВФ «Техвагонмаш» – машини та пристрої механічні – в 2,7 рази більше, ТОВ «АВМ АМПЕР» – виробництво електророзподільчої та контрольної апаратури – на 95%, ТОВ «Гадяцький завод «Горизонт» – промислове холодильне та вентиляційне устаткування – на 2,1%.

Обсяг виробництва промислової продукції зріс на таких підприємствах машинобудівної галузі: ТОВ «Інструментальний завод» – в 2 рази.

Водночас, скоротились обсяги виробництва: ПрАТ «Хорольський механічний завод» – сепаратори зернові – на 12,4%, дробарки зернові – на 20,4%, ПрАТ «Обод» – колеса до легкових автомобілів – на 60,1%, ВП «Лубенський верстатобудівний завод» ПАТ «Мотор Січ» – верстати – на 95%.

Обсяг виробництва промислової продукції знизився на таких підприємствах машинобудівного комплексу: ПрАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин» - на 35,6%, ТОВ «Гадяцький завод залізобетонних виробів» – на 34,7 % менше, ПрАТ «Кременчуцький колісний завод» – на 39,1%, ТОВ «Спецлісмаш» – на 23%, ПрАТ «Завод «Лтава» – на 55%.

Легка промисловість

В легкій промисловості позитивну динаміку продемонстрували такі підприємства:

Лубенський УВП УТОГ – виробництво робочого одягу – на 60% більше минулого року, ТОВ «Валтекс-маркетинг Плюс» – повсть технічна – на 12,5% більше, але в той же час відбулося зменшення виробництва на підприємстві ПрАТ «КВТФ «Кремтекс» – швейні вироби – на 42,2%.

10.2. Вплив на навколишнє середовище

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

На території Полтавської області розташоване одне з найбільших підприємств гірничодобувної промисловості України – *ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»*.

Підприємство здійснює повний технологічний цикл від добування залізної руди до виробництва залізорудних котунів – сировини для металургійних заводів.

Сировинна база комбінату – це Лавриківське та Горішньоплавнівське родовища Кременчуцької магнітної аномалії. На сьогодні розробляється два родовища одним кар'єром.

Переробка руди, виробництво концентрату, щебеню і котунів здійснюється комплексом, до якого входить дробильна і збагачувальна фабрики та цех виробництва окатишів.

У 2010 *ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат»* почало розробляти Єристівське родовище залізистих кварцитів, на якому виконуються вскривні роботи.

ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат» розпочало розробляти Біланівське родовище залізистих кварцитів з II кварталу 2018 року.

Табл. 10.1. Підприємства гірничодобувної галузі Полтавської області, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на атмосферне повітря

Підприємства	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря							
	2021 рік		2022 рік		2023 рік		2024 рік	
	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»	9,246	18	4,777	18,5	3,360	11	3,360	11
ТОВ «Єривський гірничо-збагачувальний комбінат»	2,203	4,2	1,634	6,3	0,699	2,3	1,154	3,95
ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат»	0,125	0,24	0,125	0,5	0,146	0,48	0,147	0,5

ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» здійснює в середньому 11% викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення до загальних по області; ТОВ «Єривський гірничо-збагачувальний комбінат» – 3,95% обласних викидів; ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат» – 0,5% викидів області.

На Полтавському гірничо-збагачувальному комбінаті станом на 31.12.2024 обсяг накопичених порід у відвалах станом на 31.12.2024 становить – 2095,3 млн т, у хвостосховищі – 492,196 млн т.

За даними обласного звіту про використання води по формі №2-ТП (водгосп) у 2024 звітному році об'єм скидання зворотних вод склав 6,597 млн м³, в тому числі 3,99 млн м³ забруднених (без очищення) та недостатньо очищених зворотних вод.

Скинуті води ТОВ «Єривський ГЗК» (у Кам'янське водосховище) та ТОВ «Біланівський ГЗК» (у р. Рудька) мають категорію *нормативно чистих*.

10.2.2. Харчова промисловість

Щодо підприємств, виробництво збільшилось на підприємствах:

ТОВ «Пирятинський сирзавод» – сир та продукт плавлений – на 3,2%, ТОВ «Укролія» - олія соняшникова – на 8,4%, ТОВ «Оржицький молокозавод» - молоко – на 19,3%, сир – на 34,2%, йогурт – на 25,3%, масло – на 33,8%, ТОВ «Глобинський маслосирзавод» - масло - на 24,25%, сироватка згущена – на 24,08%, ТОВ «Хорольський завод дитячого харчування» - питна вода «Малиш» – на 22,3%, сухі продукти для дитячого харчування – на 9,1%, ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат» - напівфабрикати – на 22,3%, м'ясо – на 1,9%, АТ «Фірма «Полтавпиво» - пиво – на 7%, б/а напої – на 7,2%, ТОВ «Домінік-КО» - вироби сахарні, печиво та здобні хлібобулочні вироби – на 13,3%, Решетилівська філія

ТОВ «Террафуд» – сир плавлений – на 6,2%, продукти харчові готові – на 13,1%, ТОВ «Дом Фактор» – риба солена та копчена – на 2,1%.

Разом з тим, скорочення виробництва мають такі підприємства харчової галузі:

ТОВ «Хорольський завод дитячого харчування» - масло вершкове – на 25,8%, ТОВ «Пирятинський делікатес» – на 43,9% менше, ПрАТ «КрКф «Рошен» - кондитерські вироби – на 8,6% менше, ТОВ «Пирятинський сирзавод» - молоко питне та кисломолочні продукти – на 19,4%, ТОВ «Фірма Діамант ЛТД» - крупи – на 81,7%, ПП «Білоцерківська агропромислова група» – масло – 8,0%, суха сироватка – на 2,5%, ТОВ «Кохнівський хліб» – хлібобулочні вироби – на 11,5%, ПрАТ «Полтавський олійноекстракційний завод – Кернел Груп» – олія нерафінована – на 3,2%, ТОВ «Жадана Плюс» – виробництво олії – на 52%.

- Обсяг виробництва промислової продукції знизився на таких підприємствах харчової галузі: ТОВ «Хвилясті» - на 10,7 %, ТОВ «Пирятинський делікатес» – на 43,3 менше.

10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва

Екологізація промислових підприємств передбачає екологізацію як виробничої системи, так і системи управління нею, а саме екологізацію всіх видів продукції, що виробляються на підприємстві:

- розроблення таких видів, що найменше впливають на навколишнє середовище під час виготовлення, споживання та утилізації;
- перебудову технічної бази у напрямку еколого-орієнтованого виробництва, яке забезпечить економію і раціональне використання природних ресурсів та зменшить забруднення навколишнього середовища;
- утилізацію та перероблення відходів виробництва та споживання продукції.

Провідними підприємствами Полтавської області щорічно розробляються заходи, виконання яких направлене на поліпшення екологічної обстановки навколо. Заходи містять розділи щодо захисту водного і повітряного басейнів, раціональному використанню природних ресурсів, діяльності з відходами і озеленення територій промислових майданчиків.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва в 2024 році порівняно з 2023 роком склав 86,7%, в тому числі в сільгосппідприємствах – 85,1%.

Соняшникові поля
Полтавщини

Аграріями Полтавщини в 2024 році зібрано 5,7 млн т основних сільськогосподарських культур, у тому числі 4,1 млн т зернових та зернобобових культур.

З них пшениці – 1,2 млн т, (що на 37,0 тис. т більше, ніж 2023 року), середня урожайність склала 48,4 ц/га.

В області посіяно озимих зернових культур під урожай 2025 року на площі 248,7 тис. га, із них пшениці – 239,2 тис. га, ячменю – 7,0 тис. га, жита – 2,5 тис. га. Крім того, ріпаку посіяно 13,5 тис. га.

По валовому збору основних сільськогосподарських культур Полтавщина посідає 1 місце в державі, кукурудзи на зерно 2 місце, цукрових буряків – 4 місце.

В області понад 160 суб'єктів господарювання агропромислового комплексу утримують поголів'я великої рогатої худоби. Також налічується 1077 сімейних ферм, в яких утримується від трьох корів.

В 2024 році з обласного бюджету виділено кошти в сумі 800,0 тис. грн для придбання зарибку. Обсяг зариблення склав 12,5 тонн, або 62,7 тис. екземплярів.

Крім цього, проведено зариблення водойм за рахунок інших джерел та бізнесу. Було випущено 61,5 тис. екземплярів загальною вагою понад 12 тонн. Всього в 2024 році в водойми було вселено 124,2 тис. екземплярів риби.

Через Державний аграрний реєстр в 2024 році 1224 суб'єкта господарювання отримали бюджетну допомогу в сумі 141,8 млн грн, в тому числі за 1 га оброблюваних угідь 831 суб'єкта господарювання отримали 120,7 млн грн, 368 суб'єкта господарювання за утримання корів – 17,1 млн грн, за кіз і овець 18 суб'єкт господарювання – 1,7 млн грн. Загальна сума підтримки аграріям склала біля 141,8 млн грн.

До участі у Програмі «Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва» долучилось 321 підприємство

області – перше місце серед областей України. Придбано 532 одиниць техніки та обладнання на суму 328,4 млн грн. Сума отриманої часткової компенсації склала 68,4 млн грн.

У рамках урядової грантової програми підтримки малого та середнього бізнесу «єРобота» в агропромисловому секторі 41 особа отримала фінансову підтримку в сумі 10,1 млн грн на старт або розвиток власної справи.

11.2. Вплив на навколишнє середовище

11.2.1. Внесення мінеральних та органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Мінеральні добрива – вироби хімічної промисловості, що містять поживні елементи, які потрібні для сільського господарства. Застосування мінеральних добрив сприяє збільшенню врожайності сільськогосподарських культур, покращенню якості продукції та підвищенню стійкості рослин у несприятливих кліматичних умовах. Найчастіше у ґрунті немає відповідної кількості азоту, фосфору й калію. Тому азотні, фосфорні і калійні мінеральні добрива широко застосовуються у сільському господарстві.

Органічні добрива також містять азот, фосфор, калій, кальцій та інші елементи живлення рослин, а також органічні речовини, які позитивно впливають на властивості ґрунту.

Органічні добрива складаються з речовин тваринного і рослинного походження, які, розкладаючись, утворюють мінеральні речовини, при цьому в приземний шар виділяється діоксид вуглецю, необхідний для фотосинтезу рослин. Крім того, органічні добрива сприятливо впливають на водне і повітряне живлення рослин, сприяють розвитку ґрунтових бактерій та мікроорганізмів, які живуть в симбіозі з корінням овочевих культур і допомагають їм отримати доступні поживні елементи. До органічних добрив відносять гній, торф, компост, пташиний послід та інші матеріали.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2024 році під посіви сільськогосподарських культур сільськогосподарськими підприємствами внесено 69 кг мінеральних добрив (у поживних речовинах) і 1008 кг органічних добрив на 1 га уточненої посівної площі. Площа, яка оброблена мінеральними добривами у звітному році склала 79,6% уточненої посівної площі, оброблена органічними добривами – 4,4% уточненої посівної площі.

Табл. 11.1. Застосування мінеральних добрив під урожай сільськогосподарських культур у 2024 році

	Площа, оброблена мінеральними добривами		Обсяг унесених мінеральних добрив, т					Обсяг унесених мінеральних добрив (у діючій речовині) у розрахунку на 1 га, кг	
	га	у % до уточненої посівної площі	у фізичній масі	у діючій речовині				уточненої посівної площі	площі, обробленої добривами
				усього	у тому числі за видами				
					азот (N)	фосфор (P)	калій (K)		
Під урожай звітного року	846967,04	79,6	167794,0	72976,4	54134,3	9930,1	8912,0	69	86
Культури сільськогосподарські	846773,20	79,6	167761,0	72963,5	54123,5	9929,3	8910,7	69	86
Культури зернові та зернобобові	435360,95	88,5	96006,3	40030,9	32515,2	3978,7	3537,0	81	92
у тому числі									
пшениця	162681,29	94,2	40860,2	14987,6	12225,9	1634,0	1127,7	87	92
кукурудза	252862,53	88,6	51886,5	23676,2	19368,1	2089,6	2218,5	83	94
Культури технічні	383122,24	73,0	67749,6	31287,3	20220,6	5821,0	5245,7	60	82
у тому числі									
соя	91936,84	50,4	11295,3	5170,8	2772,4	1194,2	1204,2	28	56
ріпак озимий та кольза (ріпак ярий)	39064,20	94,2	13439,1	4743,7	3807,3	519,8	416,6	114	121
соняшник	222629,68	83,4	31230,2	14465,5	10014,4	2481,8	1969,3	54	65
буряк цукровий (фабричний, маточний та на насіння)	27552,10	98,6	11403,1	6771,0	3519,9	1604,8	1646,3	242	246
Коренеплоди та бульбоплоди, культури овочеві та баштанні продовольчі	503,75	52,4	476,8	234,5	76,0	75,8	82,7	244	465
у тому числі									
коренеплоди та бульби їстівні з високим вмістом крохмалю та інуліну	420,72	66,8	443,5	218,4	к	к	76,8	347	519
культури овочеві відкритого ґрунту (включаючи маточні та на насіння)	19,58	13,8	5,4	2,2	1,9	к	к	16	116
Культури кормові (включаючи маточні та на насіння)	27786,26	60,0	3528,3	1410,8	1311,7	53,8	45,3	30	51
Культури багаторічні	193,84	38,1	к	к	к	к	к	б	к

¹ По підприємствах, що відповідають критеріям, визначеним статистичною методологією.

² Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів. Дані можуть бути уточнені.

к – дані не оприлюднюються з метою виконання вимог Закону України "Про офіційну статистику" щодо забезпечення гарантій органів державної статистики щодо статистичної конфіденційності.

Табл. 11.2. Застосування органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур у 2024 році

	Площа, оброблена органічними добривами		Обсяг унесених органічних добрив, т						Обсяг унесених органічних добрив у розрахунку на 1 га, кг	
	га	у % до уточненої посівної площі	усього	у тому числі за видами					уточненої посівної площі	площі, обробленої добривами
				гній тварин сільськогосподарських	послід птиці свійської	мул і сапропель	торф та його субстрати	інші органічні добрива		
Під урожай звітного року	46584,57	4,4	1072993	1013100	36908	–	–	22985	1008	23033
Культури сільськогосподарські	46584,57	4,4	1072993	1013100	36908	–	–	22985	1008	23033
Культури зернові та зернобобові	16117,82	3,3	416962	389699	к	–	–	к	847	25870
у тому числі										
пшениця	6914,72	4,0	170766	161106	к	–	–	к	988	24696
кукурудза	7974,24	2,8	227362	210619	к	–	–	к	796	28512
Культури технічні	23859,51	4,5	345746	316312	к	–	–	к	659	14491
у тому числі										
соя	3228,67	1,8	57883	54754	к	–	–	к	318	17928
ріпак озимий та кольза (ріпак ярий)	к	1,7	к	к	к	–	–	к	373	22162
соняшник	13328,53	5,0	150657	127375	к	–	–	к	564	11303
буряк цукровий (фабричний, маточний та на насіння)	6503,21	23,3	120034	117817	к	–	–	к	4296	18458
Коренеплоди та бульбоплоди, культури овочеві та баштанні продовольчі	к	к	к	к	–	–	–	–	к	к
у тому числі										
коренеплоди та бульби їстівні з високим вмістом крохмалю та інуліну	к	к	к	к	–	–	–	–	к	к
культури овочеві відкритого ґрунту (включаючи маточні та на насіння)	к	к	к	к	–	–	–	–	к	к
Культури кормові (включаючи маточні та на насіння)	к	14,3	к	к	–	–	–	к	6701	46966
Культури багаторічні	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

¹ По підприємствах, що відповідають критеріям, визначеним статистичною методологією.² Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів. Дані можуть бути уточнені.

Найбільші обсяги мінеральних добрив внесено на площі під буряк цукровий, ріпак озимий та ріпак ярий, а також пшеницю.

Рис.11.1. Внесено мінеральних добрив на 1 га посівної площі, кг

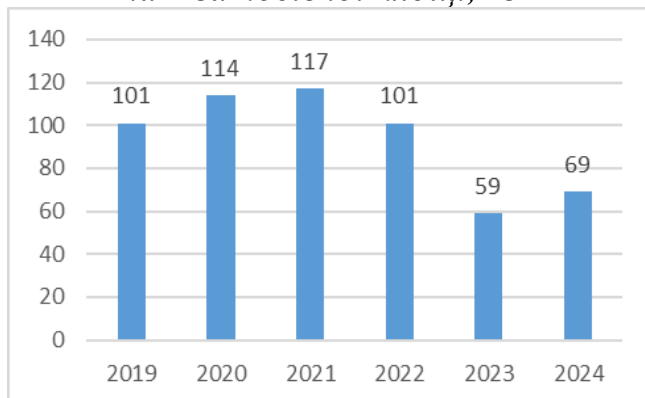
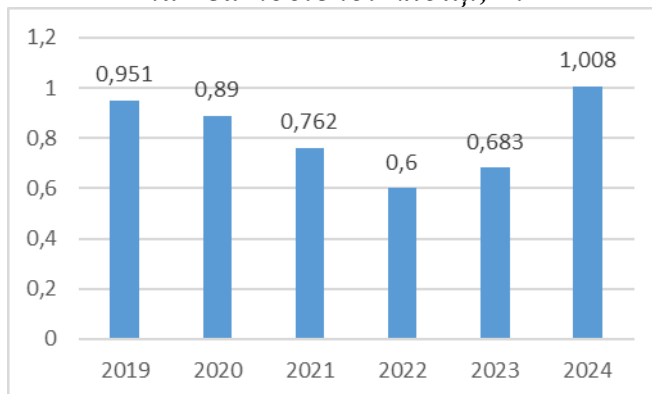

Рис.11.2. Внесено органічних добрив на 1 га посівної площі, т

11.2.2. Використання пестицидів

У 2024 році при боротьбі зі шкідниками, хворобами та забур'яненістю на території Полтавської області використано пестициди на площі 3111,38 тис. га, з них: в Кременчуцькому районі – 682,29 тис. га, Лубенському – 832,88 тис. га, Миргородському – 763,40 тис. га, Полтавському – 832,81 тис. га.

Пестицидне навантаження на 1 га ріллі склало 1,8 кг.

При виконанні робіт із захисту рослин в господарствах області у 2024 році застосовувались сільськогосподарські безпілотні літальні апарати. За їх допомогою оброблено 25,97 тис. га сільськогосподарських культур, з них: в Кременчуцькому районі – 0,52 тис. га, Лубенському – 8,17 тис. га, Миргородському – 13,14 тис. га, Полтавському – 4,14 тис. га.

В господарствах Полтавської області на кінець 2024 року залишки пестицидів становили 3,2 т, залишки біопрепаратів – 3,2 т.

Північно-східним міжрегіональним центром ДУ «Держґрунтохорона» проводиться ведення моніторингу ґрунтів (земель сільськогосподарського призначення) у мережі спостережень на моніторингових ділянках з метою виявлення і узагальнення тенденцій та характеру змін показників родючості ґрунтів, а також забруднення їх залишковими кількостями пестицидів, радіонуклідів, солями важких металів, агрохімікатів.

11.2.3. Зрошення та осушення земель

Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області інформує.

З початку 2021 року в Україні відбувалося формування сучасних нормативно-правових актів з питань оптимізації функцій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо зрошення та дренажу, утворення і функціонування організацій водокористувачів; врегулювання питань щодо права власності на внутрішньогосподарські зрошувальні системи та механізму передачі у власність організацій водокористувачів об'єктів внутрішньогосподарської мережі, які перебувають у комунальній власності або є

безхазайними; формування тарифів на послуги з передачі води для потреб зрошення; обґрунтування інституційних та економічних засад утворення суб'єкта господарювання державної форми власності та передачі в його управління об'єктів інфраструктури, що перебувають у державній власності.

Загалом в області у 2024 році зрошувалося 6,607 тис. га, що становить 20,9% від загальної площі.

11.2.4. Тенденції в тваринництві

За інформацією, наданою Департаментом агропромислового розвитку облвійськкадміністрації Полтавська область займає лідируючі позиції в Україні і з виробництва продукції тваринництва.

Основними пріоритетами в розвитку галузі тваринництва є молочне скотарство і свинарство. За кількістю поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств область посідає друге місце, корів – друге, у сільськогосподарських підприємствах за кількістю поголів'я великої рогатої худоби та корів – перше місце в Україні.

Серед регіонів України з виробництва молока в усіх категоріях господарств та сільськогосподарських підприємствах область займає перше місце.

Полтавщина має одну з найбільших племінних баз в Україні. Наразі в області налічується 38 суб'єктів племінної справи у тваринництві з розведення ВРХ, свиней, овець, коней, птиці, бджіл та племпідприємства, що забезпечують відтворення.

Полтавська область є лідером серед регіонів України за кількістю племінного поголів'я великої рогатої худоби – 10% від загального племінного поголів'я в Україні.

11.3. Органічне сільське господарство

За інформацією, наданою Департаментом агропромислового розвитку облвійськкадміністрації, Полтавська область має значний досвід в розвитку органічного землеробства, виробництва органічних продуктів харчування та засобів захисту рослин. Загальна площа земель, зайнятих під органічним виробництвом, по області у звітному році становить 24,1 тис. га або 1,3% орних земель.

На сьогодні в області сертифіковані 35 виробників органічної продукції.

Табл. 11.3. Виробництво органічної продукції та сировини

Рік	Площа, на якій виробляється органічна продукція та сировина		Об'єкти, яким надано статус спеціальних сировинних зон		
	тис. га	% від загальної площі регіону	площа, тис. га	% від загальної площі території	кількість, од.
2024	24,1	1,3	-	-	-

11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства

Стратегія сталого розвитку аграрного виробництва передбачає існування оптимального балансу між економічною, соціальною й екологічною сферами. Саме тому нині існує необхідність у переосмисленні ролі економічних та екологічних пріоритетів, де перевага має віддаватися екологічно безпечному розвитку аграрного виробництва.

Однією з основних складових частин стратегії сталого розвитку є концепція зеленої економіки, яка популярна серед національних урядів багатьох країн та широко підтримана міжнародними організаціями. ООН і Організація економічного співробітництва та розвитку розглядають зелену економіку як подальшу трансформацію й уточнення концепції сталого розвитку, що ґрунтується на принципах взаємодії суспільства і природи та передбачає гармонізацію економічного, соціального розвитку та збереження довкілля.

Очевидним є те, що Україна, як і більшість країн світу, підтримує стратегію сталого розвитку та концепцію зеленої економіки в аграрному виробництві, проте необхідно провести цілу низку якісних та ефективних реформ, які будуть стосуватися напрямів оновлення структури виробництва, переходу на відновлювальні джерела енергії, упровадження зелених технологій, раціонального підходу до використання ресурсів та інноваційного розвитку аграрного виробництва.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

Інформація про потужності гідроелектростанцій області, кількість виробленої ними електричної енергії у звітному періоді у зв'язку з воєнним станом та постійними обстрілами енергетичної інфраструктури держави не може бути висвітлена, так як є інформацією з обмеженим доступом.

Таким чином, у розділі зазначається остання наявна інформація.

12.1. Структура виробництва та використання енергії

За даними Головного управління статистики у Полтавській області підприємствами й організаціями області у 2020 році використано 6544,9 тис. т енергетичних матеріалів і продуктів перероблення нафти в умовному паливі, що на 3,4% більше, ніж у 2019 році (6320,6 тис. т).

У структурі використаного палива значними були частки газу природного – 23,4%; газойлів (палива дизельного) – 4,8% та дров для опалення – 1,7 відсотка.

Табл. 12.1. Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів

Полтавська область	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Споживання електроенергії млн. кВт.г	3151,8	3975,4	4138,7	4047,8	3942,1	3887,2	4046,3	3981,5	3853,2
Темп зміни, % до обсягу 2000р.	–	126,1	131,3	128,4	125,1	123,3	122,1	120,8	118,2
Споживання теплоенергії, тис.Гкал	3583,2	4018,3	3774,8	3700,3	2970,1	2606,8	2903,1	2591,9	2272,7
Темп зміни, % до обсягу 2000р.	–	112,1	105,3	103,3	82,9	72,8	75,3	72,3	63,4

Примітка.

Таблиця наведена за даними Головного управління статистики у Полтавській області

Підприємства промисловості використали 5969,0 тис. т умовного палива (на рівні попереднього року – 5663,3 тис. т); підприємства й організації сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства спожили 157,1 тис. т умовного палива (більше на 22,3% проти попереднього року – 202,3 тис. т); транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 85,1 тис. т (менше на 29,1% проти попереднього року – 120,1 тис. т).

Табл. 12.2. Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2020 році

Полтавська обл.	Кількість підприємств	Обсяги викидів, тис. т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої продукції, г/грн	Темп зміни, % порівняно з 2018 роком	
				обсягів викидів	викиди на одиницю продукції,
1	2	3	4	5	6
Усього стаціонарними джерелами	576	45,8	0,31	–10,20	19,17
-в тому числі за видами діяльності:					
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	82	18,8	0,24	–9,18	–3,97
Переробна промисловість:	108	14,8	0,22	–9,76	26,98

1	2	3	4	5	6
у тому числі виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	4	11,2	0,63	-5,08	49,63
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	27	0,4	0,03	-20,00	-8,39
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	9	0,1	0,11	0,00	15,70

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2021 році частка області у загальному обсязі використання палива по Україні залишилася на рівні попереднього 2020 року до 6,9% (2019 – 6,4%).

Табл. 12.3. Динаміка споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Полтавська обл.	2000	2005	2010	2013	2015	2018	2019*	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	
Всього по Україні млн. т умовного палива* /область, у %	176,2/4,1	205,6/0,6	150,0/5,6	136,0/5,3	89,8/6,5	91,502/6,7	86,747/6,4	84,726/6,9
Вугілля кам'яне* тис. т./ область, у %	63,4912/ 0,07	63,8762/ 0,06	66,5188/ 0,1	70,2131/ 0,0	44,8008/ 0,0	45,043/ 0,04	42,147/ 0,04	37,797/ 0,04
Газ природний*, млрд м³ / область, у %	68,4/3,2	72,6/3,6	38,2/4,5	32,436/6,6	21,051/8,7	20,733/7,8	19,287/6,5	21,702/5,2
Бензин моторний* тис. т./ область, у %	2940,7/3,4	3670,1/2,2	1062,5/5,4	869,9/5,3	559,4/6,2	540,0/5,8	514,2/6,0	415,7/4,5
Газойлі (дизпаливо)* тис. т./ область, у %	4882,7/5,5	5133,4/4,8	3939,6/8,7	4151,4/8,1	3432,7/7,7	4294,6/7,6	4752,5/6,5	3956,2/6,8
Мазути топкові важкі* тис. т/ область, у %	1222,4/5,5	684,6/5,0	8494,9/3,0	201,4/8,9	367,3/22,5	244,4/40,6	86,7/к	98,2/к

Примітка.

*— За даними ф.№ 4-мтп (річна) «Звіт про використання та запаси палива» (без урахування обсягів реалізованих населенню).

к — дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Динаміка, що наведена у табл. 12.3 демонструє зниження споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти у 2019 році в цілому по Україні крім газойлів (дизпаливо).

Використання майже усіх видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти по Полтавській області у порівнянні попереднім роком зменшилася (табл. 12.4).

Табл. 12.4. Динаміка використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Назва	2000	2005	2010	2013	2014	2016	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Всього, т умовного палива	7282936	12928049	8358701,3	7270615,3	6720624,7	5684482,3	6165814,7	5571710,4	5812444,1
Вугілля кам'яне, т	47506	40222	34645,8	25631,4	21434,2	21518,2	18138,6	15184,7	13412,2
Газ природний, тис. м ³	2193124	2604209	1716012,9	2145216,9	2050645,3	1688124,4	1614321,1	1251489,4	1122609,0
Дрова для опалення, м ³ щільних	7812	12550	14022,6	28290,5	33649,2	49599,8	67482,8	63456,5	51442,7
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини, т							13909,1	18792,9	5035,8
Стружка і тріска деревні, т							10649,6	6978,3	7505,7
Інше тверде біопаливо рослинного походження, т							967239,9	38014,9	31877,0
Інші види первинного палива, т умовного палива	5362	9225	17241,8	12679,9	19275,2	747798,9*	967239,9	931639,6	
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного, вугілля бурого та торфу, т	3677	315	194,1	115,9	2300,7	84,5	1291,9	544,9	κ
Бензин моторний, т	100223,5	82380,4	57644	46451,7	39092,0	35268,2	31435,1	30654,5	18452,1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Дистиляти нафтові легкі, фракції легкі інші, т	...	82217,5	249,1	153,5	73,6	34,8	56,8	48,6	16,8
Дистиляти нафтові середні, фракції середні інші, т								к	—
Паливо для реактивних двигунів типу гас, т								1,0	к
Гас для технічних цілей, т	453,2	294,2	158,4	132,7	122,4	82,7	94,4	87,3	23,1
Газойлі (дизельне паливо), т	269766,1	245539,5	343318,7	334969,9	324076,4	282163,9	325669,4	308107,8	269682,4
Мазути паливні важкі, т	67208,2	34478,8	25779,1	18039,8	15469,4	199040,7	99319,0	к	к
Оливи та мастила нафтові; дистиляти нафтові важкі, т	14975,5	16640,5	13620,3	8776,3	7193,2	5508,9	6519,8	5850,5	5091,3
Пропан і бутан скраплені, т	3283	4677,4	10066,2	13874,8	12081,9	15901,8	16152,7	14634,1	10540,5
Бітум нафтовий і сланцевий, т	4956	14480	11158,9	6313,5	4683,7	12630,8	10092,0	7219,0	5668,3
Інші види нафтопродуктів, т умовного палива	...	—	314,5	1639,0	1183,9	113,1*	46892,6	273,2	18,7

Примітка.

к – Дані вилучено з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності інформації;

* – значення наведено в тонах

У 2020 році за структурою витрат найбільше палива використано на перетворення в інші види палива та енергію – 73,1% від загальної кількості використаного палива, частка для неенергетичних цілей склала – 0,5%, кінцеве використання дорівнювало – 26,4%, втрати при розподілі, транспортуванні та зберіганні – не зафіксовані.

Підприємства та організації області протягом 2020 року використали електроенергії за всіма видами витрат 3822,701 млн кВт·год, на рівні попередніх 2018-2019 років (3981,528 млн кВт·год). Найбільше електроенергії було

використано підприємствами промисловості (3309,972 млн кВт·год або 86,6% від загального використання по області). Серед міст та районів області найбільше електроенергії традиційно використовують підприємства та організації міст Горішні Плавні, Кременчук та Полтава.

Загальний обсяг використаної теплоенергії становив 2272,682 тис. Гкал, що на 12,3% менше ніж у 2019 р (2591,892 тис. Гкал). Найбільше теплоенергії було використано підприємствами промисловості (1812,185 тис. Гкал або 79,7% від загального використання по області). Серед міст та районів області найбільше теплоенергії використовують підприємства та організація міст Кременчук та Полтава.

За інформацією Головного управління статистики у Полтавській області частки використання енергетичних матеріалів та продуктів їх перероблення у 2020 році мають наступний розподіл за напрямками споживання та видами економічної діяльності:

Табл. 12.5. Використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за видами економічної діяльності¹ у 2020 році

Полтавська область	Витрачено т умовного палива	Витрати палива в натуральному вимірі			
		вугілля кам'яне, т	газ природний, тис.м3	бензин моторний, т	газойлі (паливо дизельне), т
1	2	3	4	5	6
Усього	5812444,1	13412,2	1122609,0	18452,1	269682,4
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	139516,9	к	8295,1	5493,9	77059,9
Промисловість	5497264,5	10408,0	1058511,3	5044,9	139708,0
добувна промисловість і розроблення кар'єрів	767286,0	к	451576,0	1764,2	107647,5
переробна промисловість	4104427,5	8799,7	133231,1	2231,3	30300,5
у тому числі					
виробництво харчових продуктів	114665,8	к	66175,5	1127,9	9053,1
виробництво напоїв	2275,0	—	1690,0	81,6	78,4
виробництво тютюнових виробів	к	—	к	к	к
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	к	—	к	к	к
металургійне виробництво	301,6	—	—	к	130,0
виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	1355,5	к	351,2	113,9	226,9
постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	622379,8	к	473637,8	741,9	658,0
водопостачання; каналізація, поводження з відходами	3171,2	к	66,4	307,5	1102,0
Будівництво	32640,3	к	2885,4	1368,3	13004,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	9899,1	к	773,9	857,2	4108,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	86622,1	864,9	30569,3	1049,9	31332,1
Операції з нерухомим майном	2506,4	—	935,6	204,7	561,3
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	20494,3	1636,7	10809,0	2165,9	758,5
Освіта	4469,8	к	2789,2	205,7	124,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	9867,3	154,4	4631,2	789,4	834,8
Інші види економічної діяльності	9163,4	к	2409,0	1272,2	2190,6

Примітка.

¹ За даними ф.№ 4-мтп (річна) “Звіт про використання та запаси палива” (без урахування обсягів реалізованих населенню);

к – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

У 2020 році загальна установлена електрична потужність підприємств області становила 496,4 тис. кВт – більше ніж у попередньому році на 4,2% (у 2019 р. – 475,4 тис. кВт), загальна установлена теплова потужність – 5095,1 тис. Гкал – на рівні попереднього року (у 2019 р. – 5104,7 тис. Гкал). Підприємствами було відпущено електричної енергії 719,5 млн кВт·год – на рівні попереднього року (у 2019 р. – 709,4 млн кВт·год), теплової енергії 3936,4 тис. Гкал – менше ніж у попередньому на 7,3% (у 2019 р. – 4248,1 тис. Гкал).

12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище

Наявність на Полтавщині розвинутої промисловості, значна кількість енергетичних об’єктів, висока концентрація їх в містах Кременчук та Полтава, розвинута мережа транспортних комунікацій, в т.ч. нафто-, газо-, та нафтопродуктопроводів, – усе це збільшує імовірність виникнення техногенних надзвичайних ситуацій.

Такі підприємства енергетичного комплексу, як ПрАТ «Укртатнафта», Кременчуцьке лінійно-виробниче управління магістральних газопроводів, Філія Газопромислове управління «Полтавагазовидобування», Нафтогазовидобувне управління «Полтаванaftогаз» і ТОВ Торгова фірма «Кременчукнафтопродукт» становлять підвищену екологічну небезпеку. Аварії на них можуть завдати значну шкоду довкіллю.

ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ», відкритий розподільчий пристрій

Підприємства ПрАТ «Укртатнафта» та ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» включені до Переліку 100 об’єктів, які є найбільшими забруднювачами довкілля в Україні.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2020 році обсяги відпуску електричної енергії в області теплоелектроцентралями становили 598,5 млн кВт·год – менше ніж у попередньому на 2,5% (у 2019 р. – 614,0 млн кВт·год), обсяги відпуску теплової енергії – 1475,3 тис. Гкал, що також

менше від обсягів 2019 року на 8,0% (у попередньому році – 1604,4 тис. Гкал). Обсяги відпуску теплової енергії теплогенеруючими установками, котельнями склав 2328,3 тис. Гкал – менше ніж у попередньому році на 6,6% (у 2019 р. – 2493,4 тис. Гкал).

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Управління житло-комунального господарства Полтавської обласної державної адміністрації облвійськадміністрації інформує наступне.

В березні 2015 року Полтавський регіональним відділенням Фонду державного майна України із ТОВ «Гідроенергоресурс» м. Київ, терміном на 49 років, укладено договори оренди на 6 шлюзів-регуляторів з метою встановлення на них енергозберігаючого обладнання. Це Нижньомлинський шлюз-регулятор на р. Ворскла в с. Нижні Млини Полтавського району, Вакуленський шлюз-регулятор на р. Ворскла в с. Терентіївка та Деревківський шлюз-регулятор на р. Ворскла с. Деревки Полтавського району. А також на р. Псел шлюз-регулятор в с. Велика Багачка, Малобудинщанський шлюз-регулятор в с. Малі Будища Миргородського району та Книшівський шлюз-регулятор в с. Книшівка Полтавського району

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2020 році установча електрична потужність гідроелектростанцій області дорівнювала 4,3 тис. кВт, що більше ніж у 2019 році в 1,6 разів (2,7 тис. кВт), обсяг відпуску електричної енергії гідроелектростанціями області дещо зменшився (на 30,8%) і склав 13,5 млн кВт·год (2019 р. – 19,5 млн кВт·год). Частка обсягів відпуску електричної енергії гідроелектростанціями у 2020 році становила майже 2% з усіх джерел постачання енергії (у 2019 р. – 2,8%).

У Полтавській області активно впроваджується метод отримання електричної енергії з енергії сонячного випромінювання.

За інформацією Управління житлово-комунального облдержадміністрації в області, станом на 01.01.2021р., фізичними особами введено в експлуатацію 606 таких генеруючих установок споживача, 135 (чверть усіх установок) – у 2020 році.

Також в області функціонують підприємства, які здійснюють виробництво електричної та теплової енергії з біопалива. Види біопалива, з яких виробляється енергія: дерев'яні брикети, гранули з пресованої деревини, пелети деревні, дрова та дрова ущільнені, а також дрова ущільнені (брикети), брикети з соняшникового лушпиння, пелети з соняшникового лушпиння, вугілля.

Головне управління статистики у Полтавській області інформує про використання у 2020 році 5,0 тис. т паливних брикетів та гранул з деревини та іншої природної сировини, що менше ніж у попередньому у 3,8 разів (у 2019 р. – 18,8 тис. т; у 2018 р. – 13,9 тис. т). 72,6% (у 2019 р. – 80,2%; 2018 р. – 75,4%) такої сировини використано у промисловості, ще 16,2% на потреби підприємств та організацій інших видів діяльності.

12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище

Серед промислових об'єктів одним з основних забруднювачів атмосферного повітря є підприємства теплоенергетики (близько 30 відсотків усіх шкідливих викидів в атмосферу від стаціонарних джерел).

У галузі екології в тепловій енергетиці домінують дві найважливіші проблеми: забруднення атмосферного повітря і забруднення земель через накопичення значної кількості відходів (золи, шлаків, пилу).

Екологізація об'єктів енергетики передбачає:

упровадження новітніх наукових досягнень, енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів;

налагодження ефективного екологічного контролю з метою управління техногенним навантаженням, раціональним використанням природних ресурсів і розміщенням продуктивних сил;

упровадження екологічно ефективних методів організації виробництва, принципів корпоративної соціальної відповідальності, чистого виробництва з метою зменшення обсягів викидів і скидів, мінімізації утворення відходів та комплексного використання матеріально-сировинних ресурсів, у тому числі вторинних.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

13.1. Транспортна мережа

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

У відповідності до дій норми Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» дана інформація у звітному році не оприлюднювалась Головним управлінням статистики у Полтавській області, тому інформація зазначена за попередній звітний період.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2021 році вантажообіг підприємств транспорту дещо збільшився (на 0,5%), обсяг перевезених вантажів знизився на 10,6%, водночас пасажирообіг збільшився і склав 112,5%, що на 64% більше за попередній рік, кількість перевезених пасажирів склала 88,9% від обсягів 2020 року. Зазначене пояснюється карантинними обмеженнями, які були введені державою для запобігання поширенню коронавірусної хвороби COVID-19. Транспорт – галузь, яка найбільше постраждала від зазначених обмежень

Табл. 13.1. Обсяги транспортних перевезень

Вид транспорту	Рік	Перевезено вантажів		Вантажообіг		Перевезено пасажирів		Пасажирообіг	
		млн т	%	млн т	%	млн	%	млн пас.км	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Залізничний	2010	21,112	102,5	6855,8	114,8	15,136	99,2	1793,7	96,9
	2013 ²	22,937	97,2	5562,7	89,0	14,786	100,4	1533,5	85,5
	2014 ²	21,834	95,2	6435,5	115,7	14,610	98,8	1601,1	104,4
	2015	21,655	99,2	6690,3	104,0	14,940	102,3	1378,4	86,1
	2016	21,887	101,1	6214,1	92,9	14,950	100,1	1557,0	113,0
	2017	22,736	103,9	6130,6	98,7	5,513	36,9	1230,5	80,0
	2018	22,2	97,6	5811,8 ¹	94,8	5,0 ²	91,7	1237,5 ¹	100,6
	2019	23,872	107,0	6049,4	104,1	4,6 ³	91,8	1305,7 ¹	105,5
	2020	25,863	108,3	5880,3	97,2	2,3	49,0	548,820	42,4
	2021	24,573	73,8	5652,3	76,1	2,9	41,3	808,9	58,8
Автомобільний	2010	142,071	101,1			74,140	80,0	1254,0	82,3
	2013 ³	220,660	105,2			52,635	102,0	966,1	98,9
	2014 ³	213,762	96,9			52,682	100,1	1004,6	104,0
	2015	161,450	75,5	3158,6	119,4	51,947	98,6	... ¹	97,7
	2016	192,958	119,5	3530,6	114,8	50,202	96,6	1005,8	102,5
	2017	172,973	89,6	2563,1	72,6	45,268	90,1	1044,5	103,9
	2018 ³	171,9	106,6	2732,8	106,6	49,6	109,5	1092,0	104,4
	2019	160,052	93,11	2326,7	85,1	54,8	110,5	1173,2	107,4
	2020	167,061	104,4	2660,3	114,3	31,8	58,1	641,590	54,7
	2021	8,5	114,7	1821,7	118,3	26,5	83,2	564,3	88,0
Міський електротранспорт (тролейбусний)	2010	x	x	x	x	33,198	94,0	190,9	97,9
	2013	x	x	x	x	43,801	108,3	250,8	111,0
	2014	x	x	x	x	45,754	104,5	256,5	102,3
	2015	x	x	x	x	55,449	121,2	296,9	115,8
	2016	x	x	x	x	48,897	88,2	265,0	89,3
	2017	x	x	x	x	50,165	102,6	272,0	102,6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	2018	x	x	x	x	52,4	104,4	281,0	103,3
	2019	x	x	x	x	64,0	122,1	331,3	117,9
	2020	x	x	x	x	34,936	54,6	181,768	54,9
	2021	x	x	x	x	32,207	92,2	169,6	93,3
Всього	2010	... ¹	104,8	... ¹	115,8	122,92	85,4	3238,6	90,8
	2013	... ¹	104,1	... ¹	93,0	111,2	104,2	2750,4	91,8
	2014	235,7	... ¹	9090,1	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹
	2015	... ¹	99,2	... ¹	101,6	... ¹	105,5	2657,4	92,8
	2016	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	114,0	... ¹	2827,8	... ¹
	2017	... ¹	104,6	... ¹	100,4	100,261	96,2	2547,0	102,1
	2018	194,1	99,1	8549,6	98,3	107,0	106,0	2611,2	102,5
	2019	183,9	94,8	8379,7	98,0	123,4	115,3	2811,8	107,7
	2020	192,976	104,9	8548,9	102,0	69,046	56,0	1374,578	49,1
	2021	33,136	99,5	7482,4	100,7	61,539	88,9	1546,8	112,5

Примітка.

¹ – обсяг відправлених вантажів, за даними виробничого підрозділу «Полтавська дирекція залізничних перевезень» регіональної філії «Південна залізниця» АТ «Укрзалізниця»;

² – кількість відправлених пасажирів, за даними АТ «Укрзалізниця». З 2017 року змінено порядок обліку перевезень пасажирів залізничним транспортом у приміському сполученні, які користуються пільгами на безкоштовний проїзд;

³ – з урахуванням перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями,

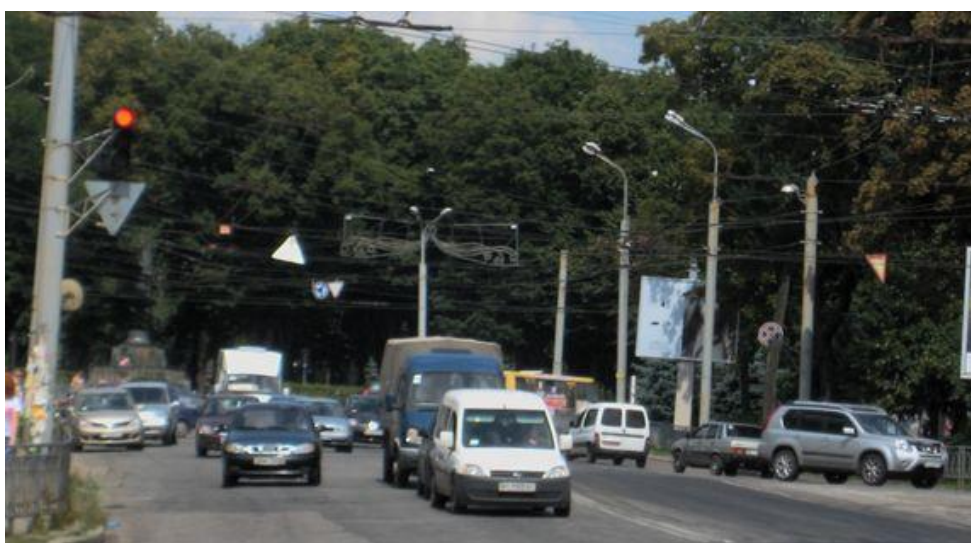
У 2021 році залізничним транспортом відправлено 24,573 млн т вантажів, що на 0,5% менше ніж у 2020 році (25,863 млн т).

На підприємствах автомобільного транспорту у 2021 році вантажообіг склав 1821,7 млн т вантажів, що на 32% менше ніж у попередньому році, перевезення вантажів становить 99,5% від обсягів попереднього року.

Впродовж 2021 року пасажирообіг усіма видами транспорту виконано в обсязі 1546,8 млн пас. км, або 112,5% від обсягу 2019 року.

Залізничним транспортом у 2021 році відправлено 2,857 млн пасажирів, пасажирообіг виконано в обсязі 808,9 млн пас. км, що відповідно становило 41,0% і 58,8% обсягів 2020 року.

Автотранспорт в обласному центрі

Послугами пасажирського транспорту скористалися 61,5395 млн пасажирів, що на 11% менше ніж у 2020. Виконано пасажирську роботу в обсязі 1546,8 млн пас. км – на 12% більше ніж у 2021р.

Міським електротранспортом у 2021 році перевезено 32,207 млн пасажирів, виконано пасажирську роботу в обсязі 169,6 млн пас. км, що на 1% та 1% відповідно менше, ніж у 2020 році.

Вантажообіг, який здійснювався водним транспортом залишився на тому ж рівні – 8,1 млн т км, а обсяг перевезених вантажів зріс на 32% і становив 76,4 тис. т. Вантажообіг авіаційним транспортом у 2021 зріс на 30% і становить 0,3 млн т км (або 142% від обсягів 2020 року). Кількість перевезених пасажирів авіаційним транспортом в області продовжує зростати: у 2021 році послугами авіаперевезень скористалося 6,6 тис. пасажирів проти 3,1 тис у 2021 р, 2,6 тис. у 2019 р. та 0,8 тис. у 2018 році.

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

За даними РСЦ ГСЦ МВС в Полтавській області починаючи з листопада 2015 року в територіальних сервісних центрах в Полтавській області функціонує Єдиний державний реєстр МВС, який містить дані про транспортні засоби.

Реєстр постійно удосконалюється, але станом на 01.01.2023 року, інформація щодо середнього віку парку дорожніх механічних транспортних засобів не доступна.

Табл. 13.2. Інформація щодо кількості транспортних засобів, зареєстрованих в Полтавській області станом на 01.01.2023, з групуванням за видом палива

№ з/п	Тип транспортних засобів (за конструкцією)	В-бензин	D-дизель	Е-електро	F-електро або бензин	G-газ	Ge - газ та електро	H-електро або дизельне пальне	M-бензин, газ або електро	S-бензин або газ	T-дизельне паливо або газ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Автобус	787	2745	0	0	28	0	0	0	1312	4
2	Вантажний	7768	29864	94	0	6	0	0	0	6823	23
3	Квадроцикл	66	0	2	0	0	0	0	0	0	0
4	Легковий	144082	48292	1040	1134	147	0	145	34	99138	3
5	Мопед	17838	0	14	0	0	0	0	0	0	0
6	Мотоквадроцикл	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Мотопричіп	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	Мототрицикл	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	Мотоцикл	12711	1	2	0	0	0	0	0	0	0
10	Напівпричіп	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	Причіп	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12	Спеціалізовані	2	21	0	0	0	0	0	0	0	0
13	Спеціальні	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14	Трамвай	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15	Трицикл	73	0	1	0	0	0	0	0	0	0
16	Тролейбус	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Всього по області	183327	80923	1153	1134	181	0	145	34	107273	30

Інформація щодо кількості проведених операцій з реєстрації транспортних засобів територіальними сервісними центрами РСЦ ГСЦ МВС в Полтавській області наведена у таблиці 13.3.

Табл. 13.3. Кількість проведених операцій з реєстрації транспортних засобів на території Полтавської області

Проведення операцій з реєстрації транспортних засобів, що належать:	2015 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2	3	4	5	6	7	8
Юридичним особам	1321	2202	2035	2191	2095	2146	1300
Фізичним особам	11827	12575	11848	16533	17132	21392	14826
Всього	13148	14777	13883	18724	19227	23438	16126

13.2. Вплив транспорту на навколишнє середовище

Розрахунок обсягів викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) Головним управлінням статистики в Полтавській області у 2016 – 2022 роках не здійснювався.

У попередніх роках кількість викидів від пересувних джерел дорівнювала, або навіть перевищувала кількість викидів в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення. Левова частка забруднюючих речовин від пересувних джерел припадала на автотранспорт.

13.3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище

Для зменшення забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами необхідним є проведення комплексу заходів, що включає регулювання двигунів, масовіший перехід на газоподібне паливо, виключення реалізації та використання етилованого бензину, обов'язковість використання нейтралізаторів токсичних вихлопів.

Зменшити негативний вплив від автотранспорту на атмосферне повітря населених пунктів можна, якщо використовувати об'їзні автодороги та впроваджувати «зелені хвилі» на вулицях міста, де для регулювання руху автотранспорту і пішоходів використовуються світлофори.

Піклуючись про довкілля, більшість розвинутих країн здійснює перехід на екологічно чистіші види транспорту – електромобілі.

Затверджена Кабінетом Міністрів України Національна транспортна стратегія до 2030 року «Drive Ukraine 2030» була розроблена Мінінфраструктури разом з європейськими експертами в галузі транспорту за підтримки представництва ЄС в Україні та Єврокомісії (до 1 січня 2028 р. планується тимчасове скасування імпортного ПДВ на комплектуючі до електротранспорту та зарядних станцій).

Табл. 13.4. Кількість транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, зареєстрованих фізичним та юридичним особам із місцем проживання у Полтавській області

<i>Вид двигунів</i>	<i>за 2017 рік</i>	<i>за 2018 рік</i>	<i>за 2019 рік</i>	<i>за 2020 рік</i>	<i>за 2021 рік</i>	<i>за 2022 рік</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
Електро	34	121	199	208	768	356
Електро або бензин	44	46	200	275	928	248
Газ та електро	0	0	0	0	1265	0
Електро або дизельне паливо	0	2	10	38	118	28
Бензин, газ або електро	0	1	6	4	16	6
Загалом	78	170	415	525	3095	638

За останніми даними РСЦ МВС в Полтавській області на Полтавщині налічувалося 638 електрокарів (з врахуванням машин оснащених гібридними двигунами).

14. СТАЛЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО

У відповідності до дій норми Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» дана інформація у звітному році не оприлюднювалась Головним управлінням статистики у Полтавській області, тому інформація у розділі зазначена за попередній звітний період

14.1. Тенденції та характеристики споживання

Світові тенденції до зростання загальних обсягів споживання потребують збільшення використання природних ресурсів, що негативно впливає на довкілля. Тільки за допомогою економічної експлуатації природних ресурсів, при ефективному їх відтворенні, можна запобігти шкідливим наслідкам промислової і господарської діяльності людства та підтримати високу продуктивність природи.

За даними, які оприлюднювало Головне управління статистики у Полтавській області, поступовий ріст споживання в області спостерігається з 2005 року. Такий висновок можна зробити порівнюючи обсяги реалізованої продукції (з врахуванням інфляції). У 2009 році у зв'язку зі світовою кризою спостерігалось зниження, але у 2010 році зазначений показник знов зростає. У 2016 році відмічене збільшення реалізованої продукції у всіх галузях промисловості, крім машинобудування (у галузі машинобудування (крім ремонту і монтажу машин і устаткування) спостерігалось зменшення на 11%). У 2018 р., як і 2017 році збільшення реалізованої продукції спостерігалось у всіх галузях промисловості – у підсумку на 9,2% та 25,3% відповідно. У 2019 – 2020 роках показник реалізації продукції повертається до рівня 2017 року.

Традиційно, найбільше користується попитом продукція галузей виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, а також продуктів нафтоперероблення. Високі показники реалізації продукції у галузях добувної промисловості та у виробництві машин і устаткування.

Інформація про обсяги реалізованої промислової продукції (за даними Головного управління статистики у Полтавській області), що вироблена підприємствами Полтавської області наведена у наступній таблиці:

Табл. 14.1. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами економічної діяльності у 2019 – 2021 роках¹

Полтавська область	2019		2020		2021	
	тис. грн.	у % до під-сумку	тис. грн.	у % до під-сумку	тис. грн.	у % до під-сумку
1	2	3	4	5	6	7
Промисловість	193465136,8	100,0	186089727,8	100,0	241570781,3	100
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	82782575,4	42,8	80255749,2	43,1	131637996,6	54,5
Переробна промисловість	94953841,2	49,1	91055167,6	48,9	93506121,4	38,7
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	40796271,4	21,1	43905982,4	23,6	37096267,4	15,3
текстильне виробництво, виробництво одягу,	692501,7	0,4	738695,6	0,4	694599,8	0,3

1	2	3	4	5	6	7
шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів						
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	2037993,0	1,1	1526358,6	0,8	1815331,1	0,7
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	27940940,2	14,4	26584026,2	14,3	к	к
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	2916374,0	1,5	2477935,4	1,3	3172716,5	1,3
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	267225,6	0,1	392961,9	0,2	к	к
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	2050244,0	1,1	2417208,1	1,3	2180095,1	0,9
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів	1648064,0	0,9	1592547,7	0,8	2106181,6	0,9
машинобудування:	14591119,6	7,5	8519391,0	4,6	8839131,3	3,7
<i>Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря</i>	14680916,5	7,6	13565443,3	7,3	15179335,1	6,3
<i>Водопостачання; каналізація, поводження з відходами</i>	1047803,7	0,5	1213367,7	0,7	1247328,2	0,5

Примітка.

...¹ – Дані сформовані за функціональним підходом (спосіб узагальнення даних, за яким показники діяльності підприємств формуються за однорідними видами економічної діяльності) із урахуванням розподілу даних структурних підрозділів підприємства, які розташовані в інших адміністративно-територіальних угрупованнях, ніж саме підприємство.

14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Запровадження еколого-економічних важелів створює певні стимули до раціональнішого використання природних ресурсів, а також визначає реальні джерела фінансування природоохоронної діяльності.

Сучасний механізм природокористування та природоохоронної діяльності базується на:

- платності за спеціальне використання природних ресурсів;
- оплатності за шкідливий вплив на довкілля;
- цільовому використанні коштів, отриманих від збору за спеціальне використання природних ресурсів та забруднення довкілля, на відновлення та підтримання природних ресурсів у належному стані.

Стимулювання природокористувачів до зменшення шкідливого впливу на довкілля, раціонального та ощадливого використання природних ресурсів та зменшення енерго- і ресурсоемності одиниці продукції – є головною метою економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності.

Для покращення стану навколишнього природного середовища, подолання наслідків нераціонального природокористування та проведення заходів для попередження подальшого виснаження природних ресурсів необхідне збільшення інвестицій в охорону навколишнього природного середовища.

Фінансування природоохоронних заходів в області здійснювалось з Державного бюджету, місцевих бюджетів, а також із власних коштів підприємств, організацій і установ.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області загальні витрати на охорону навколишнього природного середовища в області у 2024 році становили 2 680 112,4 тис. грн, у тому числі капітальні інвестиції склали 222 133,4 тис. грн, поточні витрати – 2 457 979,0 тис. грн.

Поточні витрати по основних природоохоронних заходах розподілились, як і у попередньому році, в основному на очищення зворотних вод – 52% (1281697,3 тис. грн), на охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату – 33,3% (820819,0 тис. грн), на поводження з відходами – 12,5% (308134,4 тис. грн),. Крім того витрачено 17454,2 тис. грн (або 0,7% від усіх поточних екологічних витрат) на збереження біорізноманіття і середовища існування.

15. *ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА*

15.1. Національна та регіональна екологічна політика

Основною метою національної екологічної політики є забезпечення конституційного права громадян на безпечне навколишнє природне середовище. Тому інтеграція екологічної політики в усі напрями діяльності має стати обов'язковою умовою переходу до екологічно збалансованого розвитку держави, коли розвиток країни та регіонів, структура економічного зростання, матеріального виробництва та споживання, а також інших видів діяльності суспільства функціонує в межах здатності природних екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішнього і майбутніх поколінь.

Основними засадами державної екологічної політики є:

збереження такого стану кліматичної системи, який унеможливить підвищення ризиків для здоров'я та благополуччя людей і навколишнього природного середовища;

досягнення Україною Цілей Сталого Розвитку (ЦСР), які були затверджені на Саміті Організації Об'єднаних Націй зі сталого розвитку у 2015 році;

сприяння збалансованому (сталому) розвитку шляхом досягнення збалансованості складових розвитку (економічної, екологічної, соціальної), орієнтування на пріоритети збалансованого (сталого) розвитку;

інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку та у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля;

міжсекторальне партнерство та залучення заінтересованих сторін;

запобігання виникненню надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, що передбачає аналіз і прогнозування екологічних ризиків, які ґрунтуються на результатах стратегічної екологічної оцінки, оцінки впливу на довкілля, а також комплексного моніторингу стану навколишнього природного середовища;

забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, підвищення рівня екологічної безпеки в зоні відчуження;

забезпечення невідворотності відповідальності за порушення природоохоронного законодавства;

застосування принципів перестороги, превентивності (запобігання), пріоритетності усунення джерел шкоди довкіллю, "забруднювач платить";

відповідальність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за доступність, своєчасність і достовірність екологічної інформації;

стимулювання державою вітчизняних суб'єктів господарювання, які здійснюють скорочення викидів парникових газів, зниження показників енерго- та ресурсоемності, модернізацію виробництва, спрямовану на зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище, у тому числі вдосконалення системи

екологічного податку за забруднення довкілля та платежів за використання природних ресурсів;

упровадження новітніх засобів і форм комунікацій та ефективної інформаційної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Реалізація засад державної екологічної політики здійснюється за принципами:

відкритості, підзвітності, гласності органів державної влади;

участі громадськості у формуванні державної політики;

дотримання екологічних прав громадян;

заохочення до ведення екологічно відповідального бізнесу та екологічно свідомої поведінки громадян;

запобігання екологічній шкоді;

міжнародної співпраці та євроінтеграції.

З метою реалізації Стратегії державної екологічної політики України на період до 2030 року, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 № 443-р затверджено Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року.

Одним з основних інструментів формування державної екологічної політики на місцях є забезпечення обов'язкової інтеграції екологічної складової до програм регіонального та місцевого розвитку. Головними планувальними документами ефективного використання і збереження наявних у Полтавській області природних ресурсів, з урахуванням напрямків реалізації урядової екологічної політики щодо розвитку країни, є Стратегія розвитку Полтавської області до 2027 року та Регіональна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки («Довкілля – 2027»).

Задля формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва в області впроваджується освіта в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, екологічної освіти та виховання, просвітницької діяльності з метою формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення його екологічної свідомості. Так, мережа закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку Полтавської області включає обласний еколого-натуралістичний центр, чотири його філії (у Новоселівській, Кобеляцькій, Шишацькій та Решетилівській громадах), 13 комплексних закладів позашкільної освіти, які мають гуртки еколого-натуралістичного напрямку.

Мережа творчих учнів об'єднань еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти в області складає 142 гуртки, в яких різними формами екологічної діяльності охоплені 1859 вихованців за всіма віковими рівнями.

Робота гуртків еколого-натуралістичного напрямку в закладах загальної середньої освіти нараховує 182 гуртки, які охоплюють 2398 вихованців. У Полтавському обласному еколого-натуралістичному центрі учнівської молоді діяло 102 гуртки, задіяно 1337 вихованців.

Всього в закладах освіти області діє 324 еколого-натуралістичних учнівських об'єднань, в яких додаткову освіту з природничих дисциплін отримують 4257 вихованці. Крім профільних гуртків, у закладах освіти діють студії, клуби,

відеоклуби, екотеатри, агітбригади, юннатівські та екологічні секції, наукові товариства.

Відповідно до Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року в установах природно-заповідного фонду забезпечується функціонування мережі маршрутів і стежок. Зокрема, Із загальної кількості заповідних територій лише для 4 категорій територій та об'єктів природно-заповідного фонду рекреаційна функція є цільовою. Це національні природні парки «Пирятинський» і «Нижньосульський», Хорольський ботанічний сад, дендрологічні парки «Криворудський» і «Устимівський» та парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Ковпаківський лісопарк», «Хомутецький парк», «Березоворудський парк» і «Полтавський міський парк»), на територіях яких наявна мережа стежок і доріжок з різним покриттям (асфальтованим, гравійним, ґрунтовим) та забезпечується проведення екскурсій і масовий відпочинок населення, здійснюється догляд за насадженнями, рубки реконструкції та догляду з підсадкою дерев і чагарників ідентичного видового складу, замість загиблих, вживаються заходи щодо запобігання самосіву, збереження композицій із дерев, чагарників, трав'яних газонів.

На території НПП «Пирятинський» облаштовано місце відпочинку «Острів Масальський».

На території НПП «Нижньосульський» створено 2 еколого-просвітницькі стежки протяжністю 5 км, 1 водний туристичний маршрут протяжністю 50 км, 1 музейну кімнату «Українська світлиця», 1 «Кімната Природи», 16 місць короткочасного відпочинку та розпочато будівництво 1 місця довгострокового відпочинку.

На території Хорольського ботанічного саду створено 3 екологічні стежки («Дубовий гай», «Прибережна», «Заяр'є») загальною протяжністю 1,13 км, облаштовано експозиційну ділянку «Годинник Ліннея» з встановленням чотирьох лавок для відпочинку.

На території Комунальної установи природно-заповідного фонду дендрологічний парк загальнодержавного значення «Криворудський» Полтавської обласної ради облаштовано туристичні стежки за маршрутами «Лопата Сергій Маркович – ініціатор створення і головний розбудовник парку», «Гарний парк наш Криворудський, де знайдеш ти ще такий», «Інтродукція екзотичних рослин у колекції дендрофлори», збудовано три альтанки, створено мінізоопарк, казковий та ігровий куточок для дітей, ароматерапевтичний куточок, різноманітні композиції: «Острів бажань», «Поляна закоханих», «Сад декоративних кущів», «Ювілейне коло», «Сад хризантем», «Коніферетум», «Сад ірису», «Сіренгарій», «Рокарій» та «Чудове озеро».

В межах реалізації проекту «Інтеграція сталого розвитку в Україні відповідно до Європейського зеленого курсу», який реалізовується за фінансової допомоги European Union in Ukraine, 05.11.2024 відкрито екологічну стежку «Знайомство з регіональним ландшафтним парком «Кременчуцькі плавні» на території Комунальної установи природно-заповідного фонду регіональний ландшафтний парк «Кременчуцькі плавні» Полтавської обласної ради.

На території Полтавської області доступ до екологічної інформації забезпечено через офіційні сайти Полтавської обласної військової адміністрації,

Департаменту екології та природних ресурсів та Інформаційно-моніторингового центру «Довкілля Полтавщини».

Задля управління відходами та ресурсами, повернення у господарський обіг ресурсоцінних матеріалів для підготовки пропозицій до проекту Регіонального плану управління відходами в Полтавській області розпорядженням начальника Полтавської обласної військової адміністрації утворено робочу групу з питань управління відходами в Полтавській області, затверджено її склад та Положення.

Проведено публічну закупівлю з виконання послуг щодо розроблення проекту Регіонального плану управління відходами в Полтавській області, за результатами якої визначено переможця – Приватне підприємство «ІНСТИТУТ АГРОНОМІЇ» та укладено з ним договір щодо виконання послуги до кінця поточного року.

Впродовж 2-4 грудня 2024 року Департаментом екології та природних ресурсів облвійськадміністрації спільно з представниками виконавця послуги, Департаменту будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики Полтавської обласної військової адміністрації, районними військовими адміністраціями та територіальними громадами області проведено захід «Обговорення проекту Регіонального плану управління відходами в Полтавській області до 2033 року».

Наразі Приватним підприємство «ІНСТИТУТ АГРОНОМІЇ» розроблено проект Регіонального плану управління відходами в Полтавській області до 2033 року з урахуванням громадських обговорень та громадських слухань при здійсненні стратегічної екологічної оцінки.

Усі зауваження та пропозиції від представників територіальних громад, районних військових адміністрацій, структурних підрозділів обласної військової адміністрації, що надходили в процесі процедури стратегічної екологічної оцінки – опрацьовано та враховано чи обгрунтовано відхилено.

В подальшому відповідно до вимог Порядку розроблення та затвердження регіональних планів управління відходами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.06.2023 № 667, Департаментом буде надіслано проект Регіонального плану управління відходами в Полтавській області до 2033 року для погодження до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та Міністерства розвитку громад та територій України.

15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища

На території Полтавської області забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту довкілля та природних ресурсів покладено на Департамент екології та природних ресурсів Полтавської обласної військової адміністрації (далі – Департамент).

Департамент є структурним підрозділом Полтавської обласної державної (військової) адміністрації.

Департамент у своїй діяльності керується Конституцією та Законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, розпорядженнями

голови облдержадміністрації, а також Положенням про Департамент екології та природних ресурсів Полтавської обласної державної адміністрації.

Основним завданням Департаменту є забезпечення на території області реалізації державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення управління та регулювання у сфері охорони й використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України на відповідній території, участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища, участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері управління відходами, реалізація повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства, реалізація повноважень у сфері стратегічної екологічної оцінки відповідно до законодавства про стратегічну екологічну оцінку, здійснення у межах повноважень, передбачених законом, державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства за використанням та охороною земель, лісів, надр, води, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу та інших природних ресурсів, за збиранням, утилізацією і захороненням промислових, побутових та інших відходів, додержанням правил благоустрою, за забезпеченням безперешкодного і безоплатного доступу громадян до узбережжя водних об'єктів та островів для загального водокористування відповідно до закону, за використанням відходів з урахуванням їх ресурсної цінності та вимог безпеки для навколишнього природного середовища, за раціональним використанням природних лікувальних ресурсів у межах природних територій курортів та округів санітарної охорони, за додержанням вимог законодавства про охорону, використання і відтворення тваринного світу, за додержанням законодавства у сфері лісових відносин, у галузі мисливського господарства та полювання, у сфері охорони, використання та відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України та вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до чинного законодавства

Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади, місцевими органами влади, органами місцевого самоврядування систематично видаються акти законодавства та підзаконні нормативно-правові акти, що призводить до вдосконалення правового регулювання у сфері охорони довкілля як України в цілому, так і довкілля Полтавської області зокрема, до спрощення процедури надання адміністративних послуг у сфері природокористування, впорядкування системи природокористування тощо.

Полтавською обласною радою у 2014 році встановлений механізм спеціального природокористування на територіях об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, а саме, рішенням від 01.07.2014 другого засідання третьої сесії шостого скликання Полтавської обласної ради затверджені: Порядок встановлення лімітів на використання природних ресурсів місцевого значення (крім корисних копалин) у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області; Порядок видачі дозволів на

спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області. Цими регуляторними актами: врегульоване спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області; визначений порядок встановлення та затвердження лімітів на використання природних ресурсів місцевого значення (крім корисних копалин) у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області; встановлений порядок видачі дозволів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області.

Встановлюючи у документах дозвільного характеру науково обґрунтовані обмеження на використання природних ресурсів, викидів забруднюючих речовин в навколишнє середовище, Департамент впливає на економічну діяльність підприємств, з метою комплексного зменшення забруднення довкілля Полтавської області та створення ефективних умов для відтворення природних ресурсів Полтавської області.

З метою виявлення, збирання та врахування зауважень пропозицій громадськості до планованої діяльності суб'єктів господарювання в області застосовувалися норми Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Виконуючи завдання Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» (а саме: впровадження оцінки стратегічних документів розвитку окремих населених пунктів, або регіонів, таких як Програми, Плани, тощо), Департамент, як один з суб'єктів СЕО, надавав зауваження та пропозиції до заяв про визначення обсягу СЕО, проєктів документів державного планування (місцевого та регіонального рівня), та звітів про стратегічну екологічну оцінку.

Галузеве державне управління у сфері охорони довкілля Полтавської області здійснюють територіальні органи центральних органів виконавчої влади (Держлісагенства, Держгеокадастру, Держводагенства та інших).

На адміністративних територіях області згідно з компетенцією, яка встановлена законодавством України, також беруть участь у державному управлінні та в нормативно-правовому регулюванні у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки відповідні місцеві (районні) державні адміністрації і органи місцевого самоврядування.

Наслідком таких комплексних заходів державних природоохоронних органів у взаємодії з суб'єктами господарювання, населенням і громадськими природоохоронними організаціями є прийнятний екологічний стан Полтавської області.

15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 №102 «Питання реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища» повноваження з контролю (нагляду) на території Полтавської та Черкаської

областей здійснює Державна екологічна інспекція Центрального округу (далі – Держекоінспекція).

Держекоінспекція, у межах компетенції, стимулювала суб'єктів господарської діяльності до виконання вимог природоохоронного законодавства, також встановлених Департаментом екології та природних ресурсів облвійськадміністрації обмежень з використання природних ресурсів, викидів забруднюючих речовин в навколишнє середовище, впровадження і застосування досконаліших технологій у виробництві.

За звітний 2024 рік Держекоінспекцією на території Полтавської області здійснено 485 перевірок. За виявлені порушення складено 262 протоколи. Притягнуто до адміністративної відповідальності 221 посадових осіб, громадян, накладено штрафів на загальну суму 76,976 тис. грн, фактично стягнуто штрафи на суму 67,898 тис. грн.

Передано 113 матеріалів у правоохоронні органи, фактично притягнуто до кримінальної відповідальності 9 осіб. Пред'явлено 35 позовів на загальну суму 14535,395 тис. грн, за 15 позовами стягнуто 2646,996 тис. грн.

Табл. 15.1. Державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства (у межах Полтавської області)

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2021	2023	2024
1	2	3	4	5	6
1	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	375	164	7
2	Складено актів перевірок	од.	278	84	7
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	757	206	262
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності	чол./грн.	668/216240	157/42007	221/76976
5	Стягнуто адміністративних штрафів	грн.	196554	37332	67898
6	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	135/805950584	56/8420366	35/14535395
7	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	78/1457985	33/1015642	15/2646996
8	Кількість об'єктів на яких виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів, або лімітів	од.		21	2
	на спеціальне водокористування	од.	43	10	2
	у тому числі на скиди у водні об'єкти		43	10	2
	на викиди в атмосферне повітря		1	1	-
	на утворення і розміщення відходів			-	-
9	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.		0	0
10	Кількість матеріалів перевірок, переданих до правоохоронних органів щодо прийняття рішення		56	25	113

1	2	3	4	5	6
	про внесення до єдиного реєстру кримінальних проваджень				

При здійсненні перевірок та виявленні порушень природоохоронного законодавства застосовувалися заходи інспекційного реагування та надавалися відповідні приписи щодо усунення цих порушень.

Спостереження за забрудненням поверхневих вод шляхом проведення інструментально-лабораторних вимірювань показників складу та властивостей, у тому числі забруднюючих речовин, у межах галузі атестації на право виконання цих вимірювань, на території Полтавської області, у 2024 році здійснювалося ДУ «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» (Кременчуцький районний відокремлений підрозділ).

Табл. 15.2. Інструментально-лабораторний контроль якості поверхневих вод

Назва водного об'єкту	Кількість створів, в яких здійснювалися вимірювання, од.		Відібрано та проаналізовано проб води, од	Кількість показників, од.	Кількість випадків та назва речовин з перевищенням ГДК, од.
	усього	у тому числі з перевищенням ГДК			
1	2	3	4	5	6
Створ №26 Кременчуцьке водосховище, с.Власівка, водозабір	1	1	12	19 (запах, рН, розчинений кисень, БСК ₅ , окисність, загальна жорсткість, сухий залишок, залізо, хлориди, сульфати, азот аміака, азот нітритів, азот нітратів, фтор, марганець, нафтопродукти, поліфосфати, ЗМЧ, індекс ЛКП)	12 – БСК ₅
р.Дніпро, 580 км с.Власівка, лівий берег, питний в/з м.Кременчук (**)	1	1	12	20 (кольоровість, прозорість, температура, розчинений кисень, завислі речовини, рН, ХСК, БСК ₅ , кальцій, магній, жорсткість, сульфат-іони, хлорид-іони, сухий залишок, амоній-іони, нітрит-іони, нітрат-іони, фосфат-іони, залізо загальне, марганець)	12 - БСК ₅ , 12 – ХСК., 3 – залізо загальне, 4- марганець
р.Дніпро, 594 км Градижська ЗС, с.Пронозівка Глобинського р-ну (**)	1	1	12	20 (кольоровість, прозорість, температура, розчинений кисень, завислі речовини, рН, ХСК, БСК ₅ , кальцій, магній, жорсткість, сульфат-іони, хлорид-іони, сухий залишок, амоній-іони, нітрит-іони, нітрат-іони, фосфат-іони, залізо загальне, марганець)	12 - БСК ₅ , 12 – ХСК, 4- залізо загальне, 5-марганець
р.Дніпро, 550 км питний в/з м.Горішні Плавні (**)	1	1	12	20 (кольоровість, прозорість, температура, розчинений кисень, завислі речовини, рН, ХСК, БСК ₅ , кальцій, магній, жорсткість, сульфат-іони, хлорид-іони, сухий залишок, амоній-іони, нітрит-іони, нітрат-іони, фосфат-іони, залізо загальне, марганець)	12 - БСК ₅ , 11– ХСК, 4-марганець

Примітка:

* – таблиця складена за даними Кременчуцького міськрайонного відокремленого підрозділу Полтавського обласного лабораторного центру МОЗ України та Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області;

** - за інформацією Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Рішенням пленарного засідання чотирнадцятої позачергової сесії обласної ради восьмого скликання від 26.07.2022 № 412 затверджено Регіональну програму охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022-2027 роки («Довкілля-2027») (далі – Програма).

Метою Програми є реалізація державної екологічної політики спрямованої на досягнення доброго стану довкілля, безпечного для життя і здоров'я людей, впровадження збалансованого природокористування, збереження та відновлення природних екосистем, підвищення рівня суспільної екологічної свідомості та досягнення гармонії взаємодії суспільства і природи.

Головним виконавцем Програми (відповідно до вищезазначеного рішення) є Департамент екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації. Крім того, по кожному із заходів Програми визначено відповідального виконавця.

Координацію та контроль за станом виконання Програми «Довкілля – 2027» здійснює відповідальний виконавець – Департамент екології та природних ресурсів Полтавської обласної військової адміністрації.

Департамент, як відповідальний виконавець, виступає головним отримувачем та розпорядником бюджетних коштів Програми «Довкілля – 2027», якому підзвітні та підконтрольні інші співвиконавці програми.

Програмою «Довкілля – 2027» на період з 2022 по 2027 роки заплановано виконання 269 природоохоронних заходів на загальну суму 1320866,10 тис. грн. (в т.ч. на 2023 рік – на суму 236993,00 тис. грн).

Табл. 15.3. Стан виконання Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022 – 2027 роки («Довкілля – 2027») за 2024 рік

Назва обласної програми	Планові обсяги фінансування, тис.грн.						Фактичні обсяги фінансування, тис.грн.							Стан виконання (показники ефективності)
	Усього	Державний бюджет	Місцевий бюджет			Інші джерела фінансування	Усього	Державний бюджет	Місцевий бюджет					
			Обласний бюджет	Районний бюджет	Місцевий бюджет				Обласний бюджет	Районний бюджет	Місцевий бюджет	Інші джерела фінансування		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
«Довкілля – 2027»	2024 рік													
	216046,4	97114,7	90576,7	28355,0		0	48635,096	20900,66	27734,436	0		0	22,5%	

Згідно Програми у 2024 році виконувались заходи за такими напрямками:

- заходи з будівництва, розширення та реконструкції протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, берегозакріплювальних, протизсувних, протиобвальних, протилавинних, протиселевих споруд та заходи із захисту від підтоплення і затоплення територій.

Регіональним офісом водних ресурсів у Полтавській області на виконання Програми продовжувався реалізовуватися захід «Берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі в районі с. Мозоліївка Глобинського району І черга. Коригування». Всього за 2024 рік підрядником виконано роботи по влаштуванню під'їздної дороги, 6-ти розворотних площадок та будівництво кам'яно-накидної дамби протяжністю 664 м.

Фінансування здійснювалося за рахунок державного бюджету (20 млн 900 тис. 660 грн), коштів Фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2024 році (21 млн грн).

- заходи зі створення нових, розширення існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

За кошти Фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області:

- розроблено 6 (шість) проєктів створення територій об'єктів природно-заповідного фонду (нові території) в межах Великобагачанської (1), Чутівської (1) та Лубенської (4) територіальних громад - 980 тис. грн,

- розроблено 21 (двадцять один) проєкт землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду - 5 млн 754 тис 436 грн.

Основною проблемою недостатнього виконання Програми є те, що затвердження та початок її реалізації збігся з початком введення в Україні правового режиму воєнного стану Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 64/200, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 2102-IX (зі змінами).

15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища

Державна система моніторингу довкілля (далі – система моніторингу) – система спостережень, збирання, оброблення, аналізу, зберігання інформації та обміну інформацією про стан довкілля, вплив на нього, прогнозування його змін та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень в Україні з метою забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку.

Система моніторингу включає такі підсистеми:

моніторинг атмосферного повітря;

моніторинг вод;

моніторинг земель і ґрунтів;

моніторинг лісів;

моніторинг біологічного та ландшафтного різноманіття;

моніторинг у сфері управління відходами;

моніторинг геологічного середовища;

моніторинг впливу фізичних факторів (температура, шум, вібрація, іонізуюче та неіонізуюче випромінювання).

Система моніторингу є інструментом державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання

природних ресурсів та екологічної безпеки. Інформаційні потреби управління в галузі охорони навколишнього природного середовища є основою для формування та функціонування системи моніторингу та її підсистем, а також провадження державної статистичної діяльності.

На Полтавщині функціонує інформаційний веб-ресурс (<http://ecopntu.in.ua/iformatsiyno-monitoringoviy-tsentr-dovkillya-poltavshhini/>) незалежного Регіонального інформаційно-моніторингового центру «Довкілля Полтавщини», на якому розміщуються інформаційні матеріали за даними, що надходять від суб'єктів моніторингу області.

Табл. 15.4. Система спостережень за станом довкілля

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Державна екологічна інспекція Центрального округу	—	—	58	5	—	—	—	—	103
2	Полтавський обласний центр з гідрометеорології	9	—	11	—	—	—	—	—	—
3	Державна установа «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»	30	—	28	10	—	—	70	—	20
4	Полтавська філія ДУ «Держгрунтоохорона»	—	—	—	—	—	—	—	—	23
5	Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області	—	—	20	—	—	—	—	—	—

Моніторинг навколишнього природного середовища на території Полтавської області, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» (зі змінами) на території Полтавської області у 2024 році здійснювали: Полтавський обласний центр з гідрометеорології; Державна установа «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»;

Полтавська філія ДУ «Держґрунтохорона»; Головне управління Держпродспоживслужби в Полтавській області; Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області; Головне управління Держгеокадастру у Полтавській області; Полтавське обласне управління лісового та мисливського господарства; а також підприємства, установи та організації, що належать до сфери їх управління.

Регулярно, у встановлені терміни, Департаментом проводився збір та узагальнення екологічної інформації від суб'єктів обласної системи моніторингу довкілля та підприємств-забруднювачів.

Відредагована до вимог Регламенту інформація завантажувалася на веб-ресурс незалежного Регіонального інформаційно-моніторингового центру «Довкілля Полтавщини». У розділі «Стан довкілля в регіоні» розміщені щомісячні та щоквартальні огляди про стан довкілля Полтавської області. Також зазначені огляди оприлюднюються на Веб-ресурсі Полтавської облвійськкадміністрації та сторінці Департаменту у соціальній мережі Facebook (<https://www.facebook.com/ecoresurspoltava>).

Відповідно до підпункту 1 пункту 4 Постанови, розпорядженням голови Полтавської обласної державної адміністрації від 31.10.2019 № 828 «Про виконання функцій органу управління якістю атмосферного повітря», виконання функцій органу управління якістю атмосферного повітря в Полтавській обласній державній адміністрації покладено на Департамент екології та природних ресурсів (далі – Департамент).

Відповідно до підпункту 2 пункту 4 Постанови, розпорядженням голови Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2020 № 79 (далі – Розпорядження № 79) затверджено Склад комісії з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря (далі – Комісія) (оприлюднено на веб-порталі облдержадміністрації) зі змінами.

На виконання підпункту 3 пункту 4 Постанови органом управління якістю атмосферного повітря Полтавської обласної державної адміністрації (Департаментом екології та природних ресурсів) підготовлено проєкт Програми державного моніторингу у галузі атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря для зони «Полтавська» на 2025-2029 роки.

05.12.2024 Програму державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2025-2029 роки для зони «Полтавська» схвалено Комісією з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря. 12.12.2024 Програму направлено на погодження до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України листом Департаменту екології та природних ресурсів облвійськкадміністрації № 3995/04.2-19.

15.6. Оцінка впливу на довкілля

3 грудня 2017 року набув чинності Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», яким скасована дія закону України «Про екологічну експертизу» та введено новий, сучасніший та європейський порядок проведення оцінки впливу на довкілля. Методологія ОВД дістала своє визнання майже в усіх розвинених країнах. Згідно з Директивою ЄС № 337/85 «Оцінка впливу деяких державних і

приватних проєктів господарської діяльності на навколишнє середовище» у країнах – членів ЄС є обов’язковим проведення процедури ОВД для господарської діяльності, що може спричинити негативний вплив на навколишнє середовище.

У 2018 році, з метою виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості до планованої діяльності суб’єктів господарювання, в області розпочато впровадження Закону України «Про оцінку впливу на довкілля». Закон встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Впродовж 2018-2019 років спеціалісти Департаменту активно брали участь в удосконаленні підзаконних актів для дієвого впровадження зазначеного Закону. До профільного міністерства надсилалися пропозиції щодо проведення процедури ОВД, зокрема організації громадського обговорення, а також нормативно-правового акту, який регламентує отримання коштів від суб’єктів господарювання.

В Департаменті здійснюються заходи щодо впровадження Єдиного державного реєстру оцінки впливу на довкілля (<https://my.eco.gov.ua/ovd-citizen>), у якому впродовж 2024 року було розпочато 41 справу (у 2023 – 44, у 2022 – 46 справ, у 2021 році – 61 справа, у 2020 році – 86 справ; у 2019р. – 92) за поданими повідомленнями про плановану діяльність від підприємств Полтавської області. 6 (у 2023 – 12, у 2022 році – 16, у 2021 році – 17, у 2020 році – 16; у 2019р. – 31) з цих повідомлень обґрунтовано відхилені. Видано 33 висновки (у 2023 – 16, у 2022 – 12, у 2021 році – 41, у 2020 році – 51; у 2019р. – 30) з оцінки впливу на довкілля та 5 відмов у видачі висновку з ОВД. Проведено 36 громадських слухань (у 2023 – 20, у 2022 – 23, у 2021 – 48, у 2020 – 25; у 2019 – 39).

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Економічними інструментами природокористування та природоохоронної політики залишаються:

- екологічний податок;
- система зборів за спеціальне використання природних ресурсів;
- відшкодування збитків, заподіяних у наслідок порушення природоохоронного законодавства;
- надання податкових пільг на реалізацію заходів, пов’язаних з природоохоронною діяльністю;
- фінансування природоохоронної діяльності;
- впровадження та розробка державних та регіональних цільових програм охорони навколишнього природного середовища.

Для забезпечення управління в галузі охорони довкілля в області у 2022 році рішенням пленарного засідання чотирнадцятої позачергової сесії обласної ради восьмого скликання від 26.07.2022 № 412 затверджено Регіональну програму

охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022-2027 роки («Довкілля-2027») (далі – Програма).

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

Екологічний податок є основним джерелом формування місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища.

При підготовці Переліку природоохоронних заходів для фінансування з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2024 році, пріоритетними вважалися заходи, що виконувалися у межах Програми «Довкілля-2027», яка затверджена рішенням чотирнадцятої позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради від 26.07.2023 № 412 (зі змінами). Стратегічні цілі, напрями діяльності та заходи Програми «Довкілля-2027» направлені на досягнення сталого соціально-економічного розвитку області задля одночасного задоволення зростаючих матеріальних та духовних потреб населення та забезпечення раціонального та екологічно безпечного господарювання і високоефективного збалансованого використання природних ресурсів.

Табл. 15.5. Розподіл коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища за напрямками фінансування у 2024 р.

Напрямок	Цільові кошти	Профінансовано на 31.12.2024	Залишок коштів на 31.12.2024
1	2	3	4
ВСЬОГО	57087,945	55351,424	1736,521
Проведення заходів з охорони і раціонального використання водних ресурсів	21374,700	20676,526	698,175
Проведення заходів з охорони і раціонального використання земель	21000,000	21000,000	0,000
Проведення заходів зі збереження природно-заповідного фонду	7156,245	6734,436	421,809
Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів	557,000	200,073	356,927
Інша діяльність у сфері охорони навколишнього природного середовища, в тому числі проведення наукових досліджень, заходів з екологічної освіти та пропаганди	7000,000	6740,389	259,611

Рис.15.1.Розподіл коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища за напрямками фінансування природоохоронних заходів у 2024 році

Відповідно до Переліку природоохоронних заходів для фінансування з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2024 році профінансовано заходів на суму 55351,424 тис. грн (97%).

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Відповідно до статті 32 Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» державні стандарти у галузі охорони довкілля є обов'язковими для виконання і визначають поняття і терміни, режим використання й охорони природних ресурсів, методи контролю за станом навколишнього природного середовища, вимоги щодо запобігання забрудненню навколишнього природного середовища, інші питання, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища та використанням природних ресурсів.

На сьогодні для технічного регулювання у сфері охорони навколишнього середовища використовуються:

- *Державні стандарти України – ДСТУ* (система стандартів ДСТУ, у тому числі у сфері охорони довкілля, почала розвиватись в Україні з 1992 року; після набуття чинності державного стандарту України (ДСТУ) міждержавний стандарт (ГОСТ), що регулював відповідні відносини у сфері охорони довкілля, втрачає чинність);
- *Міжнародні стандарти, насамперед стандарти міжнародної організації з питань стандартизації – ISO* (у 90-х роках в Україні розпочато

адаптування державних стандартів України до групи стандартів ISO, якими регулюються питання екологічного менеджменту, екологічного аудиту, а також екологічного маркування);

- *Галузеві стандарти або технічні умови* (стандарти, дія яких поширюється на підприємства (установи, організації), підпорядковані певному міністерству чи іншому центральному органу виконавчої влади, яким і затверджуються відповідні стандарти);
- *Міжгалузеві стандарти* (якщо дія стандартів поширюється на підприємства, що підпорядковані двом (кільком) центральним органам виконавчої влади, вони підлягають затвердженню всіма цими органами і набувають юридичної сили міжгалузевих стандартів);
- *Стандарти підприємства* (нормативно-технічні документи, затверджені наказом керівника (органу управління) конкретного підприємства, на яке і поширюється їх дія);
- *ГОСТи* (колишні державні стандарти СРСР, які визнано чинними на території України як міждержавні стандарти із збереженням аббревіатури «ГОСТ», згідно з Угодою СНД про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології та сертифікації від 13.03.1992 та Протоколами до неї від 03.11.1995 та 20.06.2000).

Використання природних ресурсів у 2022 році Департаментом встановлювалося такими нормативними документами: дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами та спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, іншими документами.

Законодавством забезпечується правовий зв'язок між вищезазначеною групою нормативів і нормативами відповідно до статті 33 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (гранично допустимі викиди (ГДВ – від джерел викидів в атмосферне повітря), рівні допустимого шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів).

15.9. Державне регулювання у сфері природокористування

Для управління в галузі раціонального природокористування спеціалістами Департаменту екології та природних ресурсів облвійськкадміністрації забезпечувалося неухильне дотримання чинного законодавства при видачі дозвільних та погоджувальних документів.

Впродовж 2024 року Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської облвійськкадміністрації на розгляд прийнято 406 пакетів документів та видано 212 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, повернуто на доопрацювання 194 пакети документів, анульовано – 71 (за 2023 рік прийнято – 667, видано – 187, повернуто на доопрацювання – 480, анульовано – 79).

Станом на 31.12.2024 року розроблено та затверджено паспортів на 132 місця видалення відходів. У звітному році розглянуто 7 пакетів документів щодо внесення змін до паспортів MBV; внесено зміни до відповідного реєстру по 7 MBV.

У звітному році розглянуто 106 заяв про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки (далі – СЕО), та надано 135 зауважень і пропозицій до проектів документів державного планування та звіту про СЕО (у 2023 – 105 та 87 відповідно, у 2022 – 26 та 31 відповідно, у 2021 р – 127 та 128 відповідно; у 2020 році – 182 та 210 відповідно; у 2019 – 199 та 102 відповідно).

В Єдиному Реєстрі з оцінки впливу на довкілля у 2024 році розпочато 41 (у 2023 – 44, у 2022 – 46, у 2021 році – 61, у 2020 – 86) справу за поданими повідомленнями про плановану діяльність яка підлягає оцінці впливу на довкілля. 6 з цих повідомлень обґрунтовано відхилені (2023 – 12, 2022 – 16, 2021 – 17, 2020 – 16). Видано 33 висновки з оцінки впливу на довкілля (2023 – 16, 2022 – 12, 2021 р – 41, 2020р. – 51), 9 відмов. Станом на 01.01.2024 опрацьовано 22 повідомлення щодо зауважень і пропозицій до планованої діяльності, обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягають включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля. Проведено 36 громадських слухань (2023 – 20, 2022 – 23, 2021 – 48, 2020 – 25 громадських слухань).

Згідно з Порядком встановлення лімітів на використання природних ресурсів місцевого значення (крім корисних копалин) у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області та Порядком видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області, затвердженого рішенням другого засідання двадцять третьої сесії Полтавської обласної ради шостого скликання від 01.07.2014 року, за 2024 рік затверджено 2 ліміти на використання природних ресурсів (крім корисних копалин) у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення.

Розглянуто 71 проекти містобудівної документації, які були винесені на засідання Архітектурно-містобудівної ради при Департаменті будівництва, містобудування і архітектури, житлово-комунального господарства та енергетики ОВА, надано відповідні рекомендації з екологічних питань.

15.10. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Наукові дослідження в галузі охорони довкілля активно проводять вищі учбові заклади Полтавській області – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтавський державний медичний університет, Полтавський державний аграрний університет, Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка, Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Упродовж 2024 р. на кафедрі прикладної екології та природокористування Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» виконувалися науково-дослідницькі роботи екологічного та природоохоронного спрямування на госпдоговірній основі із інформуванням населення про хід впроваджень та їх результативність.

Здійснено комплексні експедиції до перспективних для заповідання територій у громадах Полтавської області, складені наукові обґрунтування доцільності створення природно-заповідних територій та об'єктів ПЗФ

Полтавської області (зокрема на території Диканської, Кобеляцької, Зіньківської, Гадяцької громад).

Визначено перспективні об'єкти для заповідання з метою розширення природно-заповідної мережі області, розроблено схему оптимізації заповідного режиму на ряд об'єктів ПЗФ. Проаналізовано їх роль як структурних елементів регіональної екомережі Полтавщини.

Матеріали використовуються для підготовки наукових статей, у тому числі й до фахових видань, доповідей на конференціях (міжнародного, всеукраїнського та регіонального рівнів), у ході навчально-виховного процесу в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», у роботі районних та міських методичних об'єднань вчителів біології, екології, географії Полтавської області. Серед них й такі, що включені до міжнародних наукометричних баз даних:

ЕКОЛОГІЯ. ДОВКІЛЛЯ. ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ – 2024: колективна монографія / під ред. О. В. Степової. Полтава : НУПП імені Юрія Кондратюка. 2024. 229 с.

«Екологія. Довкілля. Енергозбереження» – 2024»: Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції «Екологія. Довкілля. Енергозбереження» (19 грудня 2024 року, Полтава). Полтава: НУПП, 2024. 201 с.

Наукова діяльність у галузі природоохоронної та еколого-просвітницької діяльності реалізується на кафедрі прикладної екології та природокористування за такими напрямками:

- дослідження біорізноманітності Лівобережного Придніпров'я (зокрема й Полтавської області) в аспекті охорони (сучасний стан та оптимізація природно-заповідної мережі Полтавщини; наукові засади розробки проекту регіональної екологічної мережі; демекологічні особливості рідкісних рослин; созологічні аспекти Придніпров'я); збереження біорізноманітності Лівобережного Придніпров'я);

- сучасні ефективні підходи до екологічної освіти та виховання;
- розроблення та імплементація конвергентних технологій запобігання забрудненню довкілля при видобуванні та транспортуванні вуглеводнів;
- поводження та управління відходами;
- оцінка впливу на довкілля в результаті господарської діяльності та ін.

Тематика бакалаврських та магістерських кваліфікаційних робіт здобувачів освіти також повністю відображає актуальні екологічні проблеми і напрями природоохоронної діяльності в полтавському регіоні. Це питання екологічної безпеки, обґрунтування доцільності створення об'єктів природно заповідного фонду, збереження й відновлення біорізноманіття, питань поводження й управління відходами та ін.

Результати проведених наукових досліджень викладачів кафедри у галузях дослідження висвітлені в чисельних публікаціях, серед яких – монографії, статті у фахових та спеціалізованих виданнях, статті й тези у матеріалах конференцій та семінарів, серед яких і у зарубіжних, у періодичних виданнях.

У співпраці з грантоутворюючими організаціями, в Полтавській політехніці в 2024 році виконувались і міжнародні науково-дослідні проекти екологічного спрямування, а саме:

1. «Дослідження складу твердих побутових відходів та їх ресурсного потенціалу» (за договором від 23.08.2023 № М/41-2023) – українсько австрійський дворічний проєкт.

2. «Реформування екологічної, енергетичної, економічної та фінансової сфер України в умовах євроінтеграції, 2022-2025 рр. (міжнародний проєкт за програмою «Erasmus+ Jean Monnet»);

3. Забезпечення екологічної, економічної та інформаційної безпеки: досвід ЄС для України, 2023-2026 рр. (міжнародний проєкт за програмою «Erasmus+ Jean Monnet»);

4. Екологічна безпека суспільства: подолання екозагроз та наслідків екоциду, 2024-2025 рр. (проєкт молодих вчених за державним фінансуванням).

На базі Полтавського університету економіки та торгівлі впродовж 2023 року проведено наступні наукові заходи, на яких розглядались екологічні проблеми:

- X Міжнародна молодіжна науково-практична інтернет-конференція «Наука і молодь в ХХІ сторіччі» (28.11.2024);
- Круглий стіл «Напрями волонтерської діяльності в контексті розвитку соціального діалогу» (06.12.2024).

Науково-педагогічними працівниками, аспірантами, студентами університету здійснювалось виконання науково-дослідних тем на замовлення та за рахунок фінансування:

- «Аналіз якості змішування комбікормів з використанням мікротрейсерів»;
- «Біотехнології в переробці харчової сировини та виробництві харчових продуктів»;
- «Біотехнологічні процеси в тваринництві та їх вплив на якість готової продукції»;
- «Вплив сировини рослинного і тваринного походження на формування показників якості товарів»;
- «Органічне виробництво на сільськогосподарських підприємствах України та виготовлення Еко-продукції»;
- «Проблеми функціонування та розвитку сфери туризму в умовах модернізації економіки»;
- «Розроблення і удосконалення технологій харчових продуктів з використанням вторинної сировини»;
- «Формування асортименту, якості та безпечності харчової сировини і продуктів» та ін.

З 27 червня 2024 року *кафедра гігієни та екології Полтавського державного медичного університету* стала учасником Всеукраїнської громадської мережі моніторингу якості повітря «Лун.Місто.Air», яка є конкурсним проектом української ІТ-компанії «ЛУН» на платформі «Партнерство заради успіху» (Partnership For Sustainability Award), у рамках Глобального договору ООН в Україні.

На кафедрі гігієни та екології встановлено станцію, яка фіксує в онлайн режимі стан пилового забруднення повітря у м. Полтава. Дане обладнання використовується для технічного супроводу тематичних занять з ОПП «Гігієна та екологія», під час яких здобувачі вищої медичної освіти опановують питання

значення якості повітря для здоров'я людини та шкідливий вплив пилового та газового забруднення повітря.

Публікації в матеріалах науково-практичних конференцій з міжнародною участю:

Коршенко В.О. Проблеми поводження з відходами: регіональний аспект / В.О. Коршенко, А.М. Хайлов, А.М. Журавльов // Полтавські дні громадського здоров'я: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Полтава, 31 травня 2024 року. – Полтава, 2024.

Ведеться розробка концепції теми майбутньої НДР кафедри щодо вивчення якості питної води в Полтавській територіальній громаді, власне, щодо вмісту в ній тору, та дослідження динаміки захворюваності на флюороз та карієс у населення.

Національні природні парки «Пирятинський» та «Нижньосульський» продовжують активно проводити наукові дослідження.

Національний природний парк «Пирятинський»

Основною формою узагальнення результатів наукових досліджень, головною науковою темою, яка ведеться постійно, а результати досліджень щорічно оформлюються у вигляді окремих томів – є Літопис природи. Згідно затвердженої Програми Літопису природи закладені наукові полігони, проводяться інвентаризаційні роботи з вивчення рослинного та тваринного різноманіття Парку. Особлива увага приділяється вивченню раритетної компоненти флори та фауни, у тому числі видів, занесених в чинні для України міжнародні переліки.

За 2024 рік підготовлений 13 том Літопису природи, в якому підсумовані дані з інвентаризації видового багатства Парку.

Протягом червня-серпня 2024 року на території НПП «Пирятинський» та прилеглих територіях відбулася 19 літня екологічна експедиція, яка проходила в нестандартному режимі, у 4 зміни. Учасники експедиції: працівники НПП «Пирятинський», науковці та студенти Київського національного університету імені Тараса Шевченка вирішували наступні завдання: моніторингові дослідження чисельності безхребетних, молоді риб, орнітофауни, зоопланктону та ентомофауни; збір проб бентосу та фітопланктону; оцінка стану осель для комах.

Для створення сприятливих умов для гніздування популяцій *Discoelius zonalis* (Hymenoptera, Vespidae) заплановано створення та встановлення в природі штучних гнізд із привабливим для цих ос діаметром.

Результати наукових напрацювань викладено у 57 наукових публікаціях. Активно проводиться науково-освітня робота через засоби масової інформації (фейсбук – 330 публікацій, місцева преса – 5 публікацій). На <https://www.youtube.com/@lelekagrcko>, за участі науковців відбулися 228 – прямих відеотрансляцій, розміщено 42 відеонарізки з гнізда лелек, 76 відео з життя дикої природи та 362 відеоролики. Розміщено публікацій, відео, інтерв'ю на інших ресурсах масової інформації – 20.

Проводиться публікація результатів наукових досліджень на території НПП «Пирятинський» у Глобальному інформаційному фонді даних з біорізноманіття GBIF.

Завдяки завантаженням фотоматеріалів на платформу соціальної мережі для натуралістів, громадянських вчених та біологів iNaturalist, яка побудована на

концепції картування і обміну спостереженнями біорізноманіття по всьому світу, списки флори та фауни Парку поповняться новими видами, серед яких чимало рідкісних, які охороняються на різних рівнях. За 2024 рік до переліку рослин додано 58 нових видів, до переліку тварин додано 163 нових види.

Впродовж 2024 року за участі екопартнерів та волонтерів проведено наступні природоохоронні заходи:

- велися цілодобові відеоспостереження у режимі реального часу за поведінкою зимуючих птахів біля годівниці та за гніздовою поведінкою лелек білих у с. Леяки, за фінансової підтримки ТОВ «Леяківське» на <https://www.youtube.com/@lelekagricko>;
- науковий супровід екскурсії «Заповідні стежки над Удаєм» для учасників клубу «Добре поїхали!» та туристів Всеукраїнської асоціації гідів, з метою фінансової підтримки волонтерського проекту #ПриродоохоронціНаВійні;
- тематична зустріч з депутаткою Полтавської обласної ради О. Усановою: актуальні питання збереження біорізноманіття на природно-заповідних територіях; відновлення та збереження об'єктів краєзнавства; відвідання туристичних об'єктів та висаджування 100 сіянців дуба звичайного в сосновому мононасадженні на території Кейбалівського ПНДВ;
- моніторингові обліки бобрів європейських на одному з відрізків стаціонарного маршруту, вздовж річки Руда, спільно з волонтерами- студентами кафедри екології та зоології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Національний природний парк «Нижньосульський»

Відповідно до плану заходів з наукової та науково-технічної діяльності на 2024 рік та Річного плану заходів національного природного парку «Нижньосульський» проведено роботу за такими основними напрямками:

1. *Підготовка та видання XIII тому «Літопису природи».* Завершено написання, редагування та оформлення рукопису XIII тому «Літопису природи», підготовлено, відредаговано та надруковано у 2 примірниках. XIII том «Літопису природи» складається з 11 основних розділів, містить список використаної літератури на 7 додатків. Загальна кількість сторінок – 383.

2. *Збір матеріалів щодо підготовки XIV тому «Літопису природи».* Опрацьовані власні дані та наукова література за такими напрямками:

- виконання плану заходів щодо збереження популяції орлана-білохвоста *Haliaeetus albicilla* (L. 1758) на території НПП «Нижньосульський». Узагальнені дані щодо особливостей гніздового періоду та успішності гніздування орланів;
- стан ключових водно-болотних угідь та їх фауни хребетних району розташування НПП (переважно в межах черкаської частини Сулинської затоки);
- розпочата підготовка до написання «Літопису природи» за 2025 рік.

3. *Дослідження в рамках виконання планових тем (основні результати).* Усі співробітники науково-дослідного відділу є виконавцями індивідуальних планових тематик:

М. Клестов «Вивчення орнітофауни водно-болотних угідь НПП «Нижньосульський»,

З. Берест «Вивчення ентомофауни водно-болотних та лісових екосистем НПП «Нижньосульський»,

О. Савицький «Дослідження особливостей водних фітокомплексів НПП «Нижняосульський»,

Н. Смоляр «Вивчення флори та рослинності НПП «Нижняосульський» та суміжних територій»,

О. Козачкова «Вивчення інвазійних видів рослин та території НПП «Нижняосульський».

4. *Основні особливості 2024 року в науковій та науково-дослідній діяльності.* До основних особливостей 2024 року слід віднести наступне:

- Вплив повномасштабного вторгнення на територію України, яке суттєво вплинуло на проведення польових досліджень; вплив знищення Каховського водосховища на стан гідрорежиму всього каскаду Дніпровських водосховищ.

- Впродовж 2024 року наукові дослідження проводились із урахуванням складнощів та обмежень воєнного стану, в тому числі обмеження пересування територією НПП та залучення до досліджень фахівців із інших наукових установ.

- Зима 2024 року вирізнялася постійними опадами, внаслідок чого та танення снігу води в Сульській затоці було більше, ніж взимку 2023 року (різниця рівня приблизно 50-60 см).

- Січень та лютий 2024 року були аномально теплими, без затяжних морозів. 25 лютого почалося підняття рівня води у Кременчуцькому водосховищі і відповідно почалося підняття рівня води в Сульській затоці. На відмілинах деяких відмежованих від водосховища і річки озер, температура води під дією сонячних променів піднялася до $+5^{\circ}\text{C}$ і там відразу почала розвиватись вища водна рослинність.

- II квартал 2024 року вирізнявся малою кількістю опадів. Спекотна погода, що встановилася в квітні, трималася до середини червня. Літо звітного року видалося надзвичайно спекотним. Із травня по середину липня на території досліджень фактично не було опадів.

5. *Основні напрямки науково-дослідних робіт, що проводились у 2024 році:*

- Вивчення орнітофауни водно-болотних угідь та інших територій НПП «Нижняосульський»,

- Вивчення фауни комах на території НПП «Нижняосульський»,

- Особливості водних фітокомплексів НПП «Нижняосульський»,

- Вивчення інвазійних видів рослин на території НПП «Нижняосульський»,

- Вивчення флори та рослинності НПП «Нижняосульський» та суміжних територій.

5.11. Участь громадськості в процесі прийняття рішень, з питань що стосуються охорони навколишнього природного середовища

На шляху розбудови демократичної, соціальної, правової української держави пріоритетом є забезпечення прав і свобод людини і громадянина, чие життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються основним Законом держави найвищою соціальною цінністю. В інтересах нинішнього та майбутніх поколінь здійснюється екологічна політика, спрямована на захист життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля. Важливим чинником у реалізації цієї політики є участь громадськості в процесі

прийняття управлінських рішень. Цей процес повинен відбуватися на законних засадах, у відповідних формах та на конструктивній основі. Такі форми, через які громадськість могла б реалізовувати своє право у прийнятті певних рішень, Департамент екології та природних ресурсів обласної адміністрації активно підтримує та реалізує під час своєї діяльності.

Найактивніші серед громадських організацій екологічного спрямування, що діють на території області – Суспільний проєкт Громадська організація «Еколтава», Громадська організація «Центр суспільних ініціатив Еко-імпульс», Полтавська обласна організація Українського товариства охорони природи, Полтавська обласна організація Українського товариства мисливців і рибалок, Полтавська обласна і Полтавська міська організації, а також Кременчуцький осередок Всеукраїнської екологічної ліги, Обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Кафедра прикладної екології та природокористування Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Кафедра екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля Полтавського державного аграрного університету та інші.

Неоціненну роль в охороні довкілля, пропаганді екологічних знань, вихованні молоді відіграє громадський екологічний рух, зростає його науковий та творчий потенціал. Серед особливостей екологічного руху області останніх років слід відзначити його конструктивність, діяльність у правовому полі, використання офіційної інформації державних установ та організацій. Екологічний рух поповнюється молодіжними екологічними організаціями. Активну участь на цьому напрямку суспільного життя беруть студентські організації вищих навчальних закладів області. Як і в попередні роки, активно була участь молодіжних організацій у проведенні Всесвітнього дня прибирання у 2024 році, Всеукраїнській акції «Створюємо ліси разом!».

15.12. Екологічна освіта та інформування

Профільна вища екологічна освіта на території Полтавської області надається у Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка, Полтавському державному аграрному університеті, Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Кременчуцькому національному університеті імені Михайла Остроградського.

У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка здійснюється високоякісна підготовка фахівців-екологів за освітньо-професійною програмою «Екологія». Кількість осіб випущених у 2024 році складає:

за освітнім рівнем бакалавр: 3 студенти денної форми навчання, 3 студенти заочної форми навчання;

за освітнім рівнем магістр: 7 студентів денної форми навчання, 6 студентів заочної форми навчання.

У Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» вища формальна екологічна освіта найбільшою мірою проводиться на базі Навчально-наукового Інституту нафти та газу. Ці питання розглядаються при вивченні спеціальних екологічних курсів як для здобувачів екологічних

спеціальностей: «Вступ до фаху», «Заповідна справа», «Біологічні методи захисту довкілля», «Ландшафтна екологія», «Регіональна екологія», «Екологічна безпека», «Нормування якості навколишнього середовища», «Природоохоронні біотехнології», «технології захисту навколишнього середовища» та ін., так і неекологічних спеціальностей – «Основи екології», «Екологія в будівництві», «Екологія в нафтогазовій галузі» тощо. Дані завдання реалізуються під час навчальних екологічних та виробничих практик.

Координаційним центром організації і проведення формальних і неформальних еколого-просвітницьких заходів у розрізі Концепції безперервної екологічної освіти в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» є кафедра прикладної екології та природокористування.

Під час щорічних університетських та кафедральних екологічних заходів організовуються і проводяться семінари, науково-практичні конференції, виступи на екологічну тематику, виставки фотографій, стінгазет, наукової та методичної літератури й ін.

Викладачі кафедри (проф. Голік Ю.С., доц Ілляш О.Е., доц. Смоляр Н.О.) організовують екскурсії на промислові екологічні об'єкти (Макухівське сміттєзвалище, Полтавський водоканал, ВО «Полтавський водгосп» та ін.). Доцент Смоляр Н.О. організовує та проводить науково-навчальні та пізнавальні екскурсії на природно-заповідних територіях міста Полтава (парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва «Полтавський міський парк», «Корпусний сад», «Парк Перемоги», «Петровський парк», «Сонячний парк», ландшафтний заказник «Гришків ліс» та ін.), Полтавської області (регіональні ландшафтні парки «Диканський», «Нижньоворсклянський», ботанічні заказники «Лизняна балка», «Драбинівка», «Лісові озера» та ін.). Студенти екологічних спеціальностей є відвідувачами виставок та заходів на природоохоронну тематику в експозиції Науково-дослідного експозиційного відділу природи Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського та Полтавській обласній бібліотеці імені Котляревського, Полтавського обласного еколого натуралістичного центру учнівської молоді.

Своєрідними виробничими базами студентів екологічних спеціальностей («Екологія» та «Технології захисту навколишнього середовища») є рекреаційні природно-заповідні об'єкти, де студенти отримують екологічні та біологічні знання і формується їх екологічний світогляд: регіональні ландшафтні парки «Нижньоворсклянський» та «Диканський».

У 2024 році деякі еколого-просвітницькі заходи здійснювалися сумісно з викладачами кафедри прикладної екології та природокористування Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» та адміністраціями національного природного парку «Нижньосульський», регіональних ландшафтних парків «Нижньоворсклянський» та «Диканський», насамперед, щодо екологічного просвітництва різних груп населення, зокрема шляхом організації екскурсійної та наукової діяльності, насамперед зі студентською та учнівською молоддю Полтавської області.

Ці рекреаційні природно-заповідні об'єкти є навчальними базами для проходження студентами екологічних спеціальностей (101 Екологія, 183

Технології захисту навколишнього середовища) навчальних, виробничих та переддипломних практик).

Базами цих практик і стейкхолдерами Полтавської політехніки також виступають базові природоохоронні установи – Департамент екології та природних ресурсів Полтавської обласної адміністрації, відповіді відділи Державної екологічної інспекції Центрального округу, Північно-Східного міжрегіонального управління лісового та мисливського господарства тощо.

Екологічна освіта та екологічне виховання студентів-медиків у *Полтавському державному медичному університеті* займають чільне місце. У 2024 році екологічна освіта здійснювалась шляхом викладання співробітниками кафедри гігієни та екології окремих дисциплін для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, таких як: «Гігієна та екологія» за освітньо-професійними програмами «Медицина» та «Стоматологія»; «Гігієна та екологія з гігієною дитячого та підліткового віку» за освітньо-професійною програмою «Педіатрія»; «Оцінка та забезпечення безпеки навколишнього середовища, праці та харчових продуктів» і «Біобезпека та біозахист» за освітньо-професійною програмою «Громадське здоров'я».

Результатами вивчення вказаних дисциплін є формування як загальних компетентностей у здобувачів вищої освіти таких як «Прагнення до збереження довкілля», так і фахових – «Здатність до оцінювання впливу довкілля, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції».

На кафедрі гігієни та екології викладаються наступні освітні компоненти екологічного спрямування:

- Гігієна та екологія
- Гігієна з основами екології
- Екологія та безпека життєдіяльності
- Гігієна та екологія з гігієною дитячого та підліткового віку
- Оцінка та забезпечення безпеки навколишнього середовища, праці та харчових продуктів
- Біобезпека та біозахист
- Безпека життєдіяльності; основи біоетики та біобезпеки.

Протягом 2024-2025 навчального року студенти *Полтавського університету економіки і торгівлі* вивчали дисципліни екологічного спрямування, зокрема:

- Безпечність та екологічність товарів (для студентів спеціальності «Підприємництво та торгівля» освітня програма «Підприємництво, торгівля та логістика»);
- Екологізація готельно-ресторанного господарства (для студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа»);
- Екологічна економіка та соціальна відповідальність (для студентів спеціальності «Облік і оподаткування», а також для студентів всіх спеціальностей, як вибіркова дисципліна загальної підготовки);
- Екологічна свідомість та відповідальність бізнесу (для студентів спеціальності «Туризм та рекреація»);
- Екологічне право (для студентів спеціальності «Право»);

- Екологія та безпека харчових продуктів (для студентів всіх спеціальностей, як вибіркова дисципліна загальної підготовки;
- Спеціалізований туризм (Сільський, екологічний) (для студентів спеціальності «Туризм та рекреація»).

Також кафедри забезпечували викладання навчальних дисциплін, програми яких передбачають вивчення окремих тем чи питань екологічного спрямування та важливі аспекти природоохоронної діяльності.

Система екологічної освіти учнівської молоді, яка створена в області, є одним із пріоритетних і дієвих напрямів роботи закладів загальної середньої та позашкільної освіти, яка реалізується через позакласну, позашкільну роботу дитячих творчих об'єднань та осередків за інтересами, масові заходи природоохоронного та екологічного спрямування.

За інформацією, наданою Департаментом освіти і науки Полтавської обласної військової адміністрації, мережа закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку Полтавської області включає обласний еколого-натуралістичний центр, чотири його філії (у Кобеляцькій, Шишацькій, Решетилівській, та Диканській громадах), 16 комплексних закладів позашкільної освіти, які мають гуртки еколого-натуралістичного напрямку.

У 2024 мережа творчих учнівських об'єднань еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти області склала 85 гуртків, в яких різними формами екологічної діяльності були охоплені 1194 вихованців за всіма віковими рівнями.

Робота гуртків еколого-натуралістичного напрямку була організована і в закладах загальної середньої освіти територіальних громад області. Всього в них працювало 74 гуртки, які охоплювали 1216 вихованців.

Усього у 2024 році в закладах освіти області діяло 263 еколого-натуралістичних учнівських об'єднань, в яких додаткову освіту з природничих дисциплін отримували 3653 вихованців.

Крім профільних гуртків, у закладах освіти діяли студії, відеоклуби, екотеатри, агітбригади, експедиційні загони, юннатівські та екологічні секції, учнівські виробничі бригади, учнівські лісництва, наукові товариства тощо.

Яскравим прикладом інноваційних форм роботи з творчо обдарованою молоддю є робота очно-заочної біологічної школи як структурного підрозділу обласного еколого-натуралістичного центру, основною метою діяльності якої є поглиблення знань з основ природничих дисциплін, професійне самовизначення та самореалізація вихованців, залучення їх до експериментально-дослідницької діяльності в природі на природоохоронних територіях. У 2024 році слухачами очно-заочної біологічної школи стало 49 вихованці із одинадцяти територіальних громад області.

Свою роботу продовжував створений у 2021 році *проект зі створення та організації у закладах загальної середньої освіти області громадського дитячого об'єднання – екологічної лідерської групи «Екологічний пост»* з метою підвищення рівня еколого-просвітницької та природоохоронної діяльності в учнівських колективах закладів загальної середньої освіти, поширення загальноприйнятих та нетрадиційних форм роботи учнівських колективів у русі за екологічну безпеку, привернення уваги місцевої влади, громадських, державних організацій до екологічних проблем громади.

До проєкту долучились 7 закладів загальної середньої освіти області, серед них: Божківський навчально-виховний комплекс (опорний заклад) Новоселівської сільської ради Полтавського району; Криворудський ліцей Семенівської селищної ради; Великобудищанська загальноосвітня школа I-III ступенів Диканської селищної ради; Красногорівський ліцей Білоцерківської сільської ради Миргородського району Полтавської області; Гадяцький ліцей №3 імені Івана Виговського Гадяцької міської ради; Комунальний заклад «Полтавський ліцей-інтернат імені А.С. Макаренка Полтавської обласної ради»; Калениківський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів Решетилівської міської ради.

Функціонуванням даних лідерських груп передбачені такі види діяльності:

✓ участь в екологічних заходах (прибирання територій парків, скверів, берегів річок; сортування та здача вторсировини; висаджування дерев та кущів; велопробіги);

✓ заняття і заходи з метою розповсюдження екологічних знань для здобувачів освіти різних вікових категорій (залучення дітей до ігор, квестів, екскурсійних подорожей; співпраця з органами влади громади, природоохоронними організаціями, установами, зустрічі та співпраця з лісництвами, громадськими організаціями, волонтерами, екоактивістами);

✓ агітаційно-просвітницька діяльність (проведення серед населення анкетувань, опитувань та просвітницьких заходів з метою розповсюдження інформаційних матеріалів).

У Полтавському обласному еколого-натуралістичному центрі учнівської молоді ініційовано роботу *пізнавально-дослідницького хабу «Ecoschool»*, який розпочав роботу у вересні 2022 року і працює постійно. Педагогічні працівники центру проводять різнопланові майстер-класи для усіх бажаючих. Відвідувачам пропонують майстер-класи «Хімія їжі», реактив-шоу «Експеримент», ароматерапію (виготовлення екоіграшки), арт-терапію «Малювання кавою». Впродовж 2024 року проведено 97 майстер-класів і залучено 1377 дітей.

Департаментом екології та природних ресурсів облвійськкадміністрації за звітний період підготовлено та оприлюднено 272 інформаційних повідомлень на вебсайті Департаменту еколого-просвітницького спрямування, а також 340 повідомлень на сторінці Департаменту у соціальній мережі Facebook.

Інформаційна діяльність Департаменту ретельно планується, до неї залучаються керівники установи, начальники підрозділів та фахівці. Висвітлюється звітна інформація, проблемні екологічні та природоохоронні питання регіону, поточна інформація. З цією метою готується інформація, статті, інтерв'ю, коментарі фахівців для засобів інформації та офіційних сайтів Департаменту та Полтавської облвійськкадміністрації. В залежності від характеру інформації, готуються фотоматеріали. Для контролю систематично вівся моніторинг обласних засобів масової інформації.

Фахівці Департаменту взяли участь у:

- засіданнях Координаційної ради з питань розвитку туризму та курортів при Полтавській обласній державній адміністрації,

- Міжнародному форумі «United for Nature. Agenda for Ukraine»,

- воркшопі на тему «Просторове планування – це правила гри для кожної громади» Регіонального комітету Всеукраїнської асоціації громад з питань життєдіяльності громад під час війни,
- дводенному форумі «Регіональні тренінги щодо практичного застосування норм Закону України «Про управління відходами» для територіальних громад Полтавської області (перший день) та бізнесу (другий день),
- презентації проекту Місцевого плану управління відходами Миргородської територіальної громади, розробленого в рамках Проекту «Підтримка реалізації системи управління відходами на місцевому рівні»,
- Всеукраїнській науково-практичній конференції «Функціонування об'єктів природно-заповідного фонду України в умовах воєнного стану: шляхи відновлення та розвитку»,
- Меморіальному заході з нагоди ювілею Олени Байрак,
- роботі Національного форуму «Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології».

Організовано та проведено:

- засідання постійно діючої Комісії обласної державної адміністрації з питань охорони довкілля, раціонального використання та відтворення природних ресурсів,
- семінар-практикум для територіальних громад «Заповідні території та об'єкти: переваги для громад»,
- презентацію екологічної стежки «Знайомство з регіональним ландшафтним парком «Кременчуцькі плавні»,
- робочі зустрічі із громадами Кременчуцького, Лубенського, Миргородського та Полтавського районів з обговорення проекту регіонального плану управління відходами у Полтавській області до 2033 року,
- засідання Комісії з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря,
- загальнообласні громадські слухання щодо проекту Регіонального плану управління відходами у Полтавській області до 2033 року.

Надано організаційну підтримку при проведенні Тренінгу для інспекторів Державної екологічної інспекції, представників Департаментів екології та Державної служби України з надзвичайних ситуацій «Дії інспекторок та інспекторів у надзвичайних ситуаціях: екологія та безпека в зонах конфлікту» в рамках реалізації проекту UNDP Ukraine / ПРООН в Україні «Зменшення ризиків довгострокових екологічних катастроф в Україні шляхом створення Координаційного центру з оцінки шкоди навколишньому середовищу».

Підписано Меморандум про співпрацю між Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської обласної військової адміністрації та Громадською організацією «Центр суспільних ініціатив «Еко-імпульс» (ГО «Еко-імпульс»). Першочергово співпраця запланована у напрямках: моніторинг компонентів навколишнього середовища, управління відходами, впровадження екологічних рішень на теренах Полтавської області.

Координується робота територіальних громад та громадських організацій екологічного спрямування на вирішення завдань охорони навколишнього природного середовища у регіоні – співпраця щодо всесвітніх екологічних дат; правил поведінки на зимових водоймах; проведено ряд виїзних консультаційних

нарад стосовно виконання регіональних екологічних програм, поводження з відходами та проведення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування для територіальних громад регіону тощо.

Впродовж 2024 року до Департаменту надійшло 175 звернень громадян: по 116 порушеним питанням надано вичерпні роз'яснення, 12 звернень вирішено позитивно, 1 звернення не підлягало розгляду відповідно до статей 8 і 17 Закону України «Про звернення громадян», 30 звернень виявилися поза межами компетенції Департаменту, інформацію, що доводилася у 15 зверненнях громадян взято до відома.

Усі звернення, що надходять до Департаменту підлягають обов'язковій реєстрації у відповідних журналах та оформленню реєстраційно-контрольної картки.

Робота із зверненнями громадян знаходиться на постійному контролі у керівництва: надаються вичерпні відповіді, ретельно перевіряються зазначені у листах факти, усуваються недоліки та порушення.

Департамент і надалі буде спрямовувати свою подальшу діяльність на забезпечення реалізації громадянами конституційного права на звернення та на запровадження нових форм і методів удосконалення роботи із зверненнями громадян.

15.13. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища

У 2024 році на продовження укладених угод про міжнародне співробітництво викладачами *кафедри прикладної екології та природокористування Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»* здійснювалися наукові напрацювання в галузі охорони навколишнього середовища із фахівцями в галузі екології м. Фільдерштадт (Німеччина) на рівні муніципалітету.

В університеті в 2024 році було проведено IV-ту Міжнародну науково практичну конференцію «Екологія. Довкілля. Енергозбереження» (19 грудня 2024 р., на базі кафедри прикладної екології та природокористування) із участю закордонних організацій і учасників (96 учасників). Серед організацій та установ – University of Natural Resources and Life Sciences Vienna (BOKU) (Austria), Bialystok University of Technology, Faculty of Civil Engineering and Environmental Sciences (Польща), Department of HVAC Engineering Sindh Madressatul Islam University (Karachi, Pakistan), Deutsche Gesellschaft Für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH Gemeinde Filderstadt (Deutschland) Національний технологічний інститут (Делі, Індія), Муніципалітет м. Фільдерштадт (Німеччина), Університет Волайта.

Викладачі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», зокрема кафедри прикладної екології та природокористування, впродовж 2024 року взяли участь у більше, ніж 20 наукових та науково-практичних заходах міжнародного рівня.

Так, у 2024 році в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» на базі кафедри прикладної екології та природокористування активно розроблявся дворічний австрійсько-український проєкт: «Дослідження складу твердих побутових відходів та їх ресурсного потенціалу» (за договором від 23.08.2023 № М/41-2023).

Проект виконувався на відповідність положенням Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року, одним із пріоритетів якої є створення ефективних систем управління побутовими відходами на регіональному та місцевих рівнях, що передбачає необхідність збору даних й визначення кількісного та якісного (компонентного) складу побутових відходів.

Відповідно дана НДР орієнтовна на проведення досліджень складу твердих побутових відходів (ТПВ) для населених пунктів України й Полтавської області з метою удосконалення існуючого в Україні методологічного підходу щодо визначення складу ТПВ з використанням європейського і австрійського досвіду в даній сфері та створення на їх основі уніфікованої бази даних щодо компонентного складу побутових відходів й можливості експрес-оцінювання їх ресурсного потенціалу для цілей подальшого вибору методів й технологій їх відновлення та розроблення рекомендацій щодо удосконалення процедури сортувальних аналізів для умов України.

Полтавська політехніка успішно співпрацює з грантоутворюючими організаціями. На базі університету в 2024 році виконувались чотири науково-дослідні проекти.

Полтавським державним медичним університетом 6 лютого 2024 року проведено онлайн зустріч з генеральним директором з навчання коледжу національної оборони Шрі-Ланки /National Defence College Sri Lanka/ при університеті Шрі-Джаяварденепур контр-адміралом Рохітою Абейзінгі /Director General Training Rear Admiral Rohitha Abeysighe /Sri Lanka/, який поділився досвідом участі працівників ВМС Шрі-Ланки /Sri Lanka Navy/ в національній програмі відновлення довкілля країни. Доповідь стосувалася основних проблем забруднення навколишнього середовища, які є, власне, спільними для країн усього світу, та шляхів подолання екологічної кризи: відновлення зелених насаджень, ліквідація стихійних звалищ на суші та вилучення забруднювачів з океанічних вод.

24-25 жовтня 2024 року в Міжнародний день дій на захист клімату (24 жовтня 2024 року) науково-педагогічний склад кафедри гігієни та екології Полтавського державного медичного університету долучився до роботи дводенної науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (XX Марзеєвські читання). Зі вступним словом виступив Доктор Ярно Хабіхт, представник та керівник офісу ВООЗ в Україні. З доповіддю «Останні розробки Європейського регіонального бюро ВООЗ у сфері навколишнього середовища та здоров'я» виступила Франческа Рациоппі, керуюча офісом Європейського регіонального бюро ВООЗ, Європейського центру навколишнього середовища та здоров'я, Бонн, Німеччина. До конференції долучилися доповідачі із Сербії, Великої Британії, Румунії, України та Молдови.

У жовтні 2024 року Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської обласної військової адміністрації розпочато співпрацю в рамках шведсько-української програми міжнародної технічної допомоги «WM4U: Підтримка управління побутовими відходами в Україні».

Програма ґрунтується на Стратегії Швеції щодо співпраці з Україною у сфері відновлення та реформ на 2023-27 роки, інтеграції України в ЄС та виконанні

законодавства ЄС щодо охорони довкілля та управління відходами, Паризькій угоді, COP28 та Цілях сталого розвитку.

На національному рівні програма має на меті розробку стратегії управління відходами, зокрема щодо відходів від знесення, реформу національної тарифної системи на основі принципів сталого розвитку, впровадження рекомендацій щодо розділення та обробки органічних відходів для зменшення захоронення на полігонах та викидів парникових газів, посилення відповідальності виробників за управління відходами, контроль за викидами газів зі звалищ тощо.

На місцевому та регіональному рівнях програма підтримуватиме пілотні проєкти з впровадження всього ланцюга управління побутовими відходами. Підтримка включатиме, як обмін знаннями, так і надання обладнання та іншу допомогу місцевим органам влади з модернізації інфраструктури та технологій управління відходами для досягнення стандартів ЄС. Йдеться, зокрема, й про планування інвестицій у великі переробні заводи.

Участь Полтавщини в пілотному проєкті програми WM4U пришвидшить впровадження всього ланцюга управління побутовими відходами.

ВИСНОВКИ

Стан навколишнього природного середовища в області залишається відносно стабільним і доволі прийнятним.

Разом з тим, потребують вирішення основні екологічні проблеми області.

Проблеми обласного рівня:

Із 156 км загального фронту берегів Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області близько 47 кілометрів піддані водній абразії (в межах Кременчуцького району)

Впродовж багатьох років руйнування берегової лінії Кременчуцького водосховища внаслідок водної абразії є однією з ключових проблем.

За період експлуатації водосховища внаслідок вітрохвильового навантаження та різких змін рівнів води майже по всій довжині берегової лінії відбувся більш або менш значний розмив і утворення пологих підводних мілин або крутих обривистих берегових уступів. Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу населених пунктів Васьківка, Пронозівка, Мозоліївка, Градизьк та Максимівка Кременчуцького району. Берегообвалення захвачує рільні землі, лісозахисні насадження, присадибні ділянки, створюється загроза руйнування житлових будинків та підсобних будівель в цих населених пунктах. Внаслідок переформування берегів вже втрачено більше 800 гектарів земельних угідь. За рік втрачається 3 – 4 м берегової лінії, а на окремих ділянках – до 7 м. В межах Полтавської області близько 47 кілометрів берегів Кременчуцького водосховища піддані водній абразії.

Одна з найбільш небезпечних ділянок знаходиться в районі села Мозоліївка Кременчуцького району.

У 2024 році на роботи по реалізації берегоукріплювальних заходів на Кременчуцькому водосховищі в районі с. Мозоліївка Кременчуцького району Полтавської області виділено 20900,66 тис. грн з державного бюджету та 21 000,00 тис. грн з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища. У 2024 році виконано роботи з будівництва 325 м дамби та трьох майданчиків.

У 2025 році для повного завершення будівництва та введення в експлуатацію 1,5 км кріплення (2 пускового комплексу) наказом Державного агентства водних ресурсів України від 28.02.2025 №39 на 2025 рік за бюджетною програмою КПКВК 2707070 «Захист від шкідливої дії вод сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь, в тому числі в басейні р. Тиса у Закарпатській області» з державного бюджету заплановано виділення коштів на суму 9 817,52 тис. грн.

Проблеми міжобласного рівня:

Річка Оріль є лівою притокою Дніпра та протікає на території трьох областей України: Дніпропетровської, Полтавської та Харківської.

Протягом останніх років екологічний стан р. Оріль погіршується і причиною тому є одночасне накладання різних техногенних і природних чинників. Ситуація з гідрологічним режимом річки Оріль залишається складною. Питання перерозподілу стоку р. Оріль та її маловоддя виникло ще з часів будівництва

впродовж ділянки каналу Дніпро-Донбас, водовідвідного дренажного каналу К-7а, довжиною 3,5 км. У березні 2007 року рівні води в р. Оріль знизились на 60 см.

Для відновлення рівнів води в р. Оріль й повернення її течії в природне русло у 2008 році розроблено робочий проєкт «Відновлення гідрологічного режиму річки Оріль на межі Полтавської та Дніпропетровської областей» (кошторисна вартість проєкту 6,5 млн грн у цінах 2008 року).

Реалізацію цього проєкту розпочато у 2008 році. У 2008-2010 роках з різних бюджетів виділяють близько 2,1 млн грн. Протягом 2011-2022 років кошти з бюджетів усіх рівнів на реалізацію проєкту не виділялись. Для повного закінчення будівельних робіт, передбачених проєктом, необхідно виконати розчистку 3,25 км русла річки (вартість робіт у цінах 2008 року складала 4,4 млн грн).

Ще одним проблемним питанням щодо забезпечення дотримання вимог природоохоронного законодавства в басейні р. Оріль, яке потребує вирішення, залишається встановлення меж прибережних захисних смуг та водоохоронних зон на водних об'єктах розташованих в межах басейну р. Оріль.

Проблеми міст обласного значення:

сезонне погіршення якості поверхневих вод в районі водозабору м. Кременчук:

через інтенсивне обвалення берегів Кременчуцького водосховища створюються нові мілководдя, на яких у спекотну погоду відбуваються природно-техногенні процеси, що призводить до забруднення води у водоймі та інших небажаних явищ.

У районі водозабору м. Кременчук сезонні відхилення (рівень кисню знижується, вміст марганцю підвищується) спостерігаються у літні місяці при високих температурах повітря та швидкостях вітру до 2 м/хв. у глибинних пробах води (забірний оголовок розташований на дні Кременчуцького водосховища на глибині майже 14 м).

Єдиним джерелом питного водопостачання для населення м. Кременчук є Кременчуцьке водосховище. Літній період дуже складний для системи водопостачання міста, протягом якого якість питної води має граничні показники. Зазначене безпосередньо пов'язано з погіршенням якості води у Кременчуцькому водосховищі.

Проблему також необхідно вирішувати на загальнодержавному рівні: потрібна розробка комплексних загальнодержавних заходів для попередження фактів періодичного погіршення якості води Кременчуцького водосховища та ведення постійного моніторингу (за допомогою автоматизованих постів спостереження) якості поверхневих вод зі своєчасним прийняттям управлінських рішень.

захоронення твердих побутових відходів:

В області, згідно офіційних даних, за рік генерується близько 300 тис. т твердих побутових відходів. Відповідно, кількість твердих побутових відходів на 1 людину за рік – близько 250 кг. У дійсності ця цифра є суттєво більшою.

Згідно даних, наявних в Департаменті екології та природних ресурсів Полтавської облвійськкадміністрації (далі – Департамент) та з урахуванням відомостей, наданих територіальними громадами, в області, станом на 01.01.2025, налічується близько 537 сміттєзвалищ, загальною площею орієнтовно 439,95 га.

При цьому паспортизовано лише 85 (близько 16%), тобто 438 сміттєзвалищ є несанкціонованими.

Станом на початок року на паспортизованих (офіційних) сміттєзвалищах накопичилось більш ніж 10 млн т побутових відходів. Кількість відходів (побутового сміття) на несанкціонованих сміттєзвалищах – невідома.

Несанкціоновані (стихійні) сміттєзвалища у більшості випадків з'являються поблизу населених пунктів, на узбіччях доріг, поблизу сільськогосподарських угідь, на берегах річок, озер та ставків, у лісах та лісосмугах, по схилах балок, у ярах тощо і становлять велику небезпеку для життя та здоров'я людей, стану довкілля та окремих його компонентів.

Проблеми, вирішення яких не вимагає залучення значних матеріальних (фінансових) ресурсів:

у Полтавській області розорано майже 62% території, більше, ніж в середньому по Україні (близько 55 %).

З метою зменшення виснаження орних земель та збереження родючого шару ґрунту, сільськогосподарським підприємствам необхідно ретельно дотримуватися сівозмін під час вирощування сільськогосподарських культур (особливо стосується соняшнику, кукурудзи, рапсу, тощо).

Виконавці розділів

Інформацію підготували спеціалісти Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської обласної військової адміністрації:

(м. Полтава, вул. Капітана Володимира Кісельова, 1, тел. (0532) 569508, e-mail: eko@adm-pl.gov.ua, ecodeppoltava@gmail.com)

<i>Розділи</i>	<i>Посада, прізвище, власне ім'я відповідальних за підготовку розділів</i>	<i>Телефон</i>
1-15	Начальник відділу організаційної роботи, моніторингу та зв'язків з громадськістю – Ірина Лебідь;	(0532) 569508
	Спеціаліст відділу організаційної роботи, моніторингу та зв'язків з громадськістю – Вікторія Липівська;	
5	Головний спеціаліст відділу біоресурсів та екомережі – Олександр Гостудим;	
	Головний спеціаліст відділу біоресурсів та екомережі – Ольга Бровко;	
15	Начальник відділу охорони атмосферного повітря, оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки – Ольга Петренко;	(0532) 502751
	Головний спеціаліст відділу бухгалтерського обліку, економіки природокористування, управління персоналом та правового забезпечення – Тетяна Нечеса	